türkiye yazıları

SUNU

İMF'nin SRD armalı dalgalanmayla uygulattığı katmerli devalüasyondan en çok zarar gören iş kollarımızdan birisi de, hiç kuşkusuz yayın sektörümüzdür. Emekçi sınıflarımız, geçim derdinin gırtlağı aştığı bir ortamda, devrimci bir kültürle bağlantısını bundan böyle pek sürdüremiyecektir. Neden sürdüremiyecektir? Sınıf savaşımının kökeni ekonomik olduğu kadar, kültüreldir. Bu savaşımı daha etkin bir niteliğe dönüştürmek amacıyla gerekli bilgileri edinmek zorunda olan emekçi sınıfların kendi kültürel davranışını belirleyebilmesi için gerekli ön edinimi sağlaması, son devalüasyonla ülkemizde artık olanaksız bir duruma gelmiştir. Dün yirmi liraya aldığı bir kitabı bugün kırk liraya almak zorunda bırakılan tüm dar gelirlilerin durumu, acaba hangi kültür politikasının sonuçlarından sayılmalıdır? Yetkililerin söyliyeceklerini önceden biliyoruz. Evet günümüz Türkiye'si büyük bir ekonomik bunalım içindedir. Bu ekonomik bunalımdan sıyrılmanın belki de ilk koşulu, kemerleri sıkmaktır, buna da evet. Ama bir yönetim, savurganlığı kültürün hammaddesi olan "kâğıt"ta görürse, böyle bir ülkeden, kültür alanında ileriye yönelik bir atılım beklememiz safdillik olmaz mı? Türkiye halkı okumasın,

EYLÜL 1978 / 15 LİRA
SAYI : 18

öğrenmesin! Kâğıt tüketiminin lüks sayıldığı bir ortamda, kültürden, sağlıklı bir yayın siyasasından söz açmak saçmadır. Bundan bir buçuk yıl önce 70 liraya alınan kâğıt, bugün 325 lira olursa, demokratik bir kültür deviniminin oluşmasına katkıda bulunan yayınevleri ne yapar, nasıl yayın çabası içinde bulunabilir? "Türkiye Yazıları" olarak bu konu üzerinde çokça durmamıza karşın, kâğıt fiyatlarındaki olağanüstü artışlar yetkililerin hiç de umurunda değildir. Yineliyoruz: Kâğıt fiyatına getirilen zamlarla Türkiye'nin kültürü ambargo konmuştur. Daha önceki yönetimlerin antidemokratik uygulamalarla baltaladığı yayın yaşamı, bugün ekonomik baskıyla baltalanmaktadır. "Kültürsüz bir toplum, yaşamaya pek hakkı olmayan bir toplumdur" gerçeğine biz de şunu ekliyelim: Ana hammaddesi "kağıt" olan kültür, bu ortamda soluk bile olamaz.

Bütün bu yazdıklarımızın yanı sıra, Türkiye yayın yaşamının kurucularından biri olan Remzi Bengi'ye değinmek istiyoruz. Geçtiğimiz ay içinde, Remzi Kitabevi Yayınları sahibini yitirdik. Şurası bir gerçektir ki, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuyla birlikte, Türkiye yayıncılığının temel taşlarından biri olan bu yayınevi, bütün devalüasyonlara, siyasal, toplumsal ve ekonomik baskılara karşın, yayın yaşamımıza 50 yıl gibi bir süre katkıda bulunmuştur. Kültüre büyük önem verdiğini belirten yönetimlerin bile gerçekleştiremediğini, Babıâli'de bir adam 50 yıl boyunca gerçekleştirme savaşımı vermiştir. Nazım Hikmet'i, Sabahattin Âli'yi, Orhan Kemal'i, Yaşar Kemal'i, Fakir Baykurt'u Muzaffer İzgü'yü ilk kez bu adam yayınlamıştır. Yalnız bunlar mı? Türkiye okurunun tanıyıp okumak istediği, Gorki'yi, Şolohof'u, C. Levi'yi ve daha nice devrimci yazarı Remzi Kitabevi yayınları arasında görmüşüzdür. Günümüz Türkiye'sinde hiçbir gerçek aydın kitaplığı yoktur ki, içinde (RK) armalı birkaç kitap bulunmasın! Böyle bir yayıncının anısı önünde saygıyla eğiliyoruz.

Evet, Türkiyemizde yayıncılık, çilesiyle, hapisiyle, cezasıyla, cefasıyla, devalüasyonuyla, kâğıt ve mürekkep yokluğuyla en zor işlerden biridir. Ama bizim işimiz de zorun kapılarına yüklenmek değil mi? Biz hep birlikte bu İMF'li, SDR'li kapıları zorlayıp, Türkiye'yi güzel günlere çıkarma savaşında bir damlayız. Ve bu damlanın bir okyanus damlası olmasını sağlıyacak güçteyiz. Bu inanç bizim biley taşımızdır.

*

"Kuşakları Ardından Koşturan Öncü Geyik" adlı inceleme dizisiyle büyük ilgi gören arkadaşımız Veysel Öngören'den bizi haşlayan bir mektup aldık. Veysel Öngören'e hak veriyoruz. Bizi uyardığı için kendisine teşekkür ediyoruz. Sözü uzatmadan, Öngören'in mektubundan bazı bölümleri buraya alalım :

Selam. *Yayınlanan üç yazı için teşekkür ederim. Lâkin, bu sayıda bir düzeltme yayınlanmasını rica edeceğim. Kısacık şu kadar: Ağustos sayımızda Veysel Öngören'in Öncü Geyik adlı yazısında geçen bütün İMGE sözcükleri, aslında İMAJ olacaktır. Düzeltir, özür dileriz.*

Kardeşim, bu nasıl tashihçi? Hadi MISRA sözcüğünü her görüşünde DİZE'ye çevirdi diyelim. İMAJ yerine nasıl bir anlam anlayışı ile İMGE diyor? İMAJ nerde, İMGE nerde? GÖRÜNTÜ deseydi, hadi bunu da çevirdi diyecektir. Bu arkadaş, imaj ile imgenin ayrı şeyler olduğu konusunda uyarılmalıdır. Lütfen dergide bir açıklama ile bu işi düzeltin. Yazı çöktü.

Öngören'in isteğini yerine getiriyor ve kendisinden özür diliyoruz.

Bu Sayıda

Sinan Çetin'in Fotoğrafları

TÜRKİYE YAZILARI / Sahibi ve Sorumlusu : A. Ahmet Say / Yönetim Yeri : Selânik Cad. No. 7 Kat 1. Kızılay - Ankara / Yazışma ve havale adresi : Posta Kutusu 387 - Kızılay, Ankara / Yıllık abone 150 TL. altı aylık 75 TL. ABD için 35. öbür ülkelere 25 Amerikan Doları / Kapak : Sait Maden / İstanbul dağıtımı : Ge-Da. Cağaloğlu, İstanbul Ankara Dağıtımı : Ge-Da Necatibey Cad. 56 / Ege Dağıtımı DATİC, Konak. İzmir / Taşra Dağıtımı : Ge-Da Ankara / Temsilcilikler dağıtımı : Türkiye Yazıları / Dizgi, baskı, cilt : Çağ Matbaası, 24 28 49 Ankara / Türkiye Yazıları'nın yönetim yeri Pazar dışında hergün saat 17.30 ile 19.00 arasında açıktır.

Şili İçin...

"Devrimin yolu zor ve karmaşık, oysa karşı devrimin yolu düzdür."

Fotoğrafın adı "Allende'nin son günü", 11 Eylül 1973'de Santiago'da çekilmiş. Çeken belli değil. Faşist darbeden bir iki yıl sonra New York Times'da yayınlandı ve World Press Photos Holland vakfı tarafından "yılın fotoğrafı" seçildi. Allende ve koruyucuları Başkanlık Sarayı'nın kapısında, ellerinde silahlar, gözler yukarda, faşist pilotların manevralarını izliyorlar. Allende'nin yüzünde korkudan eser yok, çarpışmaya kararlı. Yalnız, bir yorgunluk seziliyor Başkan'ın duruşunda. İşin sonuna gelindiğini anlamış gibi. Belli ki, bu son onun için "beklenmeyen" değil. Nasıl oldu da, halkın desteğini sağlayan marksist bir başkan, faşist darbenin kurbanı oldu? Nasıl oldu da, Allende gibi savaşçı ruhlu biri, Pinochet'ye boyun eğdi? Daha 1971'in başında, kendi canına yönelik suikast girişimlerine bizzat karşı koymuştu. 1971'in Martında, evinin bahçesine kadar sokulan faşist katillerin üzerine ateş açarak onları kovalamıştı.

Allende'nin konuşmalarını içeren "Şili'de Sosyalist Eylem" adlı kitaba yazdığı önsözde R. Gott bazı ilginç sözler söylüyor. Yıl 1972, aylardan ekim : "...Şili devleti bugünkü durumda ancak tarafsızdır... Şimdiki durumda miras alınan eski yapının kuralları çerçevesinde oyunu devam ettirmek zorunda olduğu sürece, seçmenlere kendinden bir önceki kişiden daha fazla tüketim malı sağlayabileceğini göstermek zorundadır. Yeni ya da farklı mal değil, aynı mallardan daha fazla sağlamalıdır." (1) İşte Allende'nin çıkmazı buradadır. Burjuvazinin oyun kurallarına sonuna dek bağlı kalarak iktidara gelmişti, iktidarını yine burjuvazinin koyduğu kuralların dışına çıkmadan sürdürme durumundaydı. Bu nedensonuç ilişkisini marksist Başkan'ın kavrayamadığı ileri sürülemez. Ama belki de o, "dünyada ilk" olmak istiyordu: "Eğer herhangi bir şans eseri olarak Ortodoks teorisyenlerin bekâretlerini bozar ve bu arada bir şey başarabilirsek, bu durum beni tatmin edecektir." (2) Allende, Şili'nin koşullarına uygun bir yol tuttuğu kanısındaydı, Ama yine de başarıyı "şans eseri" görmesi, sonunda "Ortodoks teorisyenleri" haklı çıkardı. Şili gerçeği derken, ülkenin ordusunu, faşist güçlerini, işbirlikçi burjuvazisini de düşünmek gerekiyor. Oysa bütün bunların üstünde Pentagon gerçeği, CİA gerçeği, İTT gerçeği var. 40-50,000 asker gücündeki Şili ordusunun Güney Amerika kıtasının en profesyonel ordusu olduğu söyleniyor. Yüzde sekseni askerliği meslek edinmiş bu ordu, işçi kanı içmede de büyük deneyim sahibi. Yönetici kadrosu, Panama ve ABD'deki "Anti-Gerilla Okulları"nda canavarlaştırılmış. Bakalım Allende ne düşünmüş bu ordu hakkında: "Silahlı kuvvetlerimizin mesleklerine yakışır rollerinden gurur duyuyoruz. Şili silahlı kuvvetlerinin en büyük özelliği, sivil otoriteye olan bağlılıkları, halkın seçimlerde açığa çıkan isteklerine, Şili yasalarına ve Şili anayasasına sonsuz saygılarıdır" (3) Şili silahlı kuvvetlerinin kimin yasalarına saygı duyduğu, 11 eylül 1973'de ortaya çıktı. Silahlı kuvvetler arasında bir ayırım yapmak gerekirse, -gözlemcilerin görüşlerine dayanarak- şunları söyleyebiliriz: Kara kuvvetlerinin çoğunluğu işçi ve köylü kökenliydi (bu söylediklerimiz, daha çok darbeden önceki günler için geçerlidir). Bunun, anayasaya sadık kalma açısından belli bir rol oynadığı ileri sürülebilir. Ancak İngiliz eğitimi görmüş deniz kuvvetleriyle, ABD'de yetişmiş hava kuvvetlerinin yönetici kadrosu, Başkan'ı her zaman tedirgin etmiştir. Allende, 21 Mayıs 1971'de Kongre'ye ilk yıllık mesajında şöyle bir tümce kullanılır : "Şili halkı şimdi örgütleniyor ve siyasal olgunluğa varıyor. Çıkarlarının korunmasını Unidad Popular hükümetine teslim etmişlerdir." (4) Düşüncelerine ve uygulamalarına bakarsak, Allende de kendisine teslim edilmiş Şili halkının çıkarlarını kalkıp CİA ordusuna devrediyor.

"Yasası budur bu işin, burjuva iktidarlarının elinde rehine olan reformcu, er ya da geç onlara güvence vermek için halkın üstüne ateş açtırmak zorundadır." (5) Allende'nin yakın dostu Regis Debray, bu satırları Başkan'ın ölümünden altı gün sonra Le Nouvel Observatuer dergisinde yazmış. İşte, toplum yasaları böylesine acımasız işliyor; yıllardır leninist olamayan, marksist bile olsa, adı "reformcu" ya çıkıyor. Bu da yaşadığımız günlerin bir gerçeği, kabul etmek zorundayız. Öte yandan, Allende'nin bir "sosyal demokrat" veya bir "demokratik solcu" olmadığı da açık. Zaten ne "demokratik solcu" bir Allende olabilir, ne de bir "sosyal demokrat"a Allende muamelesi yapılır. Adam seçme işinin ustası CİA'dır. Tarihe geçebilecek kişileri daha yakından tanımak için, CİA'nın onlara karşı takındığı tavıra bakmak yeterli; adamlar sanki insan sarrafı. CİA

normlarına göre tehlikesi olmayan bugünün sosyal demokratı, bilimsel sosyalizmin yoluna daima ürkerek bakmaktadır. Hatta faşizm karşısında bile aynı kuşkuyu sürdürmekte ve sonunda ona yem olup gitmektedir. Allende'nin reformcu, ama -sosyal demokratın aksine- kararlı bir reformcu olduğunu şu sözlerinden çıkarabiliriz: "Fiziksel, ekonomik, toplumsal ya da siyasal herhangi bir iç ya da dış şiddet uygulaması, bizim doğal gelişimimizi ve emekçilerin başarılarını tehdit etmeyi başarırsa, o zaman kurumlarımızın, anayasamızın, siyasal özgürlüklerimizin sürekliliği ve çoğulculuğun devam ettirilebilmesi büyük bir tehlike karşısında olacaktır. Böyle bir durumda toplumsal kurtuluş ve halkımızın kendi kaderini özgür bir şekilde kendisinin saptaması için verilen savaş, Şili'nin sosyalizm yolu olarak gurur duyarak ve samimi bir şekilde söylediğimiz şekli oluşturan özelliklerden çok faydalı bir niteliğe bürünmek zorunda kalacaktır. Hükümetin kararlı tutumu, halkın devrimci enerjisi, silahlı kuvvetlerin ve polis kuvvetlerinin demokratik gücü, Şili'nin sosyalizm yolunda güvenli bir şekilde ilerlemesini sağlayacak savunma silahlarımız olacaktır." (6) Bir "sosyal demokrat"tan bu sözleri beklemek fazla iyimserlik olur. Ne var ki, Allende'nin yukardaki sözlerinde beliren çelişkiler de kararlı bir devlet adamına pek benzemiyor. Bu sözlerin salt propaganda ve ajitasyon amacıyla söylendiğini düşünsek bile... Ordu ile ilgili aşırı "iyi niyetler"i bir yana bırakırsak, Allende'nin tuttuğu yolun "doğal gelişim" olmayıp (eğer burada Başkan, "doğa"yı kastetmiyorsa), tam tersine, tarihi maddeciliğin ortaya koyduğu toplum yasalarına karşı durma olduğunu görmek zorundayız. Allende'nin dediklerini okumayı sürdürelim: "Ayrıcalıklı azınlığın kolayca zora baş vurmasını önleyen şey, halk desteğine sahip güçlerin birliği ve orta sınıfların iyi niyetinin temsil ettiği çok üstün güçtür. Halka karşı zor kullanılmadığı sürece, kapitalizmin siperlenmiş olduğu temel yapıları demokratik, çoğulcu ve özgür bir şekilde değiştirebileceğiz. Bu değişim, gereksiz fiziksel zorlamaya başvurulmadan, kurumsal düzensizlik olmadan ve üretimin düzenini aksatmadan, halkımızın gereksinmesine ve kaynaklarımızın gelişmesine göre, hükümetin kararlaştıracağı bir süratle gerçekleştirilecektir." (7) Sanırız bu sözlerle her şey gün gibi açığa çıkıyor, fazladan bir açıklama getirmeğe gerek kalmıyor. Bu satırları okuyunca, Allende ve onun gibi düşününlerin -çünkü marksist Başkan Allende belli bir simge olmuştur artık-, (baştan belli) yenilgilerinin nedenlerini daha iyi anlıyoruz. "Orta sınıfların iyiniyeti"ne bel bağlama ve "kurumsal düzensizlik olmadan yapılacak değişim", Pinochet gibi CİA cambazhanelerinde yetişmiş kişilere iktidar yolunu açıyor.

İktidarı sırasında yığınların ideolojik yönlendirilmesine önem vermeyen Allende, giderek işçi sınıfının ve halkın geri kalan kesimlerinin istemleri karşısında duyarlığından çok şey yitirdi. Kendisine en sürekli ve sağlam desteğin işçi sınıfından geleceğini düşünemedi. Burada, 1973 yılının martında greve başlayan bakır işçilerinin eylemleri üzerinde durmakta yarar var. Bu işçilerin cebine sanayi işçilerinkinden ortalama yedi kat daha çok para giriyordu. Ayrı mahallelerde yaşıyorlar ve Amerikan tekellerinin kendilerine sağladığı olanaklar içinde rahat bir yaşam sürüyorlardı. Bu işçilerin eylemleri, faşist darbeyle noktalanan diğer bir dizi karşı-devrimci hareketin başlangıç noktası oldu. 1973 yazında ülkedeki küçük burjuva kesimleri Allende'ye karşı harekete geçirildi. Bu eylemlere katılmayanlar orta sınıf içinde sadece üçte bir oranındaydı. Bütün bunlara karşın, büyük kentlerin kenar semtlerindeki sanayi bölgelerinde yaşayan işçiler, CİA tuzakları karşısında derhal kendi aralarında bir örgütlenmeye gittiler. Komiteler kurdular; başlayan grevler nedeniyle felce uğrayan günlük yaşam alanlarını yeniden düzenlediler. Fabrikaları işgal ettiler ve çoğu kendi yaptıkları silahlarla silahlandılar. İşçilerin bu kararlılığı Unidad Popular'ı kurtarmağa yetmedi. Hem geç kalınmıştı, hem de (ve dolayısıyla) güçler dengesi faşistlerinden yanaydı.

Yıllardır hem ülkemizde, hem de diğer ülkelerin devrimcileri arasında bir tartışma var. İktidar olabilmek için Allende şunu uygulamalıydı, bu yolu tutmalıydı, şöyle veya böyle yapmalıydı, deniyor. Çeşitli reçeteler ortaya konuyor. Hatta darbeden sonra, Allende ve Unidad Popular'a karşı alınan tavır, devrimci çizgiler arasındaki farklılıklar açısından bile belirleyici oluyor. Unutulan bir nokta var bu arada: Önemli olan, Allende'nin iktidarda kalabilmesinden çok, iktidara geliş biçimi, ona başkanlığı kazandıran koşullar. Başka bir deyişle, Allende'nin nasıl gittiği değil, nasıl geldiği üzerine düşünmeli. Bu yıl, Şili'deki faşist darbenin beşinci yılı. Geçen beş yıl boyunca hep "Şili bize ders olsun!" dendi. Durum ortada. Bakalım daha kaç yıl sadece "Şili bize ders olsun!" denecek!

(1) S. Allende, Şili'de Sosyalist Eylem, Bilgi Yayınevi, Ankara 1974, s. : 16 ve 19
(2) a. g. c., s. : 183
(3) a. g. c., s. : 144
(4) a. g. c., s. : 163
(5) a. g. c., s. : 213
(6) a. g. c., s. : 161 ve devamı
(7) a. g. c., s. : 162

deneme

"Batı„ ve "Avrupa Kültürü„ Üzerine Bazı Görüşler

Sargut Şölçün

"Avrupa", Ankara'da çıkan aylık dergilerden biri; yalnız kentteki diğer aylık veya haftalık, sanat, edebiyat, kültür veya siyaset dergilerinden ayrıldığı bir nokta var: Avrupa Dergisi Avrupa Topluluğu komisyonu ve bu komisyonun Enformasyon Temsilciliği tarafından çıkarılıyor. Derginin bir başka farklı yanıda, ilgili(!) adreslere parasız gönderilmesi. Aslında hemen tahmin edilebileceği gibi, bizdeki yaygın adıyla Ortak Pazar (Avrupa Topluluğu) adlı kapitalistlerarası örgütlenmenin görüşlerini yansıtıyor. Yani, bu konuda Türk okuruna "enformasyon" veriyor. Derginin Haziran 1978 de çıkan 32. sayısı, içerdiği bazı yazılar nedeniyle ilgimizi çekti. Örneğin, "Komünistlerin Avrupası", "Kültürler Avrupası" ve "Gençler ve Avrupa", ilginç başlıklı yazılar ve birbirlerini tamamlar nitelikte. Yalnız, "Komünistlerin Avrupası" başlıklı "Konuşma"da , İtalyan Komünist Partisi milletvekili ve yönetim kurulu üyesi Amendola, "Avrupa Topluluğu" olgusuna -köklü olmasa bile- değişik bir yaklaşım getiriyor. Burada üzerinde duracağımız yazı, "Kültürler Avrupası" başlığını taşıyor ve alt başlıkta Profesör Leroy Ladurie ile Söyleşi" deniyor. "Söylesi'nin girişinde okuduklarımıza göre, Prof. Emmanuel Leroy Ladurie 1929 doğumlu, köylüler üzerine yazdığı kitaplarla tanınan bir tarihçi. "Yani tarih'in (?) temsilcilerinden olan Leroy Ladurie, 1973'den beri Collège de France'da Çağdaş uygarlık Tarihi kürsüsü Profesörü"ymüş.

Yukarda, anılan yazıların "ilginç" göründüğünü söyledik; ancak biraz yakından incelendiğinde, Fransız profesörün hiç de yeni sözler etmediği anlaşılıyor. Örneğin, Fransa ile Almanya arasındaki düşmanlığın, "tümüyle bitmediyse de oldukça azalmış" göründüğünü ileri sürüyor Fransız profesör. Arkasından, İspanya, İtalya, Almanya, İngiltere Hollanda... gibi ülkelerin kültürlerinin "iyice yerleşmiş kültürler" olması nedeniyle bir "Kültürler Avrupası'nın kurulabileceğini söylüyor. Profesöre göre, "tek sorun, kendi başına İngiliz kültürü değil ama, çok güçlü ekonomik ve nüfus avantajı yüzünden, Amerikan kültürünün ezici üstünlüğüdür." Hemen ekliyor: "(İngilizcenin üstünlüğünü ileri sürerek) Elbette, buna engel olamayız. Ayrıca, nasıl olsa Avrupa'yı belli bir şekilde savunmak için Amerika'ya gereksinme duyuyoruz." Avrupa'yı kime karşı ve hangi tehlike nedeniyle savunmak gerektiğini açıkça belirtmemiş olmasına karşın, profesörün neden söz ettiği anlaşılıyor. Leroy-Ladurie'nin sözlerini okumağa devam edelim: "...Çünkü nasıl olsa evrensel bir dil gereklidir ve bu dilin de İngilizceden başkası olamayacağı açıkça ortadadır. Bu yüzden kendimizi Amerika Birleşik Devletleri'ne göre belirleme sorunumuz olacaktır." Profesör, CİA'nın Avrupa Masası Şefi gibi konuşuyor; ancak sonra da "Hür Dünya"nın babası ABD'e iftira atmaktan geri durmuyor: "Amerika Birleşik Devletleri'nin, Ortak Pazar'ı, yalnızca çokuluslu şirketleri yaygınlaştırmak için

Işığın Öyküsü

Buğday tarlası ıslandı kanla
Sömürü sürdü bitmedi yıllarla
Toprak gizlemez dökülen kanı
Çalınan emeği
O günden beri
Kızıldır gelinciklerin rengi

Kara bulutlar rüzgarla toplandı
Buzla fırtınayla
Gelincikler tutuklandı
Işık gizlendi
Yaz sona erdi
Sıcaktı yalnız
Ana yüreği

Baharı özleyen güneşe koşan
Atlılar birer birer yandılar
Bitti karanlık
Işık yere indi
O günden beri
Kızıldır tan yeri

Şimdi nereye çökse karanlık
Güne döner usulca ana yüreği
Isyan oğulların kanıdır
Gelen günle
Biriken kinle
Bahar gelecek
Buğday yeşerecek

Sennur Sezer

bir araç olarak görmeğe biraz fazlaca eğilimi vardır. Ben çok uluslu şirketlere karşı değilim ama, Avrupa'nın amacı bu değildir." Herhalde Fransız bilim adamı ABD'e "emperyalist" demek istiyor üstü kapalı olarak. Fransızların o pek bilinen ulusçuluğu, profesörün söylediklerinde, İngilizce'nin uluslararası bir dil olma durumu karşısında duyduğu rahatsızlığı belirtirken seziliyor. Bunun dışında, Avrupa'da ekonomik bakımdan gelişmiş bazı ülkelerin adlarını vererek (İtalya, Almanya, Hollanda... gibi) bunların "hiçbirinin, öbürlerini ezme tehlikesi yoktur." diyor. Yani ortak düşman (!) ABD kültürü. Yalnız buraya bir de İspanya'yı katıyor Leroy-Ladurie: "Akla yatmasa da, büyük Güney Amerika kitlesi nedeniyle, İspanyol kültürü en az tehlikede olan kültürlerden biridir." Başka bir deyişle, İspanyol kültürü (Güney Amerika'yı da arkasına almış durumda) öyle güçlü ki, Fransa, Almanya ve İtalya'nın bu kültür karşısında, "karşılıklı etkileşim açısından biraz ezildikleri açıktır." Fransız profesörü bilmeyiz ama, bizler "ezmek" ve "ezilmek" sözcüklerini öyle gelişigüzel kullanmayız. Bu sözcüklerin günümüzde kazandıkları belli anlamlar vardır, bir gerçeği anlatmak zorundadırlar. Şimdi sormak gerekir, kırk yılı aşkın bir süredir faşist diktatörlükle yönetilmiş İspanya'da ne kalmıştır Cervantes'in geleneğinden? Lorca'nın kurşuna dizilişinden üç yıl sonra Madrit'e giren Franco'nun sürüleri ne bıraktılar sağlam olarak ayakta? İspanya Komünist Partisi bile şimdi neye uğradığını şaşırdı, gerici bir sosyal-demokrat parti niteliğine büründü. Son bir kaç yıldır süregelen burjuva demokrasisi zorlamaları bu gerçeği değiştirmez. İspanya, hala ABD emperyalizminin güdümünde bir ülkedir. Hele "büyük Güney Amerika kitlesi'ndeki kültürel gelişmeyi düşünelim bir. İşte Bolivya, işte Brezilya, Şili, Arjantin ve diğerleri... Güney Amerika'da bugün egemen olan kültür, Pentagon kültürüdür ve bekçiliğini de yerli malı operet gorilleri yapmaktadır. İspanyol kültürünün Avrupa'ya çok yarar sağlayacağını da söylüyor, Fransız profesör; şimdiye kadar yarar sağlayamayan İspanyol kültürü, herhalde İspanya, Avrupa Topluluğu'na katıldıktan sonra, Avrupa'daki kültürel gelişmeye çok yönlü bir katkıda bulunacaktır(!). Son olarak profesörün bir de bizi dolaysız olarak ilgilendiren sözlerine değinelim: "...Aynı şekilde, 18. yüzyılda kültürlü herkes İtalyanca'yı biliyordu. Şimdiyse Türkçe de öğrenmek gerekiyor." (Eksik olmasın!) "Bu imparatorluk (Osmanlı İmparatorluğu'dur söz konusu olan SŞ), başta Türk olmak üzere, Yunan, yahudi, hristiyan ve ermeni gibi bir çok önemli toplulukları koruyan, Avrupa ekonomisinin büyük bir müşterisiydi. Osmanlı İmparatorluğu'nda, Avrupa'da bulunmayan bir hoşgörünün olduğu da bir gerçek. Bu, kuşkusuz, bazı yönleriyle örnek alınacak çokuluslu bir imparatorluktu." Burada ilk olarak, o dönemde yukarda adı geçen toplulukların (üstelik hepsinin de değil) daha ulus aşamasına varmadıkları akla geliyor. Diyelim ki, ulus olmaya aday topluluklar belirtilmek isteniyor, yine de "imparatorluk" derken, "çokuluslu" sözcüğü gereksiz bir yineleme. O da bir yana, ama Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içindeki topluluklardan, en başta Türkler'i koruduğunu ilk kez okuyoruz. Daha

Haftanın Bir Sabahı

Karabasanın sıcaklığında
Sabah oluyor anlaşılan...
İşte motorlü trenin yumrukları
Nefes nefese solukları hastane odasında,
Gri bulutlar penceremden
Değişken biçim biçim
Renkleri bir başka oynaşta.
Siyahı yağmur toplar,
Grisi esintilerle cümbüşte,
Ya da kırmızıları var ki
Açık koyu kanamış damarında
Toplayacağım iplik iplik tümünü,
Ne mi yapacağım buncasını?
Halı dokuyacağım!

Karabasanın ağırlığında
Yüreğim vuradursun daha,
Sayrılı öksürüklere benzeyen
Patlamaları saymak zor,
Bulutların bile değişiyor biçimleri,
Kimi gözlerinden vurulmuş genç örneği
Kimi göğsünde delik deşik,
Öylesine bir sabah işte,
Haftanın günü başka
Benim düşüm bambaşka
Çekiyorum iplik iplik tümünü,
Ne mi yapacağım buncasını?
Tarih dokuyacağım!

Nusret Kemal

da garibi, Osmanlı'da, Avrupa'da bulunmayan bir hoşgörünün olduğunu söylemesi. Umarız, profesör burada "hoşgörü" derken, Avrupa'da belli bir toplumsal aşamanın gereği olan sınıfsal gelişme ve onun toplumun bireyleri arasındaki ilişkilerde yansımasını bulan, tarihsel bir kavram olan "tolerans"tan söz etmiyor. Akla daha çok, Osmanlı feodalizminin merkezinde önemli görevler üstlenmiş gayri müslim"in, "azınlıklar" karşısında aldığı tavır geliyor. Bir de burada, (özellikle 1830'lardan sonra) Avrupa kapitalizmine açılan Osmanlı topraklarındaki paşaların, beylerin "frenk" karşısındaki hoşgörülü tutumu düşünülebilir.

Fransız profesör Leroy-Ladurie'nin konuşmasında, "Kültürler Avrupası"nın taslağını çizerken değindiği önemli noktalar bunlar. Geri kalmış bir ülkenin insanı olarak bizim "Avrupa" ve "Avrupa kültürü" olgularına belli bir yaklaşım içinde olmamız gerekiyor. Bu kavramlar bizler için artık 20 yıl önceki içeriklere sahip değil; yepyeni boyutlar, yepyeni anlamlar kazanmış durumda. Ortada bir NATO vardır, bir CENTO vardır; ekonomik, askeri, kültürel ve diğer alanlarda imzalanmış bir sürü ikili anlaşma vardır. Bir de bunların yanısıra bir işçi göçü olgusu vardır bizim Avrupa'ya karşı tutumumuzu belirleyen.

Eskiden "muasır medeniyetlerin seviyesi"ne ulaşmak söz konusu idi. "Batı"ydı burada "muasır medeniyetler"le belirtilmek istenen. "Batı" ile iyi geçinmek, "Batı"nın yanında yer almak, "Batı" ne isterse onu yapmak, "Batı"nın düzeyine ulaşmak için vazgeçilmez (!) koşullardı. Şimdilerde durum değişti. Sadece ilkokul öğrenimi görmüş bir köylü yurttaşın bu konuda söyledikleri bana çok ilginç gelmişti bundan üç-dört yıl öncesi: (İzmir'de Efes Oteli'nin önündeki Atatürk anıtını yorumlamağa çalışarak) "Dikkat ettiysen, Atatürk sağelinin işaret parmağı ile Batı'yı gösteriyor; Doğu'ya arkasını dönmüş korkmadan. Bu tarafa dikkat edin, Türk milletine her türlü tehlike Batı'dan gelir. Doğu'yu arkanıza alabilirsiniz, bu ülkeye Doğu'dan tehlike gelmeyecektir' anlamına geliyor." Çok kişinin aklına bile gelmeyecek sözler bunlar. Tabii, bu sözler doğru bir tarihsel bakışın sonucu değil. Ne var ki, bunların, yaşam koşulları belli, bilgi düzeyi son derece sınırlı bir yapı işçisi tarafından söylenmesi ilgi çekiyor. Burada belirtmem gereken bir nokta var. Yukardaki sözleri söyleyen işçi, Federal Almanya'da çalışan milyonlarca

kaynağında, tekelci devlet kapitalizminin merkezinde çalışır olmanın sağladığı bilinçlenme var. Ancak, bugün Anadolu koşullarından uzaklaşmamış milyonlarca insanın da yukardaki "konuk işçi"den çok faklı düşündüğünü sanmıyorum. Bundan yirmi yıl önce, ülkemizde görev yapan (!) Amerikalıların attığı boş konserve kutuları köy çocukları tarafından kapışılırdı, oyuncak yerine kullanmak için. Gün geldi, Amerikalı Türkiye topraklarında rahat dolaşamaz oldu.

Türkiye toplumunda mutlu bir geleceğe yönelik ilerleme sürüyor, halk feodal kültürün uyuşukluğundan hızla kurtuluyor. On yıl öncesine kadar bizim dışımızda yalnız "Batı" dünyasının olduğunu sanırdık. Şimdi Vietnam halkının başarısıyla seviniyoruz. Allende'nin katledilmesine üzülüyoruz, Afrika'daki kübalı savaşçıları alkışlıyoruz, yüreğimiz hem Filistin'de, hem Mozambik'te aynı amanda atıyor. Yeryüzünde batıdan başka yönlerin de olduğunu öğrendik. Tupamaros'un neden savaştığını biliyoruz, Güney Molukkalılar'ın ne istediğinden haberimiz var, yıllarca kendi halinde dergi yazarlığı yaptıktan sonra, Ulrike Meinhof'un neden terörizmi seçtiği hakkında görüş ileri sürebiliyoruz, emperyalist ülkelerin kendi bloklarını neden "Hür Dünya" diye adlandırdıklarını anlıyoruz, son otuz yıldır dünyadaki gelişmeye damgasını vuran sosyalist ülkelerden kimlerin niye kaçtığını, yani "hürriyeti. seçtiğini" çözebiliyoruz. Yıllarca bize örnek olarak gösterilen "Batı"nın aslında emperyalist dünya olduğunu öğrendik. Bütün bunları öğrenmemiz kolay olmadı, az şey yitirmedik yukarda sayılanları kavrayabilmek için. Ama şimdi elimizdeki yöntemle hem doğadaki ve hem de toplumdaki olayların gizlerini çözebiliyoruz. İnsan bu yolu bir kere öğrenmeye görsün, uygulamadan edemiyor; her uygulama bazı sonuçlar ortaya koyuyor. Bu sonuçların başka olmasını istediğimiz zaman da (daha doğrusu başka olmasının gerektiğine inandığımız zaman da) var olanı değiştirmeğe koyuluyoruz. Bu da bizi yepyeni insanlar durumuna sokuyor. Sözün kısası, biz bir başka olduk. Eskiden peygamber buyruğu gibi benimsediğimiz "Batı"lı öğütlerini şimdi yerden yere vurabiliyoruz. Karşımıza dikilen "Batı"lı "özgürlükçü" veya "çoğulcu demokrasi" havarilerinin maskelerini düşürebiliyoruz. Kendimize güvenimiz arttı.

Garip, ama gerçek: Bizi bu denli bilinçlendiren ve kendisinin gerçekte ne olduğunu anlamamıza -istemeyerek de olsa- yardımcı olan yine "Batı"nın kendisi oldu. Öyleyse nedir bu "Batı?" "Batı"dan ilk anlaşılan, coğrafi sınırlandırmanın da ötesinde, belli bir toplum biçimi, yani kapitalist-emperyalist dünya. Yönlendirmeyi Türkiye'nin konumuna göre yaparsak, bizim batımızda kalan ülkeler geliyor insanın aklına (ABD dahil). Ancak doğumuzda hiç mi kapitalist-emperyalist yok? İşte Japonya, ne farkı var temelde batıdaki kapitalist-emperyalist ülkelerden? Bunun ötesinde, emperyalizmin talan alanı olan ve bizim batımızda kalan kapitalist ülkeler ne olacak? İşte Yunanistan, İspanya, Portekiz... ABD ve bağımlı "Muz Cumhuriyetleri" ile Güney Amerika'da faşist askeri cuntaların yönetimde olduğu ülkeleri -dünyanın öte yüzünde kaldıklarından- bir yana bırakalım. Ya bizim batımızda olup da "marksist-leninist ve hatta maoist" ülkeler?... Sosyalist ülkelere "Doğu Bloku" demek de nereden çıktı? Çekoslavakya Yunanistan'dan daha mı doğuda? Bir de ABD emperyalizminin ileri karakolu durumundaki İsrail'i düşünelim. ABD ve Avrupalı kapitalist ülkelerle olan ilişkileri ortadayken, İsrail -coğrafi konumu bir yana- ne derece doğulu bir ülkedir? Sorunun aslı gayet açık. İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya haritasında ortaya çıkan değişiklikler ve bunun temeli olan sosyalist sistemin doğuşu, emperyalist kampı "Soğuk Savaş"ı başlatmaya itmiştir. İşte "Batı" ve "Doğu" adlandırmaları, bu savaşta emperyalist ülkelerin bir taktik uygulaması olarak ortaya çıkmıştır. Başta ABD olmak üzere, emperyalist kampın ülkeleri kendilerini "kapitalist" diye adlandırmıyorlar. "konuk işçi"den biriydi. Belki de aktardığım yorumun

Bir Yılbaşı Kartı

Altındağ'ın göz göz ışıklarıyla
bir kış gecesidir şimdi ankara'da
şimdi yaşmak yaşmak kar yağıyor dışarda
Kalemi, kâğıdı çıkarıyorum önce
şairliği bir yana bırakarak
Bir pencere resmi çiziyorum
Kavaklıdere'nin oralarda.
Buğulu camlar ardında
bir genç kadının dudaklarını çiziyorum
viski bardağında.

Sonra bir yol uzatıyorum silvan'dan
silvan'dan altındağ'a kadar;
bir ev yapıyorum
ulu tanrı'nın adem'i yarattığı balçıktan
içinde üç kız iki oğlanla
yüreğine taş basılı bir ana, otuz yaşında.
Çatısı konserve kutularından
yaptığım evin;
Evin babası gece vardiyasında.
"Böyyük geleceğini kurmak için ülkemin
döndürüyor çarkları,
yürüyor bantlarla.

Buğulu camlar ardındaki kadının
dizlerinde uyuyor patronları;
kadının başı dönüyor hafiften
ve dönüyor dişliler fabrikalarda.
Odanın içinde uçuşan, uçuşan yıldızlarla
tablo tamamlanmıştır dostlarım!
Çizgileri katlayıp şimdi ikiye
gelecek günlerinizi kutlamak için
gönderiyorum siye.

Hüseyin Atabaş

bunu diyene de pek kızıyorlar. Sosyalist ülkeler içinse hazır bir formülleri var: "Komünist rejimler", sanki faşist cuntalardan söz ediyorlar. Dünya haritası üstünde iki yöne göre eskiden yapılan ayırımlar çoktandır geçerli değil. Bunu emperyalizmin ideologları da fark ettiler ve yeni bir yön ayırımına gitmek istediler: "Kuzeyin gelişmiş ülkeleri (ki buraya bazı sosyalist ülkeleri de katılıyorlar) ile güneyin gelişmekte olan ülkeleri". Tarihin akışı, bu tür bir ayırımın yapılmasını kolaylaştırdı. Gerçekten, geri kalmış (veya geri bıraktırılmış) ülkeler daha çok güney yarımkürede toplanmış durumdalar. Ancak bu ayırım yine de gerçeklerin üstünün kapanmasına yetmiyor. Doğu-batı, kuzey-güney artık birbirine karışmışken, "elma"ya "armut" demenin ne yararı var? Türkiye de bu hastalıktan payını aldı. Kapitalizmin adı "karma ekonomi", kapitalistlerin adı "hür teşebbüs", emperyalist kampın adı "Hür Dünya,, oldu; CİA uzmanlarına 'barış gönüllüsü", sosyalizme "Demir Perde" dendi; geri bıraktırılmışlık "gelişmekte olan" sanki yeryüzünde gelişmemekte olan ülke varmış gibi, üstelik bizim gibi ülkelere "gelişmekte olan" diyenlerin en çok kendileri gelişmekte) oldu. Bu adlandırmalar içinde yerli malı bir tek "karma ekonomi" uydurmacası var. Emperyalist metropollerden aldığımız esinle yeni uydurmalar yapmayı sürdürdük. "Karşıt görüşlü gruplar", "insanlık dışı saldırılar" (sanki insanlık içi saldırı olurmuş gibi), "halka açık şirketler..." gibi. Bugün bazı okullarda yöneticiler devrimci öğrencileri "Birinci Grup", faşistleri de "İkinci Grup" diye adlandırıyor. (Bir öneri: Bu adlandırmalar üzerine yapılacak dilbilimsel bir araştırma ilginç sonuçlar ortaya koyabilir).

Yukarda söylediklerimizin ışığında yönümüzü çizerken, "Batı"dan sadece kapitalist-emperyalist dünyayı anlamak durumda değiliz. Yeni bir Batı kavramı geliştirdik; bugün "Batı" kültürüyle yetişmediğini iddia edebilecek halktan yana hiçbir aydın bulamazsınız Türkiye'de. Tek başına bu bile, "Batı"nın yalnız sömürü, baskı veya burjuva demokrasisi anlamına gelemeyeceğini ortaya koyar. Olayı daha somut bir biçimde görebilmek için, "Batı" kavramını şimdilik "Avrupa" ile sınırlandırmakta yarar var. Böylece Fransız profesör Leroy-Ladurie'nin kapitalizm adına tüm Avrupa'ya sahip çıkmasının nedenlerini ve bunun boşuna bir çaba olduğunu anlayabiliriz. Belki buna karşı durulur ve denilebilir ki, profesörün konuşmasında söz konusu olan, "Avrupa Topluluğu"dur ve o nedenle "Avrupa kültürü"nden söz edebilir. Ama "Avrupa Topluluğu"nun ne olduğu ve amacı ortada. Buna hem karşıt, hem de koşut olarak, Avrupa'da sadece kapitalist ülkelerin olmadığını da düşünmek zorundayız. Federal Almanya Cumhuriyeti ne kadar Avrupalı'ysa, Demokratik Alman Cumhuriyeti de o kadar -hatta ondan daha çok- Avrupalı'dır. Aynı değerlendirmeyi İngiltere ve Çekoslavakya, Fransa ve Polonya, Hollanda ve Macaristan vb. için de yapabiliriz. Kökeni İsa'dan önceki zamanlara dayalı bir "Avrupa gerçeği" ile karşı karşıyayız. Bugüne kadarki araştırmalar göstermiştir ki, eski Yunan ve Roma uygarlıkları, Uzak ve Yakın Doğu'daki, eski Mısır'daki kültürlerin bir yoğunlaşması biçiminde ortaya çıkar. Bu gelişme, en yüksek noktasına Avrupa'daki senteziyle ulaşır. Gerçekten, İkinci Dünya Savaşı öncesi İtalya, Almanya ve İspanya gibi ülkelerde faşizm iktidarı ele geçirinceye kadar, Avrupalı insanlar dünyadaki kültürel gelişmeye damgasını vurmuş ve evrensel insanlık kültürünün oluşturulmasında en büyük pay sahibi olmuşlardır. 1774 - 1783 Amerikan burjuva devriminin başarıya ulaşmasında bile, İngiltere'de kapitalizmin gelişmesini önleyen engellerin kaldırılması büyük rol oynamıştır. Amerikan sömürgelerinin İngilizlere karşı verdikleri bağımsızlık mücadelesinde, -nedenleri sömürgecilik rekabetine dayansa bile- onlara Fransızların dışardan yardım sağladıklarını unutmamalıyız. Tabii, bu

Gece Bekçisi

Adalet Ağaoğlu'ya...
(Nedir bu uzaklardaki ışık?...)

I

Gel,
Doğmamış güneşlere
Söyleyelim şarkımızı.
Açmamış menekşelere, güllere
Güngörmemiş çocuklara
Gözyaşı kesilmiş insanlara.

Birbirimize bakmadan...

II

Yakınlıkta yakında
Yakınlığa karşın

Aklımla başlıyor gece
Alnımla adımlarımla.
Alçak gönüllü bir ezgi gibi
Usulca geliyor adın.

Gözlerimde gecenin hayvanları,
Sahi... gecenin kaçı?

III

Gece büyüyordu
Eli yüreğindeydi: birden
Küçücük, avuçiçi kadar kaldı.
Çünkü :
"Gökyüzü mavi kaldı...."

Fatma Oran

arada nasıl Mısır'daki ehramların taşlarını ayakta tutan binlerce kölenin kanı ve alınteriyse, Amerikan kültürünün gelişmesinin temelinde de binlerce Kızılderili ve zenci kölenin kanı ve emeği vardır; bunu da unutmamalıyız.

Yine Avrupa'ya dönelim. Genel olarak bakıldığında, Avrupa kültürünün doğmasında, Avrupalı bilincinin oluşmasında iki ayrı çizginin yüzyıllar boyu birbiriyle yaptıkları mücadele belirleyici olmuştur. Bunlardan birincisi, her zaman ileriye dönük, eskiyi yıkıp mutlu yarını hazırlamağa kararlı bir çizgidir. İkincisi, kurulu düzenden yana, her türlü ilerici ve devrimci atılımı önlemeye yönelik gerici bir çizgidir. Avrupa olgusunu kavrayabilmek, Avrupalılık bilincini yakından tanıyabilmek için, bu iki çizgiyi ayrı ayrı değerlendirdikten sonra bir senteze gitmek zorundayız. Birinci çizgi, ilerici insanlık geleneğinin çizgisidir; bu geleneğin geçmişinde Spartaküs vardır, Gutenberg vardır, Erasmus vardır. Aydınlanma Çağı, Fransız Devrimi, Beethoven, Marx, Paris Komünü, Tolstoy, Thomas Mann, Brecht, Resistans Hareketi bu çizginin kilometre taşlarıdırlar. İkinci çizginin geleneği ise hep kan, barbarlık, baskı, sömürü, saldırganlık, bilgi düşmanlığı ve kötümserlik olmuştur. Bu çizgide Engilizasyon'u görürüş. Guernica'yı görürüz. Schopenhauer'e, Bismarck'a, Kanlı Pazar'a, Franco'ya, Mussolini'ye, Naziler'e toplama kamplarına, Churchill'e, NATO'ya da bu çizgiyi izlersek rastlarız. Avrupa olgusunu bir bütün olarak aldığımıza göre, yukarda saydığımız ve her biri bir kavramsal içerik kazanmış kişi adlarını ve olayları sadece belli ülkelerin sınırları içinde düşünemeyiz. Bu insanlar ve olaylar, kimi zaman aynı ülke sınırları içinde ortaya çıkmış olsalar bile, iki zıt geleneği temsil edebiliyorlar. zıtların bu birliğini değerlendirirken, onların Avrupa'daki toplum yaşamına ve giderek evrensel düzeydeki gelişmeye olan etkilerini gözönünde tutmalıyız.

Avrupa gerçeği çok yönlü bir olgudur, çok çarpıcıdır; zıtlıklar ve karmaşık olaylar zincirleriyle dolu sınıf mücadeleleri tarihinin en keskin, en anlamlı bölümlerini içerir. Belki de bu "aşırı"lığından dolayı insanlığın geçmişiyle ilgili ve evrensel geçerliliği olan öğretici örnekler sunar. Bunların kavranabilmesi için kişinin kendini öğrenci yerine koyması gerekir. Avrupa'yı "yaşamak" koşul değildir, ama bu kültür birikimini gözleyebilmek, onu bilinç süzgecinden geçirerek yorumlayabilmek ve sağlıklı bir sonuca ulaşabilmek için, feodal (veya yarıfeodal) kültürün artıklarından tamamen arınmak, en azından köklü bir burjuva kültürüne sahip olmak gerekir. Diyalektik ve tarihi materyalizmin yaratıcılığından yararlanabilmek için de köklü bir burjuva kültürü ön koşuldur.

Nedir Avrupa gerçeği? Burjuvazinin doğum yeri olan Avrupa'nın siyasal arenasında hem faşizm ve hem de sosyalizm iktidar olabilmiştir. Bunun yanısıra, burjuva demokrasisinin en tipik örnekleri yine Avrupa topraklarında tarih sahnesine çıkmıştır. Önümüzde üç ülke ve ilginç bir durum var: İtalya, İspanya ve Almanya. Bu üç ülkede de faşizm uzun yıllar iktidarda kalmıştır. Benzerliği olan diğer yan ise daha ilginç. Bu üç ülkede de ulusal birliğin sağlanması ve kapitalist gelişme, burjuvazinin feodal unsurlarla eninde sonunda yakınlaşması nedeniyle gecikmiş, burjuva devrimlerinin gerekli zamanında yerine getirilememiştir. Salazar'ın faşist yönetiminin kırk yıl işbaşında kalabildiği Portekiz'de de burjuva demokratik atılımları uzun süre engellenmiş ve monarşi ancak 1910 da yıkılmıştır. Yani örneklerimize Portekiz'i de katarsak, Avrupa'da bir dördüncü ülkede de benzer gelişmeler oluyor; güçsüz burjuvazinin iktidarı alması gecikiyor ve yıllarca sonra faşizm geliyor, uzun süre iktidar oluyor. Engels "raslantı"yı gerekliliğin bir görünüm biçimi ve bütünleyicisi olarak görür. "Rastlantı"nın nesnel bir karakteri olduğu açık, ama yine de bu benzerliklere -yanlış anlaşılmaya meydan vermemek için-, "rastlantı" demeyelim. Faşizm, burjuvazinin güçsüzlüğünü kanıtlar. Tarihinin hiç bir devrinde gerçekten devrimci bir tavır takınamayan burjuvazi, günü gelince kolaylıkla faşist yönetimden medet ummak yolunu tutar. Bu, Almanya'da da, İtalya'da da, Portekiz'de de, İspanya'da böyle olmuştur. Marksizm'in Almanya'da doğması, Alman Komünist Partisi'nin 1924 Mayıs'ındaki genel seçimlerde faşistlerin aldığı oyların iki katı oy alması (tüm oyların % 12,6 sı); Rönesans gibi büyük bir uygarlık hareketinin beşiğini İtalya olması; İspanya'da 1936'da faşistlere karşı başlatılan halk savaşı bu gerçeği değiştiremezler.

1930 yılına kadar İspanyol burjuvazisinin feodalizmin kalıntılarına karşı kesin zafer kazanamaması, onun ekonomik güçsüzlüğünün sonucu olmuştur. "Avrupa ve tüm dünyadaki gelişme politikası ile gurur duyan yabancı soyların egemenliği altında, denizaşırı kolonilerden ülkeye akan ölçüsüz zenginlik, İspanya'nın kapitalist gelişmesinde ana engel oldu... Büyük kırsal alanlar köylülere dağıtılıp tarımın kapitalistleştirilmesi yoluna gidileceği yerde, mallar krala, kiliseye ve belediyelere verildi, arttırma ile en fazla para verenlere satıldı. Bu durum, büyük toprak sahipleri ile endüstri ve finans burjuvazisinin kaynaşmasına yol açtı... Ekonomik güçsüzlüğünü gidermede yeteneksiz olan İspanyol burjuvazisi, yabancı sermayeye kapılarını daha da açtı. Poli-

tik sorunlarını çözmede de yeteneksiz olan burjuvazi, devlet yönetimini en gerici güçlerin eline bıraktı. Büyük toprak sahipleri ve finans oligarşisi bugüne değin İspanya'da egemen yapının çekirdeğini oluşturmaktadır." (1) İşte bu koşullar, İspanya'da faşizmin uzun yıllar iktidar sahibi olmasını kolaylaştırmıştır. Tarihi boyunca köklü bir burjuva devrimi yaşamamış olan İspanya, bu gelişmesiyle giderek Avrupakültüründen uzaklaşmıştır.

19. yüzyılın ikinci yarısında İtalya'daki gelişmelere bakarsak, ulusal pazar birliğinin ve güvencesinin sağlanmasında görülen başarısızlıklar açısından durum İspanya'dakinden farklı değildir. Gerçi İtalyan halkı 1840'ların sonunda Habsburg Hanedanı,na karşı ayaklanmış ve Avusturya İmparatorluğu'ndan kurtulmak istemişti. Ancak, amaçlanan başarıya ulaşılamadı. "1848-49 yıllarında bir devrim İtalya'yı karıştırdı. Devrimci burjuvazinin yönettiği halk yığınlarının iki amacı vardı: Avusturyalıları ülkenin kuzeyinden kovmak ve birleşik bir İtalya devleti kurmak... Ama İtalyan devrimci küçük burjuvazisi, köylüleri hareketin içine çekemedi. Devrim başarısızlığa uğradı. İtalya sekiz devlete bölünmüş kaldı, Kuzey'de Avusturya egemenliği devam etti.

Kapitalizmin gelişmesi 1860 yılına doğru, özellikle Kuzey'deki devletlerde İtalya'nın birleştirilmesi hareketini tekrar canlandırdı." (2) Ne var ki, bundan sonra verilen mücadeleler ve Garibaldi'nin çabaları "...İtalya'nın devrimci birleştirilmesi sonuna kadar gitmedi... Garibaldi, Cictor Emmanuel lehine iktidardan çekildi ve onunla birlikte Napoli'ye girdi (kasım 1860). Victor Emmanuel'in yanında ata binmiş Garibaldi, 'Yaşasın Kral!' diye haykırıyordu." (3) İtalya'da da, devrimci mücadele sırasında en ön saflarda çarpışmış halk kitleleri, Almanya'da olduğu gibi sonradan bir yana itildi ve burjuvazi iktidarı feodal beylerle paylaştı. Geçmişinde Dante, Petrarca, Boccacio gibi kişiler yetiştiren İtalyan toplumu, 1922 yılında Mussolini'nin başbakan oluşunu kutluyordu. Bir toplumun faşizme bu kadar destek olmasında, geçmişinde burjuva devriminin feodalizme kesin darbeyi indirememiş olmasının payı büyük olmaz mı?

Yukardan beri çözümlemeye çalıştığımız sorun, Almanya tarihi söz konusu olunca, çok daha çelişkili ve karmaşık olarak ortaya çıkmaktadır. İnsanlığa sayısız ad armağan etmiştir Almanya, şu anda akla Dürer geliyor. Luther geliyor. Bir Bach'ı, bir Lessing'i, Herder'i, Kant'ı, Schiller'i, Beethoven'i, Geothe'yi, Kleist'i, Heine'yi düşünebiliyoruz. Engels'in kendisi için "Alman proleteryasının ilk ve en önemli ozanı" dediği Georg Weerth, Hegel, Einstein ve daha birçokları bu toplumdan çıkmışlardır. 1919-20 yıllarında çok kimse dünyadaki ikinci sosyalist devrimin Almanya'da yapılacağını sanıyordu. Öte yandan Avrupa tarihinin en gerici ve en kanlı sayfalarında yine Almanya'ya rastlıyoruz. Bunun kökenleri 1524-25 yıllarındaki Köylü Savaşı'na kadar gider. Hatta daha da geri gidilerek Reformasyon'da, Luther'in tezlerinde aranabilir. 14. ve 16. yüzyıllar arasında gelişen sınıf mücadeleleriyle, bireyin artık yavaş yavaş kendisi hakkında kafa yormasına yol açtı. İnsanın kendini ve çevresini tanıması, kendisinin dünyadaki akışa yön verebilecek bir varlık olduğunu anlaması, yani aklını kullanması önünde en büyük engel özünde feodal düzendi. Ancak Luther ve onun gibi düşünenler, -Erasmus gibi bir büyük hümanistin aksine- sadece Katolik Kilisesi'nin halka karşı baskıcı tutumundan yola çıkarak, sorunların kökeninde kilisenin dindar insanların gereksinmelerini doyuramamasının olduğunu ileri sürdüler ve dikkatleri "öbür dünya" üzerine çekmeğe devam ettiler. Gerçekten, halk o zamanla bir arayış içindeydi. Feodal baskı ve sömürü karşısında, kurtuluşu kiliseye sığınmakla arıyor, ondan "gerçek Tanrı", "gerçek inanç" ve "Tanrı'nın gerçek adaleti" gibi konularda kafasına takılan sorulara cevap istiyordu. Bilinen bir deyişle, "başka halklar yeni bir dünya bulmak isterken, Almanlar yeni bir Tanrı veya en azından eskisini yeniden bulmak istiyorlardı." (4) Luther, Worms'daki konseyde tezlerinden geri dönmedi, ama 1521 den sonra gelişen halk hareketinin önderi değildi artık. Başkaldıran köylüleri -eylemleri Katolik Kilisesi'ne yönelik olduğu sürece- destekledi. Ancak, zamanla hareket yayılıp feodal düzene karşı bir kimliğe büründüğünde, köylülerin mücadelesine karşı vaızlar vermeğe başladı. Çünkü Luther, özünde "bu dünya"daki iktidar sahiplerine dokunmak istemiyordu. Böylece, başlattığı hareketin gerisinde kaldı. Köylülerin hareketi ortaya yeni ve gerçek bir önder çıkardı : Thomas Münzer. Münzer'in

Yetmedi

Yer etmedi hiç
Ellerimin
Ansızın askere düşen
Bir Alman genci gibi
Askere gidişi

Fark etmedi hiç
Bomboş tüfeğimin
Bir sıkıyönetim gecesinden
Dökülüp gelen
Yanımdaki ere
Arabadan anlar gibi
Akıl verişi

Yetmedi hiç
Kimsesiz şiirimin
Apoletlerden
Yüreklere giden yolda
Deli gibi gidişi

Nurullah Can

(1490 - 1525) istemleri devrimciydi ve Hristiyanlığın ilk dönemlerindeki ülkülerin hayata geçirilmesi için mücadele ediyordu. Bu devrimci başkaldırışta Luther'den kalan, sadece onun geliştirdiği ve halka mal ettiği dil oldu. Köylü Savaşı ile doruk noktasına gelen toplumsal gerilimler, bir dizi reformla azaltılabileceği yerde, prenslerin ve feodal beylerin orduları tarafından zor yoluyla, kan dökülerek ortadan kaldırılmak istendi. Düzenli orduları olmayan ve iyi örgütlenmemiş köylüler bu savaşı kaybettiler. Bu başarısızlığın sonucu, üç yüz yılı aşkın bir süre Alman Köylüsü belini doğrultamadı. Bu, aynı zamanda Almanya'nın siyasal parçalanmışlığının 19. yüzyılın sonlarına dek sürmesini sağladı.

17. ve 18. yüzyıllarda Alman toplumu Avrupa'daki her yenilikçi hareketin gerisinde kaldı. Alman burjuvazisinin Aydınlanma Çağı'nda, politik ve ekonomik gelişmesindeki yavaşlık, kendini bu akılcı hareketin aydın çevrelerin dışına çıkamayışında belli etti. İngiltere ve Fransa'dakinin aksine, Alman Aydınlanması birliğini sağlamış ulusal topraklarda olmadı. Öte yandan, kendisinden önce İngiltere ve Fransa'da gelişen Aydınlanma'nın ortaya koyduğu bazı deneyimlerden yararlanabilme avantajı vardı Almanların. Doğa, toplum ve devlet düzeni konusunda İngiliz ve Fransız aydınların etkisiyle doğan akılcı görüşler, Christian Wolff (1679 - 1754) ile felsefe alanında yansırken, Lessing'te (1729 - 1781) en üst düzeyine erişti. Rousseau'yu, Diderot'yu ve Spinoza'yı sentez halinde özemleyen Lessing, yeri geldiğinde Voltaire'in kralcı eğilimlerine de karşı çıkmasını bilmiştir. Oysa Aydınlanma önderlerinin Alman halkından izole olma durumu, daha sonra (Sturm und Drang devri) Herder'in filozoflara ve köylülere yaptığı birleşme çağrısına karşın ortadan kalkmadı. Kendi düzenini kurmak ve iktidar olabilmek için desteğine gereksinme duyduğu işçilerden, köylülerden bu kadar uzak düşen Alman burjuvazisi de, sanayi atılımının eksikliği nedeniyle -Fransa'daki sınıfdaşının yaptığı gibi-, soylulardan iktidarı almak bir yana, feodalizmle birleşip halka karşı çıkmıştır. 1848 de Frankfurt'ta toplanan parlementonun başkanlığını bir soylunun yapmasının belli bir anlamı vardır ve çok şey anlatır. Burjuvaziyi feodalizmin cağına iten nedenlerden biri de, -yine güçsüzlüğünün sonucu olarak-, gelişen işçi sınıfı hareketi ile marksizm karşısında duyduğu korkuydu. Nitekim 19. yüzyılın ortalarında güçlenmeye başlayan Alman burjuva sınıfı, bu korkunun sonucu Prusya militarizmine alkış tuttu ve Bismarck gibi bir zalimin kişiliğinde simgesini buldu. Burjuva devrimleri çağında bile karşı devrimci olan Alman burjuvazisinin bu tavrını, bir yüzyıl sonra, iktidarı ele geçirmesinin arifesinde Hitler'in başarısını kolaylaştıran ve savaştan sonra, ülkenin bölünmesinde payı olan sosyal demokratların tavırlarında da görmek olanaklı. 1945 sonrasını düşünelim. Bir Adenauer devri olmuştur Federal Almanya Cumhuriyeti'nde. Halkın hızla tüketime yöneltildiği ve adına "Ekonomik Mucize" denilen gelişmenin izlendiği devrin asıl özelliği, artan antidemokratik baskılar ve sömürü olmuştur. 50'li yıllardan bugüne kadar uzanan siyasal olaylar zincirine baktığımızda, parlamentoya temsilci gönderen partilerin (Almanya Sosyal Demokrat Partisi, Hristiyan Demokrat, Hristiyan Sosyal Birlik ve Liberal Demokrat Parti) yukarda anılan önlemler söz konusu olduğunda birlikte hareket ettiklerini görüyoruz. Buna karşı çıkan, -sol muhalefetin dışında- küçük burjuva radikal saflardan aydınlar ve yazarlar oldu. Örneğin Lenz'i, Böll'ü, M. Walser'i, Enzensberger'i sayabiliriz burada. Hiçbiri küçük burjuva radikalizmini aşamamıştır, yüzeysel eleştiriden öteye gidememişlerdir. Bunların nedenlerine birazdan değineceğiz, ancak tüm bu kısırlığın kökenlerini geçen yüzyıllarda kolaylıkla buluyoruz.

Almanya'da (Federal Almanya'da) Aydınlanma'nın ve klasik liberalizmin ilericiliğinden bugün eser kalmamışsa, bunun böyle olacağının 19. yüzyılda anlaşıldığını söylemiştik, örnekleri karşılaştırmalı yapalım bu kez. 19. yüzyılın ilk yarısında Fransa'daki devrimci hareketlerden esinlenen bazı Alman aydınlarının başlattığı bir akım var : Genç Almanya hareketi. Fransa'daki Temmuz Devrimi Almanya'daki gelişmeleri hızlandırmıştır. Söz konusu olan, Aydınlanma'nın ortaya koyduğu ilerici çizgiyi -halka da mal ederek- toplumsal yaşama uygulamaktadır. Heinrich Heine'nin tüm umudu "cümhuriyetçiler"in yapacağı bir devrimdedir. Ne var ki,

Yaşadıkça

Üretilen hasrettir, bir bozlak,
Ağlatır göğü hep yer sevinir.
Gözden önce,
Yürek sevilenirmiş derler.
Bakışların bindallı basmalarda asılsın.
Elden ayaktan düşülür
Burası Binboğa'dır.

Bana Kerem diyecekler,
Çözdükçe,
Yeniden iliklenebilir düğmeler.
Söyle ya ezber olmasın
Görüşemeyebiliriz bir daha.
Bakma,
Yenik bir korku terlemesidir bizde yalnızlık.
Nurhak dağı burası
Aslı'nın yandığının resmidir.

Vurulmuşum,
Yaram sızlıyor olmalı.
Bin yiğit içinde
Yedi yüz can bildiğim
Kızıl toprak gibisin
Kekikten,
Yemlikten başla yaşamaya
Canını canıma değdir.
Dosta selam yollanabilsin...

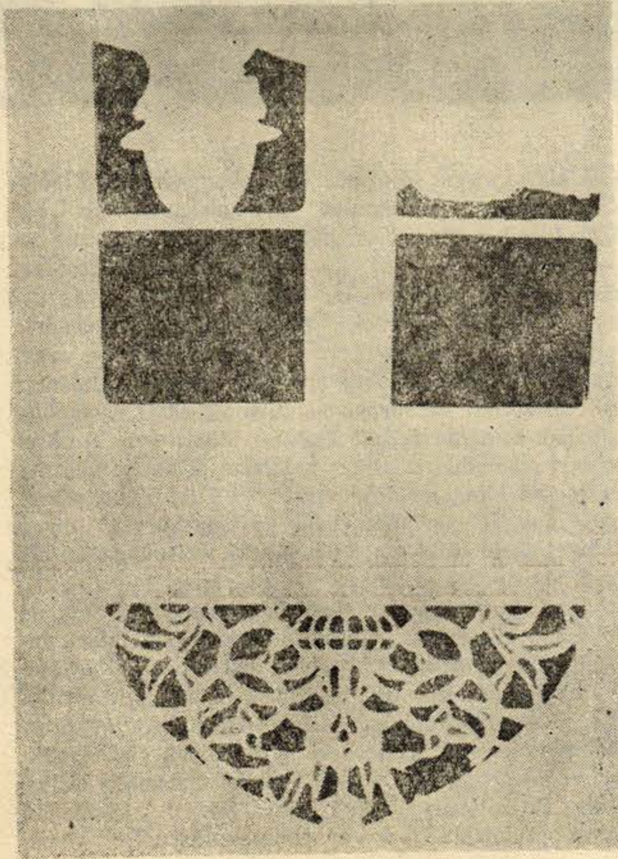
Aytimur Doğan

1848 Devrimi (Ren Irmağı'nın doğusu da bu kez ayağa kalkmasına, Berlin'de, Prag'ta, Viyana'da, Budapeşte'de sokak çarpışmaları olmasına karşın) bilinen sonuca varıyor. Bu, aynı zamanda Genç Almanya hareketinin de sonu oluyor. Ondan sonra başlayan ve "Alman Birliği'nin sağlanması" denilen olaya kadar geçen sürede, Almanya'da "Gerçekçilik" denen bu burjuva düzeninin sorunlarını "işleyen" sanat akımı (öncelikle edebiyatta) öğretici nitelikler taşıyor. Bakıyorsunuz Fransızlara, Balzac'a, Stendhal'a, bakıyorsunuz Tolstoi'a, Dostoyevski'ye; karşılaştırıyorsunuz onları Hebbel'le, Stifter'le, Raabe ile, Keller'le, ortaya ilginç sonuçlar çıkıyor. Almanlar'dan hiç birinin evrensel düzeye gelemediğini görüyorsunuz. Sanatlarındaki düş gücüne karşılık, yazdıkları çok dar çerçevelerden dışarı çıkamıyor. Onlarda eksik olanın, burjuva toplumunun sorunlarına eğilecek gerçek perspektif olduğunu anlıyorsunuz. Ne başlayan kapitalist sanayi devriminin birey ruhunda yarattığı gerilimleri yazabiliyorlar, ne de birikmekte olan toplumsal dinamiği görebiliyorlar. Diyebiliriz ki, bir bakıma geleneğini 1945 sonrası edebiyat yaşamında da sürdüren bir "kaçış edebiyatı" kaplamış Almanya'yı, daha 19. yüzyılın ortalarında. Bireysel düzeydeki gelişme ile tüm toplumun gelişmesi arasındaki çelişki (Almanya'ya özgü olarak) yine sürmekte. Genç Almanya'nın sözcülerinden Börne şöyle demişti : "Özgürlük aslında bir düşün değil, herhangi bir düşünü oluşturma, izleme ve benimseme olanağıdır." (5) Böyle özlü sözler söyleyebilen insanlar yetiştiren bir toplumun çağına ayak uyduramamasının nedenini, acaba antifeodal mücadele vermek için, Napoleon ordularının topraklarını işgal etmesini beklemesinde mi aramalı? Marx'ın Almanlar ile ilgili sözleri bu soruyu yanıtlıyor galiba: Almanlar, "şimdiki zamanın felsefi çağdaşı idiler, ama tarihsel çağdaşı olamadılar... Diğer halkların siyasette yaşama geçirdiğini Almanlar düşünmüşlerdir." (6) Yıllar sonra, "yoksulluk, iç dünyanın güçlü bir parlaklığıdır" diyen Rainer Marie Rilke'nin kalemindeki yoksulluğa da bir yanıt getiriyor Marx'ın yukardaki sözleri.

Şimdi buraya kadar söylediklerimizi toplayalım ve bir sonuç çıkarmağa çalışalım. 19. yüzyılın ikinci yarısı, Avrupa'da artık eski burjuva ülkelerinin gerçekleşemeyeceğini gösterdi. Bu noktada Almanya'yı İtalya'yı diğer "Avrupa Topluluğu" ülkelerinden ayırmıyoruz. Burjuvazinin ayrı ülkelerdeki ayrı gelişim çizgisi, milliyetçiliğin sömürü ve baskıya maske olmasında birleşmekte. Bu birleşme, İkinci Dünya Savası başlamadan tekrar bozulmakta (İtalya ve Almanya faşizmleri) ve sa-

vaş sonrasına kadar sürmekte. 1945 sonrası yeniden bir birleşme gözleniyor, işte "Avrupa Topluluğu" bu birleşmenin ürünüdür. Bugün artık Avrupa'nın ekonomik bakımdan gelişmiş kapitalist ülkelerini bir mercek altında inceleyebiliyoruz. Örneğin, genel olarak bu ülkeler için şöyle bir saptama yapabiliriz: Şimdi kendilerini "liberal", "sosyal adaletçi" diye adlandıran partilerin, eskiden olan (klasik) liberalizm ile -"özgür girişimcilik" dışında- pek ilgileri kalmamıştır. Çünkü artık burjuvazinin iktidarına -nesnel planda da olsa- karşı bir seçenek doğmuştur: işçi sınıfı. İşte 1917 Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin büyüklüğü buradadır. Burjuva kültürünün kökeninde Hümanizm, Aydınlanma, burjuva devrimleri vardır. Şimdi bunlardan eser kalmamıştır. Bugün bu geleneği -daha üst aşamalara vardırarak- sürdüren sosyalizmdir, Avrupa'daki sosyalist ülkelerdir. Çünkü emperyalizm kültür alanında da tükenmiştir, tüm insanlığın malı olan evrensel kültürü soysuzlaştırmak durumundadır. Buna karşı bugün burjuvazinin ilerici kültür mirasına sahip çıkan, onu tekelci burjuvazinin saldırısına karşı koruyan yine sosyalizmdir. Buna da bir örnek verelim: Federal Almanya Cumhuriyeti'nde basılan edebiyat tarihlerinin çoğunda feodalizme karşı mücadele veren burjuva kültürü göklere çıkarılır. Bu çok ters bir şey değil. Ancak eksik olan, bugünün bilincinde geçmişi değerlendirme ve geleceğe yönelik olmadır. Ünlü bir burjuva devrimcisi olan filozof Johann Gottlieb Fichte hakkında Federal Alman Cumhuriyeti'nde basılan bir edebiyat tarihi şöyle diyor: "Fichte, Kant'ı aşarak, özne ile nesne, ruh ile madde, kişi ile şey arasındaki karşıtlığın yerine, ruhun, mutlak ve kişisel özgürlüğün tek ilkesini koymuştur. Tek ve gerçek bireyin sevdiği ben'le hiç bir biçimde karıştırılmaması gereken bu 'mutlak ben', kendisine bizzat bir direnç bulmakta, kendini 'görevin malzemesinde' gerçek ve yapıcı göstermek amacıyla evreni ve varlığı ortaya çıkarmaktadır..." (7) Kendisine bir sayfa ayrılmış bu bilimsel (!) kitapta Fichte'nin anlaşılmaması için her şey söylenmiş. Buna karşılık Demokratik Alman Cumhuriyeti'nden bir edebiyat tarihi : "...Fichte, Almanya'da kamu oyunun önüne kantçı felsefenin inanmış bir temsilcisi ve Fransız Devrimi'nin coşkulu bir yandaşı olarak çıktı. Genç Fichte bir burjuva demokratıydı ve Almanya'daki küçük prensliklerin mutlakiyetçiliği karşısında sert bir toplumsal eleştiriciydi..." (8)

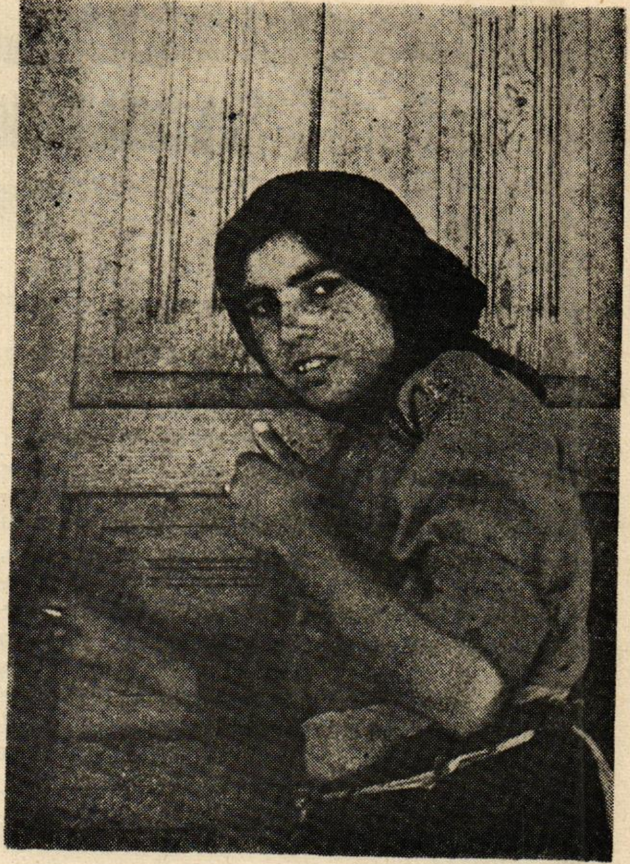

Yeri gelmişken Fransız profesörün İngiliz dili hakkındaki endişeleriyle de ilgili bir kaç söz söylemek isteriz. Bilinen bir nokta var : ulusal dil, ulusal kültürün bir bölümüdür, önemli bir biçimlenmesidir. Ulusal dil, burjuva kültürünün oluşmasında ve gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Ancak şimdilerde soysuzlaştırılmak istenen ilerici burjuva kültürü, bilimsel sosyalizmin tezgâhında yerli yerine oturulduktan sonra, ulusal dille elbette ki sosyalist kültürün de gelişmesine yarayacaktır. Bu nedenle Fransız bilim adamını endişeleriyle başbaşa bırakmak yerinde bir tavırdır. Bunun dışında, Leroy-Ladurie'nin bazı çarpıtmalarını da yanıtlamadan yazımızı bitirmeyelim. Profesör "Söyleşi"sinde, Avrupa'da halkın eğitilmesiyle orada çalışan müslüman işçilerin toplumla bütünleşmesinin kolaylaşacağının ileri sürüyor. Acaba? Müslüman işçiler Avrupa'da hangi kültürel gelişmenin oluşturduğu toplum anlayışıyla bütünleşeceklerdir? Ayrıca, neye yarayacaktır bu bütünleşme? Galiba bu bütünleşme, müslüman işçileri sınıf mücadelelerinin daha keskin olduğu kendi ülkelerindeki gelişmelerden uzak tutmağa yöneliktir. Federal Almanya'nın Türklere karşı tutumunu bilmeyen mi kaldı yeryüzünde (Profesör bilmiyormuş!)? Öyle ki, bir zamanlar Türk işçileri toplumla rahat ilişki kurabilmek, gittikleri lokallerde hor görülmemek için, Doğu Berlin'e geçiyorlardı. Profesöre göre, Kuzey Afrika müslümanları Fransa'ya daha yakınmış. Coğrafi yakınlık değilse burada sözü edilen, o zaman değerli bilim adamının bu yakınlıktan neyi anladığını geçmişi (Cezayir halkına yapılan zulüm) ve bugünü (Batı Sahra halkının üstüne yağan Fransız bombaları) düşünerek çıkarmak olanaklı. Madem "Avrupa Topluluğu"nun amacı çokuluslu şirketler değildi, o zaman sormak isteriz: Ne arıyorlar Avrupalı kapitalistler Afrika'nın güneylerinde? Yoksa "kiralık asker" dedikleri çapulcuların toplanması da "özgür girişimciliğe" mi dahil? Neden Zaire'ye asker indirdiler özgürlükçü-demokratik(!) ülkeler? Ya "Kalkınma Yardımı"na ne buyurulur? Neden Savak'ın ızgaralı işkence masaları onları ilgilendirmiyor da, Moskova'daki duruşmalar nedeniyle Sovyetler Birliği'ni tehdit etmeye kalkıyorlar? Neden Çekoslovakya'dan kaçan kaşarlanmış antikomünistler, Filistinli çocuklardan da-

ha kıymetli Avrupalı uygarlar (!) için? Elbette bunların birer nedeni var; Fransız profesör Leroy Ladurie bazılarının üzerinde belki de kafa bile yormamıştır.

Bugün bakıyorsunuz, Avrupa'da burjuvazinin iktidarda olduğu gelişmiş kapitalist ülkeler, vaktiyle egemen düzenle başları belaya girmiş aydınları göklere çıkarıyorlar. Yine Federal Almanya'yı alalım. Çünkü bu ülke sözünü ettiğimiz konularda işlenmemiş maden cevheri gibi, kazmayı nereye vursanız birşeyler çıkıyor. İlerici görüşlerinden dolayı, mutlakiyetçi dönemde Lessing'e iş vermemişlerdi. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin bugün ulusal marşı olan "Deutschland, Deutschland über alles"in yazarı Hoffmann von Fallersleben, 1840'larda yine aynı nedenle işsiz kalmıştı. Aradan bunca yıl geçmiş, sosyal demokratlarla liberal demokratların koalisyon hükümeti sırasında, yani 1970'lerin F. Almanya'sında, Komünist Parti üyeliği nedeniyle bir sürü öğretmen ve bilim adamı işsiz kalıyor. Ne anlama gelir bu? Sorunun sınıfsal yanı çok açık. Açık olan bir yan daha var: Lessing, Büchner, Fallersleben F. Almanya'daki düzen için artık "öcü" olmaktan çıkmıştır. Gelenekleri yozlaştırılmıştır, devrimci yanları -anti-feodalizmin dışında- bugünün bilinç süzgecinden geçirilmemiştir. O nedenle yüzyıllık burjuva devrimcilerine, demokratlarına artık işçi sınıfı sahip çıkacaktır. Tekelci sermayenin düzeni istediği kadar özgürlükten, demokrasiden yana olduğunu söylesin; onlar son tahlilde, dinsizlik suçlamasıyla 1400'lerde Johann Hus'u yakanların, İsviçre'ye kaçan Wagner'in peşine düşenlerin. Paris Komünu'nü dağıtmak için yabancı güçlerle işbirliği yapan Thiers'lerin, Nürnberg'te yargılananların, Heidegger'lerin, Rosenberg'lerin devamıdırlar. Nitekim Solchenizin'e el uzatmışlardır. Çok darda kalınca kültürel alanda, sanatta geçmişle idare etmektedirler, bu da içi boş bir tekrardan öteye geçmemektedir. Bir de gelecekle ilgili ütopik dünyalar yaratmakta, bugünü olası ölçüde gözden uzak tutmak istemektedirler. Tüketim toplumunun maddesel ve ruhsal yönden kıskacına aldığı kapitalist "Batı"nın insanları, gereğinden çok tüketim ve cinsel ilişkilerin ön plana çıkarılması ile boşalmağa çalışmaktadırlar. Son yıllarda -bir uyum ve idil dünyasına olan özlem nedeniyle- sanatsal düzeyi çok düşük etkenliklere olan ilgi ve istek artmıştır. Tabii, burada sanatın bir meta durumuna geldiği kapitalist dünyadaki korkunç örgütlenmenin rolünü de unutmamak gerek; bu örgütlenmenin izin verdiği yapıtlar ve sanatçılar geniş halk kitlelerine ulaşabilmektedirler. Neden Avrupa'nın "Batı"sında bir Shakespeare, bir Rousseau, bir Schiller çapında insan çıkmıyor artık? Neden Thomas Mann'ı aşamadılar? Bunları bir yana bırakalım. Neden Victor Jara, Ritsos, Anh Duc "Avrupa Topluluğu" denilen toprakların dışında doğdular? Bu sorunların cevapları hayli anlamlı olmalı.

Sanırız, "Batı"nın ne olduğu, ne olmadığı Avrupa'nın sadece Ortak Pazar olmadığı, "Kültürel Avrupası"nın özünün ne olduğu ve geleneksel burjuva kültürünün bugünkü değerlendirilmesinin nasıl olacağı konusunda

daha çok tartışılacak. Ancak şunu önceden kesinlikle söylemek olanaklı: Bu tür tartışmaların merkezinde, 30 Ocak 1945 de Reichstag'a bayrak dikenler olacaktır, çekik gözlü insanlar olacaktır, kara derili insanlar olacaktır.

---

(1) Bugünkü İspanya'da Sınıflar Savaşı, H. W. Franz, Sorun Yayınları, İstanbul 1976, s. 10

(2) Yakın Çağlar Tarihi 2. N. V. Yeliseyeva, Konuk Yayınları, İstanbul 1975, s. 221

(3) a. g. ç., s. 225 - 226

(4) Bkz. Aus der-deutschen Vergangenheit, Klaus Schulz, Hueber Vergal, München 1968, s. 35

(5) Bkz. Ludwig Börne, Briefe aus Paris, 3 Bde, Briefe aus Paris 1831 - 1834

(6) Bkz. K. Marx Zur Kritik der Hegelschen Rechtsphie, Einleitung, in : K. Marx u. F. Engels, Über Religion, Berlin 1958 s. 35 - 37

(7) Bkz. Geschichte der deutschen Dichtung, Fricke/Klotz, Matthiesen Vergal, Hamburg u. Lübeck 1965, s. 201

(8) Bkz. Befreiungskriege, Erlaeuterungen zur deutschen Literatur, Volk u. Wissen Volkseigener Verlag, Berlin, s. 109

inceleme

Sabahattin Âli'nin Gerçekçiliği (II)

Mehmet Ergün

Sabahattin Ali, *Değirmen'i* izleyen yapıtlarında genellikle, gerçekliği "edilgin" bir biçimde değil de "etkin" bir biçimde yansıtır. Yine gözlemlerden yola çıkmaktadır. Ancak gözlemleri ile yetinmemekte, gerçekliği ayrıştırarak özü, temel ve belirleyici olanı yakalayıp yansıtmaya çalışmaktadır. Bu nedenle de öz, rastlantısal biçimde değil de, bilinçli bir tutumun sonucu olarak belirgin bir biçimde açığa çıkmaktadır.*Kağnı'da, Ses*'te,*Yeni Dünya* ve *Sırça Köşk*'te yeralan öyküler bunun tanıtıdır. Bu yapıtlarında yeralan öykülerin genelinde de toplumsal oluşum, insani plandaki yansıları aracılığı ile dile getirilmektedir. Yani çıkış noktası yine görünüştür; ancak görünüş, özü kapsayacak bağlamda algılanmakta ve sunulmaktadır. Bu nedenle de, bu öykülerde, toplumsal yaşamdaki uyumsuzlukları, gerilerinde yatan nedenlerle birlikte karşımızda buluyoruz.

Söylediklerimizi birkaç örnek aracılığı ile somutlamaya çalışalım.

İlk olarak *Kağnı* adlı öykü üzerinde duracağız.

Bu öyküde, "bir tarla meselesi yüzünden" Sarı Mehmed'in Savrukların Hüseyin'i öldürmesi ile gelişen olaylar anlatılır. Ağırlık noktası öldürme olayı değildir. Onu bir cümlede geçiştirir Sabahattin Ali. Olaydan sonraki duruma geçer. Onun aracılığı ile toplumsal gerçekliği dile getirmeye çalışır.

Ölen yoksul bir kişidir. Öldürense, varsıl. Ölenin kanını arayacak, anasından başka kimsesi yoktur. Öldürenin babası, Mevlüt Ağa, aracılar katarak, yarı koruyucu bir tutum takınarak, yarı da gözdağı vererek, kadının davacı olmasını önlemeye çalışır. Öldürülene biçilen bedel "iki tane sütlü keçi ile bir torba un ve bir kesekağıdı şeker"dir. Kadını yatıştırmaya çalışanların söyledikleri ise, otuzlu yılların kırsal kesiminin gerçekliğini somutlar: "Dava edersen ne kazanacaksın? Kim gider de Mevlüt Ağa'nın oğlu adam vurdu diye şahitlik eder? Etse bile sen ayda bir iki defa Kasabaya gidip her seferde dört beş gününü gâvur edersen tarlanı kim eker, işine kim bakar? Kasaba iki günlük yol, gidersin, şahitlerin gelmedi, haftaya uğra derler, mahkemen talik olur. Sen gününü şaşırıp gidemezsin, candarma seni alır götürür, gayri kendin istesen bile yakanı sıyıramazsın, evin barkın yıkılır. İşte bir kazadır oldu. Cenabıhak böyle istemiş. Allahın emrine mahkeme ile mi karşı koyacaksın? Gel bu işi kapatalım. (...) Bak Mevlût Ağa bundan sonra seni hep kollayacağını söylüyor". Olay kapatılır. Ancak Mevlût Ağa'ya kini olan ve kasabada yaşayan bir köylü, olayı yetkililere duyurur. Ananın sorgu için gelen jandarmaların karşısındaki durumunu şu sözlerle betimler Sabahattin Ali: "Oğlunun acısı daha içinden çıkmamıştı, fakat hükûmet kapısına düşmek ona oğlunun ölümünden çok daha korkunç geliyordu". Böylelikle de, bir öldürme olayının çevresinde, ağa-devlet baskısını, kesişme noktaları ile birlikte, karşımızda buluruz.

İkinci olarak da *Apartıman* adlı öykü üzerinde duracağız.

Bu öyküde, yapı işçiliği ile yaşamını kazanan yoksul bir insanın yaşamından bir kesit sunar Sabahattin Ali. Bu kesit aracılığı ile salt onun değil, aynı zamanda onun da içerisinde yeraldığı bir toplumsal kesimin gerçekliğine yaklaşırız. Çünkü Sabahattin Ali, onun serüvenini öyle bir biçimde sunuyor ki, bir bireyin serüveni olmaktan çıkıyor. Bir toplumsal kesimin serüveni durumuna geliyor. Daha doğrusu da, bir bireyin olduğunca, bir toplumsal kesimin serüvenini de içeriyor. Bunu, yapı işçisinin tutum ve davranışını etkileyen, giderek de belirleyen nesnel-maddesel nedenleri sergileyerek yapıyor. Yapı işçisinin oğluna yük taşıyıcılığı yaptırmasına, ağır küfeyi taşırken çektiği acıyı-ancak-kendini yiye-bitire izlemekle kalmasına ve iki şarap şişesini düşürüp kırdığı için ücretinin ödenmemesine, bununla yetinilmeyip dövülmesine karşı çıkamayışına yolaçan nedenleri tüm açıklığı ile karşımızda buluruz. Oğlunun, "ayın en çok on gününde aldığı en çok altmışar kuruşla" beş kişilik ailesini geçindiremediği için, "zaten sebebini anlamadan iş olsun diye gönderdiği" okuldan alır. Oğlunun yüz yüze geldiği haksızlığa ise, "çocuğun kendi oğlu olduğu anlaşılır" da işten atılır korkusu ile karşı çıkamaz. Böylelikle de, birkaç kalem darbesiyle bir toplumsal kesimin gerçekçiliğini ana çizgileri ile yansıtır Sabahattin Ali.

Bu örneklerden sonra, yukarıda söylediklerimize yeniden dönebiliriz: Sabahattin Ali, bu aşamada, gerçekliği çelişkili bütünselliği içerisinde, özü, belirleyici olanı öne çıkararak yansıtmaktadır.Yansıttığı gerçekliğin aşılmasından yana olduğu, sömürü düzeninden nefret ettiği kesindir. Ancak gerçekliği, bir seçeneği biçimleyecek biçimde sunmaz. Olay kişileri, içerisinde bulundukları durumu aşma doğrultusunda en küçük bir çabada bulunmazlar. Sonuçta, sunulan dünyanın son derece çekilmez bir dünya olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır

yalnızca... Sanat alıcısı, buna yolaçan nedenleri görmektedir. Dolayısıyla da aşılması için gereken yolu sezgisel olarak kavramaktadır. Ancak Sabahattin Ali bu yolu göstermekte, bu doğrultuda mücadele verenleri anlatmamaktadır. Tutumu, özün ortaya çıkmasında kendini göstermektedir yalnızca. Bu da, gerçekçiliğinin eleştirel gerçekçilikle toplumcu gerçekçilik arasında bir yere takılıp kalmasına neden olmaktadır.

IV

Sabahattin Ali'nin gerçekçiliğini eleştirel gerçekçilikle toplumcu gerçekçilik arasına sıkıştıran nedir?

Birbirinden yalıtılarak düşünülemeyecek şu üç nedenle açıklayabiliriz bunu:

a) Nesnel ve Öznel Koşulların Durumu: Biliyoruz. Bütün "gerçekçi" sanatçılar gibi toplumcu gerçekçi sanatçının da çıkış noktası gerçekliktir. O da, gerçeklikten yola koyularak ürünlerini yaratır. Bu yanıyla gerçekçi yönseme içerisinde olan bütün sanatçılarla aynı konumdadır. Toplumcu gerçekçiliği diğer gerçekçi yönsemelerden ayıran yan, gerçekliğin kavranılış biçiminin niteliğidir. Diğer gerçekçi eğilimlerin zıddına, toplumcu gerçekçilik, gerçekliği değiştirmek amacı ile kavrayıp yansıtır. Bu nedenle de, devinim yasalarını açığa çıkarıp değiştirilmesinin koşullarını sergileyerek sunar gerçekliği. Yani toplumcu gerçekçi sanatçı "olması kaçınılmaz"ın bilincinde olarak "olan"a yaklaşır ve onu "olması kaçınılmaz"a dönüştürerek "olabilirlikler"i açığa çıkararak yansıtır. Bu açıklamadan şu sonuç çıkar: toplumcu gerçekçi sanatçı, "olan"ı bir yana iteleyip "olması kaçınılmaz"ı anlatmaz hiçbir zaman. Tam zıddı, "olan"ı, içerdiği ve "olması kaçınılmaz"a dönüşmesini sağlayacak "olabilirlikler"le birlikte yansıtır. Zıddı bir tutum, gerçeklikten kopmakla, dahası onu ülküselleştirmekle son bulur. Oysa gerçekliğin değiştirilme kavgasına katkıda bulunan sanat, gerçekçiliğin ülküsel amaçlarla değiştirilerek sunulduğu sanat değil, değiştirilmesinin koşullarının sunulduğu sanattır. Bu nedenle de, "olması kaçınılmaz"ı doğrudan doğruya değil de, içerdiği "olabilirlikler" aracılığı ile dile getiren toplumcu gerçekçi sanatçı, toplumsal hareketliliğin konumu ve düzeyi ile tam bir ***bağımlılık ilişkisi*** içerisindedir. Bu da, seçeneğini sunma olanaklarını belirler. "Olan"ın "olması kaçınılmaz"a ulaşmasını sağlayacak "olabilirlikler"in belirginleşme derecesi ile sanatçının seçeneğini somut olarak biçimleyebilmesi arasında örgensel bir bağ vardır. Gerçeklikten kopmak ya da gerçekliği ülküselleştirmek göze alınmadan bu bağ yadsınamaz.

Ağlayan Anneler Bizim

Hayri Sevimay

Sökerken karanlıkları şafak ağır ağır
Kucaklaşırken renkler birbirleriyle
Sarı sarı
Mor mor
Pembe pembe
Kızıl kızıl
Deliyor sessizliği kurşunlar
Vızıl vızıl
Ve bir kadın ağlıyor
Ucunda bir namlunun
Alev alev
Yanıyor
Gömüp tüm varını toprağa
Toprak oluyor

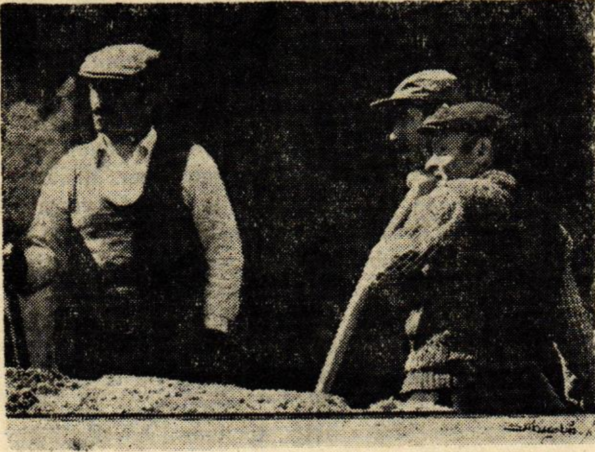
Ve bir başka kadın ağlıyor
Bağlatıp ellerini kelepçelere
Örerek geceleri kirpikleriyle
Özlem özlem kavruluyor.

Ve de bir kurşun sesi
Ürpertirken herkesi
Kadınlar divane
Çünkü kadınlar anne

Gözleri yosun yosun nemli
Bağırları ateş ateş
Ve özlemli
Kadınlar
Kadınlar
Kadınlar
Gömmek için doğurmadılar
Bırakınız kuşkusuz uyusunlar

Bir muştu getirin annelere
Ucunda beyaz bayrakların
Kanatlarında güvercinlerin
Bir muştu gönderin
Anneler serinlesin

Anneler ki doğurgan
Sütleri bol ve besleyici
Anneler ki bizim
Bakışları kuşkulu
Gözleri yaşlı
Sicim sicim
Anneler bizim
Anneler bizim

Bu noktadan yola koyularak Sabahattin Ali'nin sanatsal etkinliğini sürdürdüğü döneme eğildiğimizde, gerçekçiliğini **"toplumcu" kılacak koşulların henüz** oluşmamış olduğunu görüyoruz. Toplumsal yapının dönüştürülmesi yolundaki mücadelelerin cılızlığı ve bu dönüşümü gerçekleştirecek emekçi yığınlarının nesnel-öznel koşullar ilişkisi yönünden konumunun böyle bir şeyi olanaklı kılacak bir nitelikte olmaması ilk engel. İşçi sınıfı bırakın siyasal örgütünü kurmayı, ekonomik-demokratik haklar yolunda mücadele edecek örgütlerini kurma olanağından yoksundu.[1] Bu koşullarda, Sabahattin Ali'nin seçeneğini somut olarak sunması güçtü. Nesnel durum, seçeneğini somut olarak sunmasını kılacak "tipler" yaratmasını önlüyordu. Üstelik işçi sınıfı hareketi ile örgütsel bir ilişki içerisinde bulunmaması da[2], "öncü tipleri" algılamasını güçleştiriyordu. Bu durumda, Sabahattin Ali'nin, gerçekliği "ülküselleştirmiş" bir duruma düşmemek için çelişkili bütünlüğü içerisinde yansıtmakla kalması doğaldır.

b) Konularını Genellikle İşçi Kesiminden Değil de Kasaba ve Kır Yaşamından Alması: Sabahattin Ali'nin gerçekçiliğinin eleştirel gerçekçilikle toplumcu gerçekçilik arası bir yer takılıp kalmasına yolaçan bir ikinci etmen olarak da bunu, yani konularını genellikle işçi kesiminden değil de, kasaba ve kırsal kesimden almasını gösterebiliriz. Burada, kısa bir arasöz gerekli gözüküyor.

Biliyoruz; sosyalist gerçekçi sanatçı, sosyalizmi salt bir pespektif olarak alan sanatçı değildir. O, sosyalizmi salt bir perspektif olarak almakla kalmak, gerçekleşmesi için de mücadele verir. Sanatı da bu mücadelenin bir ögesi olarak alır. Onun aracılığı ile kavgaya katkıda bulunur. Ürünlerinde, kurulu düzenin doğru bir betimini yapmakla kalmaz, aşılması için sapılması gereken yola da ışık düşürmeye çalışır. Sanatçı bunu didaktik biçimde yapmaz kuşkusuz. Devrimci gelişmesi içerisinde kavradığı gerçekliği somut ve tarihsel olarak doğru bir biçimde sunarken seçeneğini de biçimlemeye çalışır. Seçeneğin yapıttaki örgünün toplamından çıkması (sanat alıcısının kafasında biçimlenmesi) ile somut olarak konması arasında niceliksel ayrımlar var. Seçeneğin somut olarak konması, olay örgüsünün ve tiplerin onu kaldırmasını zorunlu kılar. Kuşkusuz bu söz, gerçekliği ülküselleştirmeden sunma amacında olanlar için geçerlidir. Bu noktada, yükü en iyi kaldıracak olan birim, işçi kesimidir; aydın kesimde bir kavram olarak algılanırken, işçi kesiminde canlı bir oluşum olarak algılanır çünkü. Bu noktadan bakıldığında, sosyalizmin somut bir perspektif olarak sunulması ile, işçi sınıfı hareketinin arasında koşulsal bir bağın bulunduğu görülür.[3] Bunun nedeni, sosyalizmin, işçi sınıfının ülküsü olmasıdır. Sanatçı, işçi sınıfına yöneldiğinde seçeneğini somutlama konusunda geniş olanaklar bulur. Sosyalist gerçekçi sanatçının işçi konuları ile ilgilenmesi bu açıdan önemlidir. Ancak bu, sosyalist gerçekçi sanatçının perspektifini somut olarak sunması için salt işçi konularını işlemesi gerektiği, anlamına gelmez kuşkusuz. Sanatçı el attığı diğer toplumsal kesimleri yansıtırken, işçi sınıfı hareketi arasındaki bağları gözden kaçırmaması gereklidir.

Sabahattin Ali'nin öykülerine bu açıdan göz attığımızda, öncelikle konularını işçi kesiminden almamış olmasının getirdiği sakınca ile yüz yüze geldiğini görürüz: seçeneğini somut olarak koyamamak... Sonra da, konularını işçi sınıfı hareketi ile örgensel bir bağlam içerisinde düşünmesinin getirdiği sakınçayla: sunulan ortamdaki umutsuz havayı dağıtacak gücün açığa çıkamaması...

Yalnız şunu belirtmeden geçemeyeceğim: önceki etkinin odağından bakıldığında, Sabahattin Ali'nin, konularını işçi kesiminden seçmesi ya da konularını işçi sınıfı hareketinin gelişmiş prespektifleri doğrultusunda değerlendirmiş olması durumunda da, öncü tipler çizebileceğini ileri sürmek güçtür.

c) Yasal Kayıtlamalar: Sabahattin Ali'nin gerçekçiliğinin eleştirel gerçekçilikle toplumcu gerçekçilik arası bir yerde takılıp kalmasına yolaçan son bir etken olarak da, genel özgürlüksüzlüğü görüyoruz.

V

Görüldüğü gibi Sabahattin Ali'nin gerçekçiliğinin eleştirel gerçekçilikle toplumcu gerçekçilik arası bir yerde takılıp kalmasının birdizi maddi nedenleri vardır. Bu yüzden, "Sabahattin Ali'yi eleştirel gerçekçilikle toplumcu gerçekçiliğin ortasında bir yerde tutan, diyalektiğin çelişki ilkesini görmezlikten gelmesi, toplumsal ilişkileri belirleyen yasaların insan praxis'i ile değiştirilebileceği, dolayısıyla doğa yasaları gibi değişmez olmadığı gerçeğini kavrayamamış olmasıdır."[4] demek, bir gerçeğin altını çizmekten öte bir şey olur. Bir suçlamayı da içerir. Oysa, sözünü ettiğimiz nedenlerden ötürü seçeneğini somut olarak koyma olanağını bulamayan Sabahattin Ali'nin "toplumsal ilişkileri belirleyen yasaların insan praxis'i ile değiştirilebileceği" gerçeğinin bilincinde olmadığını ileri sürmek güçtür. Yukarıda sıraladığımız kayıtlayıcı etmeleri bir yana itelediği "masallarda", bu görüşün yanlışlığını kanıtlayıcı örnekler var. Bunu görmek için *Sırça Köşk*'e bakmak yeter.

Bu masalda, materyalist tarih anlayışının ana çizgilerinin sergilendiğine tanık oluyoruz. Masal dokusu içerisinde, sınıflaşma sürecini, işlevsel işbölümünün yerini alan toplumsal iş bölümünün "zor"u zorunlu kılışını, devlet örgütünün ortaya çıkışını, anlatır Sabahattin Ali. Başlangıçta gürültüsüz-patırtısız bir biçimde yaşamlarını sürdüren kent halkı, "Alın teriyle kazanıp gönül rahatıyla yemeyi (...) gözlerine kestiremeyen" üç kişinin başlarına sardıkları "sırça köşk"ü yaşatmak için varlarını-yoklarını ortaya koyarlar. Günden güne sayıları artan asalakları doyurmak için tüm enerjilerini harcarlar. Ama günün birinde "bu belâdan kurtulmağa" kalkışmazlar. Çünkü "sırça köşkün adamları gezdikleri, dolaştıkları yerde, onun hiç bir kuvvetin yıkamayacağı kadar sağlam olduğunu söyler, saf kimseleri buna inandırır, inanmayanları ise bin bir zulüm, bin bir hiyle ile sustururlarmış". Ama sabrın da bir sınırı vardır. "...verecek bir şeyleri kalmadığı için korkacak bir şeyleri de olmayan" yığınlar (Manifesto'nun ünlü cümlesi anımsansın) başkaldırır. "Gözsüz", "dilsiz", "beyinsiz" bir koyun kellesini öfkeyle "sırça köşk"e sallayan halktan biri, orada, kocaman bir gedik açar. Bunun karşısında "Halk her şeyden sağlam, hiç bir zaman yıkılmaz, kırılmaz bildiği o koskoca köşkün bu kadar çürük olduğunu görünce, elindeki kelleleri birbiri arkasına ona fırlatmaya başlamış, göz açıp kapayıncaya kadar tuzla buz olan sırça köşk çökmüş, yıkılmış, içindekilerin çoğu

cam kırıklarının altında ezilmiş, kapıya yakın yerlerdeki beş on kişi zor kurtulmuş..." Simgelerle örülü bu anlatımda dilegetirilen ne olduğu açıktır. Bu durum karşısında, Sabahattin Ali'nin "diyalektiğin çelişki ilkesini görmezlikten geldiğini" ileri sürmek güçtür. Üstelik "masal"ı şöyle bir "öğüt"le bitiyorsa: "Sakın tepenize bir sırça köşk kurulursa, onun yıkılmaz, devrilmez bir şey olduğunu sanmayın. En heybetlisini tuzla buz etmek için üç beş kelle fırlatmak yeter".

VI

Sabahattin Ali'nin gerçekçiliği, sanatsal gerçeknesnel gerçek ilişkisi açısından ulaşabileceği yere dek varmıştır. Bozuk düzene tepki duyan, ancak ürünlerinde bu bozukluğun ve gerisinde yatan nedenlerin betimini yapmakla kalan, maddî nedenlerden ötürü seçeneğini somut olarak koyamayan, bunu, sözkonusu nedenleri bir yana itelemesine olanak tanıyan "masal" türü içerisinde yapan-yapabilen Sabahattin Ali, yine de bel bağlanacak özün nerede yattığını göstermiştir. O öz, birlikte olmaktan duyduğu sevdiğinin tutuklanması için bireysel mutluluğundan vazgeçen, mutluluğu sevdiğinin acı çekmesini önlemekte bulan Emine'nin direncinde *(Sıcak Su)*; "...sazını iki liraya satıp yol parası..." yapan Sivaslı Ali'nin kavranılması güç onurunda; en güç koşullarda bile gücünden hiçbir şey yitirmeyen, tam zıddı "düşmanına" küçümser bir biçimde bakabilen emekçiden yana insanların üstünlüğünde *(Düşman)*..., yatmaktadır.

İki Anı

1

Kinleştik bir geceye, kahrettik
Sabahına arkadaş ölüsü gömdüğümüz.
Kırşehir'in Çamalak köyünde
Halk ağıtlı bir törenle.

Bir kitap yontusu mermerden, gömüt taşı
Daha çok uçan bir kuşun kanatları
Mehmet Bayram. Koca Kürt, arkadaşımız
İzmir mitingine götürür seni.

2

Yücel aldı başını gitti, Gülser arkalarda
Üçümüz dik ve uzun bir yolda yürüyoruz.
— Geç kalıyoruz,
— Gülser koşmalı
— Ama nasıl?
Küçük sarı kız, hamile kadın, can bacım
Soruyu yanıtladı :
— Al madem çocuğu sen taşı.
Gülser bu Ağustos doğuracak, ona seviniyorum.

Kadem Katar

---

1) Bkz. Kemal Sülker, *Türkiyede Sendikacılık*, İstanbul-1955.

2) Bkz. Rasih Nuri İleri. "Sabahattin Ali Nasıl Öldürüldü?" *Vatan*, s. 2.13.Mart 1978.

3) Bu noktaya, daha önce, "İşçi Sınıfına Yönelmenin Gerekliliği" başlıklı yazımda değinmiştim. *Bkz. Doğrultu*, Sayı: 5, Kasım 1976

4) Hilmi Yavuz. "Gerçekçiliğin Felsefi Temelleri", *Yeni* a Dergisi, Sayı : 4, s. 11, Temmuz 1972

Gurbet

Ahmet Telli

Bir bulut gibi sarıp sarmalayıp
ılıkça örterken üstümüzü gece
biriktirir yeraltı suları gibi
acının ince sızıntısını içimize
Ve dudaklarımızda sıla türküleri
savurur nice sevdaların yangınını
canevimize

Efkâr duman dumandır artık

Bozkırın bir çığlığıdır bozlak
ince, derin ve sessiz bir sancıdır
bıçak gibi saplanır kimi kez
kimi kez kor gibi düşer bir yanımıza
kavurur yalnızlığı ve hasreti
ciğer pare pare olur
Yüreğimizi alıp götürür de
serer çakır dikenlerine
kanar artık sessiz sessiz
kanar ince ince sol yanımız

sevdasını kaykıramayan
üzünç yüklü bir çobandır bozlak

Acının, sessizliğin
ve kıtlıkların diyalektiğidir
bozkır tarihi
belki yaşanır orta anadolu'da
belki hep
yağmur dualarına çıkılır
Ama gülmez burada toprak
bire yirmi verdiği görülmez
Hasretin kavruk çocuğudur o
bu yüzden hep çatlaktır yüzü
ve on beşine gelmeden gurbetçidir

Ve artık sevda
uzayıp giden tren yollarındadır

Sonra bir hoyrat harelenir
yanağımızdaki şark çıbanında
kurumuş bir gül gibi kalır izi
Hakkında ferman çıkarılan
bir sevdanın mührüdür bu
ne sultan süleyman'ın tuğrasını taşır
ne osmanlı'nın
Zulümlere kıtlıklara uğramış
mahpuslara zındanlara sürülmüş
tütün gibi kıyım kıyım
kıyılmış da yüreği
direnmiş bin yıldır
direnmiş töresinde sevda

Tanıktır buna dağlar

Ve dağlar
eşkıya dağlar
Kaçak sevgililer gibi
yaslanır da birbirinin omzuna
bir şivanın feryadını
iletir efkârımıza
telgraf telleriyle

Töresini devlet basmış
bir aşirettir hoyrat

Biz ki günde sekiz saat on saat
gürül gürülken fabrikalarda atelyelerde
batırırken öfkenin hançerini
öksürüklü ciğerlerine kentin
akşam olmaya görsün
bir bulut gibi sarıp sarmalayıp
ılıkça örtünce üstümüzü gece
birden suskunlaşıyoruz sıla türküleriyle
kendini dinleyen acemi aşık gibi
bir mahzunluk çöküyor üstümüze

Emziriyor sevdayı sessizlik

Ama bırakmıyoruz
bezginliğin ahlarına kendimizi
Yalnız
yalayıp geçiyor bir yalım
solgun anımsayışları

Bağrına ateş düşmüş
bir bozkırdır gurbet

adnan binyazar türk dil kurumu ve türk dili dergisi üzerine görüşlerini anlatıyor

— Son kurultaydan sonra TDK Yayın Kolu başkanı seçildiniz. Kuşkusuz ki, bir ölçüde de olsa sizin edebiyat kavrayışınız Türk Dili dergisine yansıyacaktır. Bize edebiyat kavrayışınız hakkında bilgi verir misiniz?

— Toplumcu bir yazın anlayışından yanayım ben. Toplumsal sorunların yoğun olarak yaşandığı, sürekli değişimlerin söz konusu olduğu bir ortamda başkası da düşünülemez. Ancak hiçbir zaman katı tutumlu olmadım. Sanat ürünlerini katı kalıplar içinde de görmedim. Örneğin öyle sanatçı vardır ki bireyi anlatır, düzeylidir onun sanatı. Toplumu anlatır, yazdıklarının toplumsallıkla ilgisi yoktur. İş dönüp dolaşıyor, sanat yapıtındaki düzey sorununda odaklaşıyor. Özetle belirtmek gerekirse, sanat ürünlerindeki "kalite" önemlidir. Yazarın, sanatçının anlattığı "insan" ise, onun dünyadaki ilişkileri, çelişkileri, gerçeği yansıtıyor ise, o yaratım ürününe "kaliteli" denebilir.

Yeri gelmişken, yazınımızdaki önemli bir düzey düşüklüğüne değinelim. Kimileri toplumcu savsözleri olaylayınca, yaptıklarının toplumculuk olduğu sanısına kapılıyorlar. Bu düzeysiz ürünlerle yüz yüze getiriyorlar toplumu. Benim yazın kavrayışım buna karşıdır. Ama düzeyli, değerli, gerçekçi ürünlerden de yanadır. Dergide, yazı kurulunun bir üyesi olarak, -her zaman olduğu gibi- bunu gözeteceğim.

— Biliyorsunuz ki bu kolun işleyişine ilişkin birtakım eleştiriler vardı önceden. Bunlardan bir bölüğü de bizce haklı eleştirilerdi. Eleştiriye konu olan eksikliklerin ve yanlışlıkların düzeltilmesi ve giderilmesi yolunda bundan böyle göstereceğiniz çabaları anlatır mısınız?

— Yayın ve Tanıtma Kolunda en çok eleştirilen, yeterince kitap yayımlanmamasıdır. Gerçekten, son yıllarda şöyle olay yaratabilecek yapıt yayımlanamadı. Bunun kökeninde birçok etkenler olabilir. Bundan yalnızca kolu sorumlu tutmak gerektiği kanısında değilim. Ne var ki, bütçe olanakları her zaman engelleyici olabilir. Ancak Kurultayların önerilerini gözden kaçırmamak gerekir. Örneğin çağdaş yapıtların yayımlanmasıyla ilgili bir kararı vardı Kurultayın. Bu yeterince oluşturulamadı. Çağdaş yapıtların yayımlanıp yayımlanmaması çok iyi araştırılmalıdır. Hem Yönetim Kurulu, hem Kurultay bu konuyu daha çok yönüyle ele almak zorundadır. Ben, sorunu bir kez daha Yönetim Kuruluna sunacağım. Umarım daha düzeyli, daha gerekli yapıtlar yayımlayabiliriz.

— Türk Dili dergisi bugünkü oylumuyla birçok ünlü ünsüz yazıncıya yer vermekten yoksundur. 70 milyon liralık bütçesiyle TDK'nun Türkiye'nin en geniş çerçevesindeki yazıncıların isterlerine karşılık verecek bir duruma getirilmesi gerekmez mi?

— *Türk Dili* dergisinin birçok ünlü-ünsüz yazıncıya yer vermekten yoksun olduğuna katılmıyorum. Hangi ünlü yazar var ki, belli bir dönemde de olsa, *Türk Dili'nde yer almamış* olsun... Kimi yazarlar yer almamışlarsa, yer almak istemediklerinden yer almamışlardır. Kimi yazarların birtakım yazılarının basılma olanağının bulunamaması görüşüne katılırım. Yazı Kurulu zaman zaman değişir, her Kurultayda yeniden seçim yapıldığı için. Yazı kurullarının oluşumuna göre, birtakım yazıların dergide yer alamadığı olmuştur. Kimi zaman çok yerinde nedenlerle çevrilmiştir yazılar. Yazarları bile bir şey dememişlerdir. Ayrıca, bir dergiye gönderilen tüm yazıların bir dergide yer alması gibi bir durum doğal mıdır?

Türk Dili, zaman zaman yazarlara çağrıda bulunarak, onlardan yazı göndermelerini istemiştir. Dergideki değişiklik gereksinmesinin bir sonucudur bu. Böyle bir durum, dergiyi tekdüzelikten de kurtarır. Özellikle son yıllarda bu istek birkaç kez yinelenmiştir. Nitekim bugünlerde de kimi yazarlar ellerinde istek mektupları bulacaklardır. Yazarlardan, ilgi alanlarına göre yazı isteme de doğallaştı. Her yazarın daha yetkiyle eğildiği konular vardır. Dergiler bu uzmanlık alanlarına yönelmeyi gerekli görüyorlar. *Milliyet Sanat Dergisi* bunu çok iyi uyguluyor. *Türk Dili* de hiçbir zaman gelen yazılarla yetinmedi. Dergideki özel bölümlerde buna özellikle yer verildi. Bu da dışa açılmanın, yazar alanını genişletmenin bir örneği değil midir?

TDK'nın 70 milyonluk bütçesinin olduğu bir abartmadır. Gerçek durum öğrenildiğinde neden böyle abartılı kanılarla konuyu yaklaşıldığı ortaya da çıkacaktır. Bütçe şudur ya da budur, önemli olan, eldeki paranın çok iyi ve yerinde kullanılmasıdır. *Türk Dili*'nin daha düzeyli, daha etkili biçimde çıkması hepimizin isteğidir. Biz yazı kurulu olarak, Fakir Baykurt, Prof. Dr. Ruşen Keleş ve ben, dergiyi daha çok aranır bir dergi durumuna getirmenin yollarını arayacağız. Çalışmalarımız yoğun biçimde sürüyor.

— *TDK'na yöneltilen eleştirilerden biri de içe kapanıklığı ve halktan kopukluğudur. Bunu giderecek başlıca öğe TDK'nun yayın organı olan Türk Dili dergisidir. Halkımız adına yaratılarını veren sanatcılara da Türk Dili'nin açık tutulması gereğince katılıyor musunuz? Eğer katılıyorsanız geniş ölçüde yer ayrılması doğru olmaz mı?*

TDK'nın bir yetkilisi olarak konuşmak istemiyorum. Bu konuda Genel Yazman sorumludur. Ancak bir üye olarak kanılarımı belirtmek gerekirse, TDK'nın içe kapanık bir kurum olmadığı kanısını taşıyorum. Halktan kopuk oluşu savı bir yana, TDK halka her gün yeni olanaklarla yaklaşmak isteyen bir kurumdur. Halktan kopuk olan bir Kurum, *Derleme Sözlüğü* gibi önemli bir yapıtı nasıl yayımlayabilir? Halkın yaratım değerlerini göz önünde tutan bir dil politikasını nasıl gözetir? TDK halkçı bir kurum olmasa idi, halkın dil değerleri bugün bilim alanında, yazın alanında, sanat alanında egemen olabilir miydi?

Yukarıda değindiğim konuya bir kez daha döneyim, halkımız adına yaratılarını veren hangi sanatçıya kapalıdır TDK? Yaşar Kemal'e mi, Fakir Baykurt'a mı, Talip Apaydın'a mı, Dursun Akçam'a mı... Önceki bir önyargı bugüne de egemen kılınmak isteniyor. *Türk Dili tüm* yazarlara açıktır, açık olmak zorundadır. Belirli bir düzey tutturmanın başka yolu da yoktur. Aranır bir dergi olması da buna bağlıdır.

— *Türk Dili bir kurum dergisidir. Öte yandan bir kuruma yaslanmayan ve görüşlerini kamuoyuna açıkça ileten özgür birçok dergi var. Türk Dili ile bu dergilerin ilişkilerinin bu özgür bağlamda geliştirilmesine taraftar mısınız, bu konuda neler düşünüyorsunuz?*

— *Türk Dili*'nin bütün dergilerle bağlantısının olması doğaldır. Dergiciliğin kaçınılmaz amacıdır bu. Bence her dergi, yazınsal ve sanatsal sorunları bir ucundan tutar. Örneğin biri sanatsal etkinliklere daha çok yer verirken, öbürü soruna toplumsal açıdan eğilmek gereksimini duyar. Hiçbir dergi bir derginin aynı değildir. *Varlık* başka, *Türk Dili* başkadır. Birbirinin uzantısı olmasına karşın *Halkın Dostları* ile *Militan*'ı da bir tutamayız. *a* dergisi daha başka bir dergi idi. Ama hepsinin arasında ortak bir bağlantı vardır. Birinin eksik bıraktığını başka biri tamamlar. Yoksa bir dergi niye çıksın? *Türk Dili* de bütün dergileri yakından izler. Onların yeniliklerini göz önünde bulundururken neleri eksik bıraktığını da görmeye çalışır. Tüm dergiler arasındaki gizli rekabet bundan doğuyor olmalı. Şunu da kesinlikle belirtmek gerekir, belki son on yıldır *Türk Dili*, bir kurum dergisi olma izlenimini yaratmamaya çalışmaktadır. Kurum dergisi demekle *Türk Dili*'ne bir "resmilik" yakıştırıyorlar. Devletle kurum arasındaki organik bağlantı sırasında belki bu "resmilik"ten söz edilebilir, ama bugün *Türk Dili*'ne dergicilik alanında çaba gösteren bir dergi gözüyle bakmak daha yerinde olur.

— *Dilimizin gelişmesinde ve dilsel sorunumuzun hızla çözümlenmesinde TDK dışında bulunan dilci çevrelerin ve kişilerin katkılarını da Türk Dili'nde değerlendirmeyi düşünüyor musunuz?*

Bundan doğal ne olabilir? *Türk Dili*, dilsel konularda dışarıya açılma gereksinimini çok duymuştur. Hatta TDK. dilsel sorunları hiçbir zaman kendi tekelinde görmemiştir. Dilsel sorunların halka mal olmasında bu tutumun etkileri büyüktür. Bugün TDK ile dil akımını birbirinden ayırmak olanaksızdır. TDK öncülük görevini yerine getirdi. Bugün dilsel gelişmeler TDK'nın etkilerini de aştı. Ama bu bilinci uyandıran TDK'dır. Atatürk'ün dil devrimi meyvesini vermiştir. Bu nedenle *Türk Dili*, daha adı yeterince yaygınlaşmamış arkadaşlardan yazı isteğinde bulunmuştur. Gençleştirmeyi, yeni kuşakları dilsel eyleme katmayı da böylece başarmıştır.

— *Yeni dönemde yayın programınızı hazırladınız mı? Hazırlandıysa nasıl yapıldı, hazırlanmadıysa neleri programlamayı düşünüyorsunuz? İlkeleriniz neler olacaktır?*

— Yayın programının hazırlıkları içindeyiz. Kurultay ilginç önerilerde bulunmuştur. Bu öneriler bize ışık tutacaktır. İlkelerimizin neler olduğunu soruyorsunuz. İlkelerimiz, bilindiği gibi, düzeyli yapıt yayımlamak olacaktır. Halkın gereksinimlerini de göz önünde bulundurmamız açıktır. Bir sorunu şöyle enine boyuna inceleyen yapıtların yayımlanmasına ağırlık verme, sanırım TDK'nın işlevini yerine getirmesinde ana etkendir. TDK çok önemli yapıtlar yayımlamıştır. Bu önemli yapıtlardan baskısı tükenenlerin yeniden basılması planlanabileceği gibi, aranan özel sayıların yayımına da girişilebilir. Bunların tümü eldeki olanaklara bağlı. Amacımız, olanakları en iyi biçimde değerlendirebilmektir.

— *Kollar arasında eşgüdüm ilkesin nasıl uygulayacaksınız?*

— Kolların çalışmalarını çok yakından izlemekle bu eşgüdüm kendiliğinden sağlanmış olur. Sanırım bu eşgüdümde Yayın Koluna daha çok iş düşüyor. Yapılanların dergide yansıtılması gerek. Kimi zaman en önemli etkinlikler bile gözden kaçırılıyor. İyi izlemekle, bu sakınca ortadan kaldırılabilir. Örneğin Terim Kolu, dil alanında bilimsel konulara yer ayrılmasını öneriyor. Bu önerinin gerçekleşmesi konusunda Terim Kolu'yla ortak çalışmalar yapılması gerekir. Öbür kollar için de söz konusudur bu.

— *Kollar için bir iç yönetmeliğiniz var mı, yoksa böyle bir gereksinim duyuyor musunuz?*

— Kolumuzun bir iç yönetmeliği yok. Ama yönetmelik uygulamasını andıran örnekler var. Yazılı olmasa da herkes sorumluluğunu bilerek üzerindeki işini yapıyor. Ancak bir sorumluluk sınırlamasının kaçınılmaz-

lığına inanıyorum ben. Kişi de ortada kalmamalı, iş de. İşin yapısını isteyenle, işi yapmak zorunda olan kişi arasında aynı ölçüde bir sorumluluk yaratılmazsa ortada aksayan bir sey var demektir. Bu nedenle bir iç işleyiş yönetmeliği, ya da sorumlulukları sınırlayan ilkeler belgesi yapmak kaçınılmazdı. İyi yapılmış bir yönetmelik, özellikle sorumluluk duygusu gelişmiş insanlarda çok olumlu etkiler uyandırmaktadır.

— Yayın koluna bundan sonra gelecek haklı eleştiriler olursa, bu doğru eleştirilere göre yeni tavır alma zorunluluğunu duyar mısınız?

— Görevimiz, eleştiriye açık olmayı gerektirir. Ben bir derneğin bir biriminde çalıştığım hiçbir zaman gözden uzak tutmam. Derneğin her üyesinin en az benim kadar sorumlu olduğunu kabul etmekle birlikte, eleştiri yapmaya, zaman zaman özeleştiride bulunmaya da hakkının olduğunu düşünürüm. Eleştiri, başarının kırbacıdır. İnsanda eksik olan, eleştiri karşısında hoşgörülü olmayı başaramamasıdır. Kendimi yenerek bunu da gerçekleştirebileceğime inanıyorum. Uyarıcı, geliştirici eleştiriyi her zaman bir dostluk çabası olarak değerlendirmek, uygar insanın niteliklerinden biridir. Yeter ki eleştiri, kişisel boyutları, aşağılama alışkanlıklarını aşsın.

— Gördüğümüz kadarıyla oldukça ağır görevler yükümlendiniz. Bir yandan yarım gün çalışmanız gereken TDK Yayın Kolu Başkanlığı, diğer yandan da Kültür Bakanlığındaki göreviniz... Öte yandan da sanatsal yaratılarınız olacak. Sizin için sıkışık bir durum değil mi bu? Bütün bunlara gerekli zamanı nasıl buluyorsunuz?

— İş işi üretir. Çalışmayı iş edinmiş insan için iş çokluğu pek önemli değildir. Kültür Bakanlığındaki görevimle TDK Yayın Kolu Başkanlığı görevim arasında benzerlikler var. Kültürel etkinlik deyince tüm işler gelip aynı noktada toplanıyor. Kültürel kuruluşlar arasındaki eşgüdüm de önemli. İki yerde bulunmam bu eşgüdümü sağlama yönünden de yararlı olabilir. Ancak, bu çalışmalar sanatsal çalışmalarımı engelliyor. Engellemeyi önlemek için gecelerce çalıştığım oluyor. Yakınlarım bilirler, çalışmaktan başka işim yoktur benim. Geceleri geç vakitlere dek yazı çalışmalarım sürüyor. Ayrıca, fazla uyumayı da sevmem. Gün benden çalacağına ben günden çalarım. Gün ışığında uyuduğumu hiç anımsamıyorum. Bu alışkanlığımın çok yararını gördüm. Bir de, işleri sıraya koyup kotarmayı bilmek gerek. Onu da öğreniyorum. Bürokrasi bağışlaması olmayan bir iş. Özen gösterdikçe yeni özenler istiyor.

NOT : Adnan Binyazar, sorularımızı yazılı olarak yanıtlamıştır.

Ozan

yemin ederim, yok
yalan yok, katık yok yazdıklarımızda!
yalnız ve yalnız yaşamakta olduklarımız...

kurşun düşüyor önümüze-ardımıza
ateşin sıcağı dağlamakta nefesimizi
"haydi yoldaşlar omzomza!"
zaman yok...
yalan yok, katık yok
öykü yok, düş yok satırlarımızda
yalnız acılarımız, direncimiz ve karanlık çelik mavi ışıltıyla
yırtan umudumuz! Yırtan, yırtan ve yırtan; damlaları sulara,
sulara ırmaklara, ırmakları...
bir çılgın denize u[illegible]ayan
Köpüren dalgalarla güneşe tırmanan
umudumuz, acılarımız, direncimiz...
yalnızca, yaşıyor olduğumuz yazılıdır şiirlerimizde

bazen bir ince hüzün,
bir yağmur pırıltısı vuruyorsa dizelerimize
bir akşam esintisi yalayıp geçiyorsa sayfalarımızı
dinleniyorsak sevgilinin göğsünde bir an,
yüreğimizin
hep çocuk, hep diri, hep tiril tiril kalışından,
bin ağuyla bilenen kinimizde
yenilmezliğindendir.

ve bir kurşun yersek bize düşende
bir çocuk gülüşü bırakın başucumuza
yoldaşlar
yürüyün

İ. Mert Başat

Masal

İnci Aral

Bulaşık taşlarının köpüklü sularında gemileri yok onların. Kırmızı bayraklı donanmaları yok. Yıkadıkları hep yağlı melamin tabaklar, aliminyum tencereler, yorgun, alışılmış bir kolaylıkla sokup sokup çıkardıkları çatal kaşıklar. Hep ayni oyuncaklar, kırık dökük. Küçük oyunlar ki çok sıkılıyorlar. Çamaşır leğenlerinin durulama sularında uzak bir gökyüzünün duru mavi sevincini yakalamayı unutmuşlar. Her şey yerli yerinde. Çiçeklerine döktükleri su ışıksız. Ve çocuklarına, kızlarına...

Dönenip duruyor odanın ortasında. Saçları dağılmış, yanakları al al olmuş, coşkuyla anlatıyor. Melahat kaçmış! Hangi Melahat? Bir sürü Melahat'tan biri işte...

— Nasıl tanımazsınız ayol, diyor. Hani şu yandaki İlkokulda öğretmen. Kapşonlu kırmızı ceketi var...

Öylece bakıyor odadakiler. Kapşonlu kırmızı bir ceket, bir ilkokul öğretmeni ve Melahat'le birlikte koyaca kaçmış.

— Of, diyor, of... İzin de almamış, yok ortada.

Of, diyor, kadife pantolonun arka cepleri. Mavi kazağın bele oturmuş oyuntusu. Sağ elin beş parmağındaki dört yüzük.

Kaçmış. Anası babası vermemiş, o da bohçasını - ya da çantasını ve kırmızı ceketini, sarı kazağını, kahverengi pantolonuyla kloş etekliğini, iki gömlek, üç don, iki yüzük, bir bilezik, bir çift pabucunu - alıp kaçmış. Sevdiği oğlan boş gezenin boş kalfasıymış. Melahat esmermiş, oğlan uzun boylu, kumral, yeşil gözlü. Yumurta topuk, sivri burun, kot pantolonu, balıkçı kazak, sakal bıyık, yirmi ikilik, cep delik... Nereye gittikleri belli değilmiş. Hey tanrım...

Rım. rım. Çok yazık. Vallahi billahi yazık. Olacak iş mi? Kız? Kız güzel mi? Güzel. Güzelmiş. Çirkin olsa eh. Vah vah vah. E. Sonra ne olmuş?

— Olanı biteni bu işte. Arkadaşımdı. ayol... Dertlerimiz aynıydı. Birbirimize anlatıp avunuyorduk. Kaçacağım, diyordu zaten. Başka yolu yoktu. Başka yol yok vallahi. Ben de kaçacağım...

Kaçacağım, diyor. Kırmızıya boyalı tırnaklar. Koldaki altın bilezik. Elâ gözler, kalın tabanlı pabuçlar. Sabahat.

A kaçma. Telli duvaklı gelin ol ayol. Kaçmak neymiş. Deli mi ne? O kadar okumuş. Kaç yaşına gelmiş. Vermezlerse hoşcakalın de...

— Ah öyle kolay mı? Göz açtırmıyorlar bana. İki aydır görüşemiyoruz. Babam, bir daha o oğlanla görür duyarsam; dedi. Doktora bile götürüp baktırdılar. Utanıyorum valla... Elimi bile tutmadıydı.

Elini bile tutmamış. Yalan. tutmuştur. Tutmamış. Hadi sen de. Doktora göstermişler baksana. Bu kadar da olmaz ama. Ama olmuş. Tutmamış. Tutmuştur. tutmuş.

Oyuncakları kırık dökük. Yenilemiyorlar. Savaş gemileri hiç olmamış. Yoğun, bomboş, sıkıntılı bir karanlıkta durmadan ve durmadan dantel örüyorlar. Küçük oyunlar düşleyerek. Aralıksız bıkmadan. Perdelerini, sehpa örtülerini, divan, yatak örtülerini yıkıyorlar aksatmadan. İçlerinde ve dışlarında bir yerleri hep unutarak.

— Geçen hafta okula telefon etti. Ne yapayım, artık görüşmeyelim, dedim. Çocukluktan beri aynı mahalledeyiz. Bana tek söz attırmadı. 'O benim.' derdi herkese. Ben görüşmeyelim, deyince onu bıraktım diye canına kıymaya kalkmış. Çok acıyorum be... Yazık...

Yazık ki ne yazık. Çok yazık. Ne iş yapıyor seninki? Okumuş mu? Varlıklı mı peki? Evi barkı, cifti çubuğu?

— Yok be. Altında araba dolaşıp duruyor. Dayısının dükkanına gidiyor bazen. Ortadan ayrıldı ama olsun, çok iyi çocuk.

Çok iyi çocuk. Çok yazık. Bir kuru araba. Bir de boy, saç bıyık. Bir de ayıptır söylemesi. Hadi okumamış bari ev apartman. Eh kızım ne demişler. Davul bile.

— N'olur konuşmayın böyle be... Çok seviyor beni. Üç yıl okula getirdi götürdü. 'Ben sana tanrı gibi tapıyorum', diyor.

İyi düşün ama. Kuru kuru sevgi olmaz. Okumuş kızsın canım. Güzelsin Seni kimler almaz. Gidip de bir ser. Neyse neyse. Bize ne.

— Beni istemeye bile geldi. Çiçek, şeker yaptırmış, lacivertler giyinmiş... Babam kapıdan kovmasın mı!

A bu kadar da olmaz ama. Bir kez dinlese ya. Evet olmaz. Bu kadar da olmaz. O da insan. O da can.

— Eh işte anlayın. Üzüntümden öldüm. O gelmeden araştırmış bizimkiler. Kürtmüş. Kürt diye vermiyorlar iyi mi? Yok ben yüksek okul bitirmişim, yok ellerin iki paralık kızları kimlere varıyormuş, yok metresi varmış. Bir zamanlar varmış ne olur? Erkek değil mi?

Oh oh oh. Metres tutacak parası da varmış baksana. Ayranı yok içmeye. Bu kız da okumuş sözde. Erkek değil mi? Yazık ki ne yazık. Erkek dediğini al birini vur ötekine. Üstelik bir de Kürt. Vah vah ki ne telik bir de Kürt. Vah vah ki ne vah.. vah...

Onların yaprakları yeşil açmıyor. Suları ışıksız. Coşkuları kolaycacık ve savsaklanmış. Domatesli pilav pişirme alışkanlığında sevgileri. Bir duyarlığı ucundan yakalayıp sağlamlamayı bilmiyorlar. Yatak odalarının duvarları güvenliğe boyalı. Sıkıntılı, sayrıl yorgunluklara yönelik bilinçleri. Ötesi karanlık. Savaş gemileri ne zaman yakınmış? Var mıdır ki? Öğrenmek istemiyorlar.

— Annem, 'onunla evlenirsen baban çeyiz vermez. İki kuru sandalyeye gidersin, hem de seni çalıştırmaz o çocuk işten alır. Aç kalırsınız gözlerim önüme aksın. Aklını başına devşir.' diyor. Ne yapacağımı şaşırdım ben de...

Aklını başına devşir, diyor. Sabahat'ın beyaz dişleri. Kadife pantolonun cırcırları. Mavi kazağın saç örgüleri.

— 'Dolmuş şoförlüğü yapar gene bakarım sana, aç bırakmam' diyor. Hem niye alsın işten? Uygar bir çocuk o...

Hangi iş canım? Ha! Çok yazık. O kadar okumuş. Fizik, kimya, matematik, Öğretmen olmuş. Çocuklara öğretecek. Çok yazık. Yazık ki ne yazık. Çocuklara. Kocaya kaçmazsa..

— Belki yakında kaçarız. Birgün ansızın gelmezsem anlarsınız artık. Kaç gündür buralarda dolaşıp duruyor. Aslında nüfus kağıdım da onda.

Kaçarsa olmayacak işlemeli yatak örtüleri. Dantelli çarşafları. Bünyan halıları. Kadife koltukları. Saten perdeleri, eksiz. Şıkır şıkır avizeleri. Bilmiyor akılsız bıkacak. Ayıptır söylemesi. Çamaşır makinesi, fırını, altın bileziklerle tek taş küpesi. Bıkınca ne olacak boydan bıyıktan? Bir de şeyden...

Döngü

Bir damgalanmaya görsün insan / damlarda süresiz
Ezberlediği türküleri söyliyemiyor suskun
Ve dün sokaklarda yürüyen çaresiz adımlar
Dillerinde sövgü banklarda umutsuzluğu kuskun.

Deniz üzerinde kaydıraç oynuyor yarınlar / ellerinde
Sloganlar alışık olmayan çocuk belleklerinde Lorca
Yeni bir gün doğumu, yeni bir yıl dönümü gibi
Bitmek bilmez haykırdığımız rindlerin kanları.

Haydi toplansın ajanslarda geçen zavallılığımız
Ve onlar anlatsın ölmüş rindlerdeki umutların yoksunluğunu
Kızıldere'lerde kutlansın en namuslu yaşamlar
Verelim tüm rindlere devrimin soluğunu.

Erol Gülter

— İçim bulanıyor. Gölgeli dereler özlüyorum. Durmadan kusuyor ve suskun geyikler düşlüyorum. Tüm vitrindeki karanlık bomboş bir caddede taşıtlara sıkışıp kalmadan koşmak, güneşi yakalayıp son köşebaşında ansızın karşıma çıkıveren bir denize fırlatmak, bulaşık taslarımdaki tüm gemilerimi bu denize indirip bayraklarımı çekmek istiyorum.

Göğüslerine dikkat et, diyor annem. Kötü sütyenler kullanma göğüs çok önemlidir. Dudaklarını pembe boya, koyu renk yaşlı gösterir. Sen genç kızsın. Ne o öyle yapıştırıyorsun tepene saçlarını, dağıt. Kadın saç demektir. Pudra cildini bozabilir pek kullanma ama gerektiğinde toz pudrayı yeğle. Şeftali pembesi sana gider.

Bütün trafik lambalarını parçalıyorum. Kırmızı, yeşil, sarı boyalar dolduruyorum kovalarıma. Sonra fırçamı batırıp batırıp kentin tüm duvarlarını çiçekliyorum. Tüm kaldırımlarını, tüm vitrinlerini. Yepyeni kadınlar çiziyorum evlerin balkonlarına, caddelerine, iş yerlerine, okul kapılarına. Bir güzel boyuyorum.

Saçlarını bal rengine boya yakışır sana, diyor halam. Duygusal davranma, akıllı seçim yap. Para önemlidir. Anlaşmak neymiş, diyor. Paran olsun da bak. Anlaşmazlık parasal darlığa dayanır. Erkeğin güzeli çirkini olmaz. Yaş da o kadar önemli değil. Kadın çabuk yıpranır.

Halamı kırmızıya boyuyorum. Sonra da yıkanıyorum. Bulaşık tasımın içindeki köpüklü suya girdim. Gemilerimin bütün düdükleri çalıyor. İyice ovunuyorum. En çok başımı. Başımı...

— Sonradan nasıl olsa barışılıyor ana babayla canım, diyor, Sabahat. Hele çocuk olunca... Çeyizimi bile verirler vallahi. Annem diretir babama. Bir evin bir kızıyım ayol...

Bir evin bir kızıyım, diyor, Sabahat'ın al yanakları. Beyaz elleri, her şeyi. Oksijenle sarartılıp tiftiklenerek kabartırlmış dağınık saçları solduruyor güzelliğini. Tazeliğine yapaylık, boşluğuna bilgiçlik, saflığına ucuzluk katarak.

Eğitilmemis kadınlar ordusunun askerleri onlar. Ucuz bir serüvene yorulmadan katılmış olmanın erinciyle, bilgiçliklerle, kalıbı hiç bozulmamış yargılarını yineliyorlar. Yükseklerde uçan kuşları, kayalar arasında açan çiçekleri, dağları delen akarsuları düşünmek istemiyorlar. Onlar bulaşık taslarının köpüklü sularında kırmızı bayraklı gemiler yüzdürmeyi bile bilmiyorlar. Ne zaman öğrenecekler peki? Nasıl? Kim öğretecek?

— Şimdi Melahat'la sevgilisi nereye gitmişlerdir acaba?

Nereye gitmişlerdir ki, diyor, Sabahat'ın göğsünden kasıklarına inen ince bir sızı. Kolları, göğüsleri her yanı ürpererek.

Otele. Nereye olacak ayol otele. Yıldırım nikahı yaparlar artık. Gecikmesin de. Evet evet gecikmesin. Belli olmaz belki de bir akrabasına. Para mı dayanır otele. Vallahi çok yazık. Evet yazık etmiş kız kendine...

— Bana diyor ki, 'dayımlara gideriz kaçınca,' Utanırım ben ayol...

A. deli. Otele götürse daha mı iyi? Hazır yer bulmuş. Hoş sözgelimi. Sen kaçma canım gene de. Kandır babanı. Telli duvaklı gelin ol en iyisi...

Üç gün, beş gün, bir ay sonra siyah kadife bir pantolon, mavi bir kazak, Beş parmakta dört yüzük, yeşil bir ceket, bir matematik öğretmeni ve Sabahat'le birlikte kocaya kaçacak.

Çünkü onların çocuklarına döktükleri su ışıksız. Ve kızlarına.

Sevdiği oğlan yirmibirlik. Kara kaşlı kara gözlü, cep delik, lacivertler giyinik.

E. sonra ne olacak?

Olanı biteni bu işte. Gökten elma düşmez.

Yalnızlığımız

İçimizde büyüyor yalnızlığımız
Birden iki oluyor bir çırpıda
İkiyken yoğunlaşıp anlamsızlaşıyor Sah.
Dört duvarda dört kez tutsak yalnızlığımız

Kentlerimizde beledik acılarımızı
Koyu bir gölgedir bu yüzden yalnızlığımız
Ha deyince çekip gitmez nedense
Geceden süzülen uykudur yalnızlığımız

Sunmadıkça kardeşliğin gülden içkisini
Sevilerin ötesinde suçludur yalnızlığımız
Umutlar özlemleri yaşatacaksa eğer
Eski bir ezgidir artık yalnızlığımız

Oğuzhan Akay

Bedrettin'e Son Mektup..

Yılmaz Gümüşbaş

Biliyorum bu mektup eline hiç geçmeyecek...
Okuyup, bana sövemeyeceksin...
Ve de oturup, "lan inek" diye başlayan cevabını yazamayacaksın. Ben bütün bunları bile bile sana bu mektubu yazıyorum. Son mektubum bu...
Sevgili Bedros,

Olmadı bu, yapmamalıydın bunu bize...Bana, Akın'a, Hüseyin'e, Gülten'e, Şener'e, Hasan Hüseyin'e, Ergun'a Kemal'e yapılır mıydı bu

Olmamalıydı bu, yapılmamalıydı sana bunlar. Sen böyle bir son'un adamı değilsin can dostum benim.

Sana yapılanları, canına kıyıldığını, 11 Temmuz saat 13'de Antalya'da deniz kenarında güneşlenirken radyodan duydum. Radyoda parazit vardı. Haberlerin başında özetleri verirken özellike... Adının geçtiğini duydum bir ara, ancak tümünü anlayamadım. Hele biraz sonra duyacaklarım aklımın ucundan bile geçmedi. Semra Barış, Irmak da yanımdaydı. Gürültü etmemelerini söyledim ve merakla spikerin haberlere geçmesini bekledim. Adını duyunca aklıma gelen senin yine üstün bir başarı kazandığındı. Ne bileyim ben biryerlere seçildiğini vs. gibi... Ve özetler bitti haberlere geçti spiker :

"Hacettepe üniversitesi öğretim üyelerinden doçent Dr. Bedrettin Cömert bu sabah evinden eşiyle birlikte işine giderken bilinmeyen kişilerin silahlı saldırısı sonu öldürülmüştür. Cömer'in eşi Agustina Cömert ağır yaralanmıştır..."

Gerisini hatırlamıyorum. Elimdeki küçük radyo bir yana düşmüş ben

bir yana. Dakikalarca yerimden kalkamadım. Birşey de düşünemiyordum. İnanmamıştım da... Çocuklar toplandı başıma. Barış'ın, Irmak'ın seni ne kadar sevdiğini bilirsin, Semra ağlıyordu, çocuklar ağlıyordu. Ben hiçbir şey yapamıyordum, düşünemiyordum, konuşamıyordum, ağlayamıyordum, inanamıyordum Özetle...

Sonra, bir film geçti usumdan. Yıllar önceye uzanan, yirmi yıl ötelere giden :

İlk aklıma gelen, Sivas, Ece mahallesindeki iki gözlü evimiz ve senin annemden peynir-ekmek isteyişin : "Teyze yav, bu heriflerin verdikleri yemeklen ben doymuyorum. N'olur bana bir dürüm yapsana..." Annem gülerdi... Seni öyle severdi ki, bizden ayırmazdı bilirsin. Evimize gelmeni dört gözle bekler ve senin sevdiğin yemekleri yapardı. İçli köfteyi çok sevdiğini de bilir ve iki gelişinde bir, içli köfte yapardı hatırlarsın. Sökük-

lerini dikerdi annem. Hayriye çoraplarını mendillerini yıkardı. Sonra çeker giderdik çapkınlığa. Ben o zaman "S"yi severdim, sen "Y"yi... Daha sonra amma aşık olduk bilirsin Ühüüü, her 6 ayda bir aşık olurduk. Son aşkın da az kaldı başına bela açacaktı. Pat Ali nasıl kızardı sana biliyor musun "M"yi elinden aldığın için? Sen de az değildin hani?...

Elbiselerimizi değişirdik. Yoksuldu babalarımız. Bir kattan fazla elbisemiz olmadı öğrencilik hayatımızda. Bu nedenle değişirdik ceketleri, gömlekleri, gravatları, çorapları bile... Bir kere Vahdet'in mont'unu almış da uzun süre vermemiştin. Az kaldı dövecekti Vahdet Sen'i... Ben de Vahdet'i haklı bulduğum için kırılmıştın bana. Amma öyle bir yüreğin vardı ki, kin ne demek, küsemezdin bile. Bilmezdin küsmesini. Nelşr yaptık sana daha sonra Akın, Hüseyin ben... Neler söylerdik de güler geçerdin. Bilirdin gerçek dostun olduğumuzu. Kızamazdın bize... Küfürlerini unuttum sanma? En iyi bildiğin şeylerden birisi de küfretmekti laf aramızda...

Sonra Pınar geceleri, Pınar dergisi... Duvar gazeteleri... Kahveci Ali'nin ufacık çay ocağında içilen en ucuzundan şaraplar. Ha sen o zamanlar bayağı "keş"tin be? Sigara sende, şarap sende... Sonradan nasıl bıraktın hepsini? Bıçak gibi kesip attın... Bu yüzden de kızardık sana Akın'la, "inek ne olacak" derdik... Bizimle nasıl alay ettiğini unuttuk mu sanıyorsun?

Hamam safalarını hatırlıyor musun? Sen o zaman 50-55 kilo Gandi gibi birşeydin. Natırlara seni gösterip, "aman fazla keselemeyin sonra elinizde kalır" derdik. Ne güzel saçların vardı? Kıvır-kıvır, pırıl-pırıl... Gözlerinin içi, yüreğin gibi.

Sahi bir de izcilik yaptık biliyormusun... Kızlarımız da izciydi, sırf onlarla beraber olabilmek için izci olmuştuk. Hey gidi gençlik hey...

Ele-avuca sığmazdın ki... Omzuma çıkıp resim çektiren, Canbaba'yı en çok kızdıran, "Y"ye kan kusturan, "Pat Ali"ye pes dedirten sen değil miydin?

Şöyle içimize sinecek kadar harcayabileceğimiz paramız olmadı. Genellikle varlıklı arkadaşlarımız paylaşırdı harcadıklarını bizimle. Severlerdi seni de, beni de... Biz de başka yollarla öderdik onların iyiliğini. Altında kalmazdık hiç... Kötüye de kullanmadık onların bu sevgilerini, ilgilerini... Biz de sevdik, biz de yüreğimizde ne varsa verdik onlara, çoğu zaman da kafalarımızdakini... Ne yapalım varını veren utanmamış değil mi?

Sonra üniversite... Ankara'da yine parasızlıklar. İbo'nun, Atıf'ın gecekondularında ekmeğimizi paylaşarak yaşamalar. İbo en çok kendisinden sigara istenmesine kızardı biliyorsun. Biz de üstüne üstüne giderdik keratanın. N'palım içimizde en çok onun parası vardı. Çalışıyordu çünkü. Şimdi de milyoner olmuş "inek".

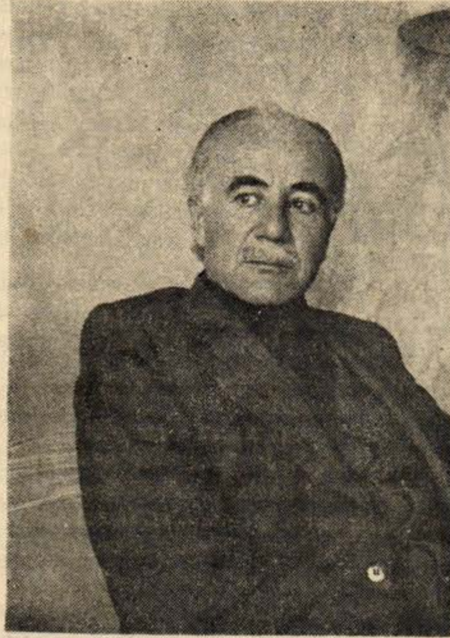
Sen'i İtalya'ya uğurlamaya gelememiştim şimdi anımsıyorum. Sonra öyle koydu ki bilemezsin? Günlerce kendime küfrettim senin ettiğin gibi...

Aradan geçen 5 yıldan sonra yine beraberdik. Ankara'da... Yine küfürleşmeler, yine boğuşmalar... Koskoca adam olmuştuk evli-barklı ama çocuktuk hala. Yirmi yıl önceki çocuklar... Karılarımız amma şaşırırlardı biz bir araya geldiğimizde yaptıklarımıza? Bakar gülerlerdi halimize, Akın'ın sarhoşluğu ne tatlıdır? Azardı dürzü sarhoşladığında. Ve en çok da sana yapmadığımızı bırakmazdık. Karın da bizden alışmıştı sana ara-sıra "İnek bedri" demeyi... O'nu da kendimize benzettiğimiz için nasıl sevinirdik Akın'la...

Evet Bedri... 13 Temmuz günü tüm sevdiklerinle Maltepe Camiindeydik takım halinde... Hasan Hüseyin, Akın, Burhan, Atıf, Bilgi, Şener, Gülten, Hüseyin, karılarımız, annem, babam... Selamladık seni, tabutunu kucakladık, yüz sürdük bayrağına, yürüdük, yürüdük, yürüdük binlerce onbinlerce, onbinlerce...

Selam sana, saygı sana büyük dost...

Abdullah Aşçı

Yaşam Öyküsü

Birine, "Al eline kalemi kâğıdı, anlat kendini" demek, "Özeleştirini yap" demektir, "Yap da, geçmişindeki olayları küçültmeye ya da abartmaya kalkışmaksızın, kimseyi de aptal yerine koymaksızın adam gibi yaz" demektir. Eh, Türkiye Yazıları dergisi, böyle bir özeleştiri isteme kibarlığı göstermiştir, benden beklenen şey de, sanırım, "Şu tarihte şurada doğup ilk ıngaaayı patlattım, bu tarihte burada ölüp yakınlarımı gönendirdim" gibi çeşitlemelerle okurları baştan oyalamak, sonra dergiden soğutmak değil, yazın yaşamımla ilgili, ki benim için öykü dalıdır bu yaşam, anılarımda kimi çukurlarla tümsekleri usturupluca ortaya dökmektir.

Elli yedi yılı geçik bir süredir dünyadayım ya, aklım erdi ereli en bozulduğum şey, bir aşevinde kasaya para ödemeye vardığımda, "Ne yedin, ha?" gibi kaba bir soruyla yüz yüze gelmektir. Oysa böyle bir soruyla karşılaşmayım diye ısmarladığım getirildiğinde, yediğimle içtiğimle neler olduğunu yazdığım bir kâğıdı, kasadaki kişiye önceden uzatmışımdır. Bakılmaz bile kâğıda, gene sorulur. "Yazılı hepsi" derim de, sinirden kahrolduğum halde sesimi yükseltemem. Çünkü yiyip içtiğimi bir bir saymak, bana her zaman bir tür kusmak, daha kötüsü geviş getirmek görünmüştür. Gerek kalmasın, böyle bir yere yeniden düşmeyim diye gösterdiğim çabalar, ettiğim antlar sonuç vermez, yolculuklarda bir aşevinde nefsimizi körletmek zorundayızdır ya, boştur hepsi.

Türkiye Yazıları soruyu "Ne yedin?" diye değil, "Yeryüzü aşevi bugüne değin acaba size hangi hizmetleri sunabildi?" biçimine soktuğundan, okurların huzurunda beni sıkıntılı durumda bırakmadığından kaleme kâğıda sarılıp kendimi anlatmaya, sermaye çalışacağım.

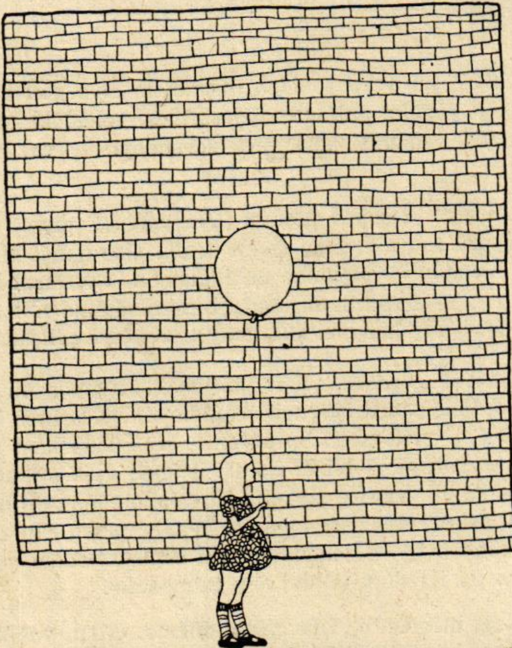
Epeyce gerilere, yıllar ötesine baktığımda bir ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi canlanıyor gözlerimin önünde. Kısa pantol giyen bu öğrenci, bir küçük kent çocuğu, her Salı günü ikinci dersle üçüncü ders arasındaki on dakikalık oynayıp zıplama süresinde canını dişine takarak soluk soluğa okuldan çarşıya, çarşıdan okula doğru koşmaktadır. Sevinçlidir çarşı dönüşü.Nedeni, elinde bir ya da iki dergiyi sıkı sıkı tutmasıdır.

Kapı menteşesi, kilit, vida, düğme, çıtçıt, yağlıboya gibi hırdavatın dışında okul aracıyla gereci de satan bir dükkâncı, Çocuk Sesi, Mektepli adlı dergilerden de beşer adet getirmektedir. "Dergi almaya öğle paydosu sırası ya da ikindi üstü koşmaya gerek kalmadan, geze

geze gidilemez miydi?" diye akla bir soru takılıyorsa, yanıtım şöyle olacaktır : "Gidilemezdi, on üç bin insanlı kasabamıza altışar değil, eksiksiz artıksız, tam beşer adet dergi gelmekteydi, dergiler de hızlı koşanın olmasaydı o zamanlar."

Birkaç yıl sonra aynı çocukla ortaokul son sıtıfta karşılaşırız. Yeniyetme, kısa pantolu atmış, uzattığı saçlarına biriyantin falan sürmeye başlamıştır. Kız arkadaşlarından çeke durmaktadır, bir iki yıldır. Doğanın hem bedende, hem kafada meydana getirdiği değişikliklere şaşırarak bakmakta, çözüm için. okuma alışkanlığı da edindiğinden, Yücel dergisinden de, kentte yeni kurulan Halkevi kitaplığından da yardım ummaktadır. Kitaplıktaki pek çok kitaba ilk hoşgeldini o der, Rasgele okuma yeniyetmeyi, önünde durulamayan bir tiryakiliğe de, el içine çıkarılamayan, utana sıkıla yazılan kısacık karalamalara da iter.

Aradan sonra birkaç yıl daha geçer. Bu kez başka kentlerin liselerinde öğrenimini sürdüren delikanlı, kâğıtla kalemle düşüp kalkarken derin coşkularla sarsılmakta, fakat yazılanlara ertesi günler göz gezdirirken coşkularının yerinde kullanılamayışına, yavanlığına

tanık olmaktadır. Kafadaki tohum ne güçlüydü. Oysa kâğıttaki pek çelimsizdir. Özellikle uzun yaz dinlenmelerinde, küçük kentine döndüğünde, bu olayı hep yeniden yaşar. Sıcak yaz gecelerinin kısalığında yatağından fırlayarak kâğıt kalemle dostluğunu ilerletir, ilerlettiğini sanır, aldanır. Gündüz aydınlığı acımasızdır, gerçekçidir, yanılmayı, aldanmayı bağışlamaz. Yeniyetmemiz, karanlığın düşçülüğüyle aydınlığın doğruculuğu arasında gider gelir, ne halt edeceğini kestiremez, gene de karalamalar döktürmekten usanmaz.

Çelişkinin, düşünmeyle yapma arasındaki uçurumun nereden kaynaklandığı, o günün yeniyetme delikanlısınca da, bugünün yaşlı kişisince de bir türlü açıklığa kavuşturulamamıştır, öylece de kalır.

Halkevinde kitap kurdudur delikanlı, temsillere çıkar, köy gezilerine katılır, Halkevi dergisinde görünür. Her eylem heveslice, daha daha acemicedir. Yukarıda belirtildiği üzere bugünün yaşlı kişisi, seçtiği yazın dalındaki beceriksizliğini gene yenememiş, böyleymiş diye yazgısına boyun eğmiştir.

Lise öğrenimi en son İstanbul'un Haydarpaşa'sında tamamlanır. Birkaç ay yüksek öğrenime de bulaşılır. Delikanlının cep defterini düzyazı şiirleri, gülmeceli fıkralar kirletmektedir. Bir düzyazı şiir Haziran 1942'de İstanbul'un Haber gazetesinde yer alır, üstelik gazete yazarlarından birine hevesliyi tanıma, tanıtma yazısı yazdırır.

Önüne sayfalar konmuştur ya, okura sunulabilecek kaç yazısı bulunur ki heveslinin? Beş, on, onbeş, hop hoop, dur, hız tehlikelidir, acele eden acele toslar. Konusu şu anda bile bellekte hiç mi hiç iz bırakmamış öyküler, bir uzun öykü denemesi de, öğrenci defterleriyle birlikte yitiklere karışır, unutulur gider.

Savaş yıllarının yüksek öğreniminden kaçma, evlilik, askerlik, sonra on sekiz binlere ulaşmış doğup büyünülen eski küçük kent Burdur'a dönüp ekmek parası kazanma, eş rahatsızlığı veremle dokuz yıl süren boğuşma birbirini izler. Yedek Subay Okulunun yirminci dönem Ankara'sında, Ankara Halkevi'nin açtığı bir yazın yarışmasında bir düzyazı şiir, kısa bir süre parıldar, hemen söner. Törende kitaplar da verilmiştir delikanlıya. Şimşek çakması gibi bir anlıktır o ödül töreni delikanlının umutlu yaşamında.

Burdur'da ufacık tüccarlık yaşlı babanın 1949'da, bir avuç otelcilik verem eşin 1954'teki ölümüne dek sürer. Ayrıca o sıralar genç adam, küçük kent gazeteciliğinde de okur merakı gıcıklansın diye takma adlarla birbirine çatan yazılar yazmaktadır. "Tarafsız, Müstakil Memleket Gazetesi," biçim de, içerik de değiştirerek "Siyasî, Mizahî" yapılmıştır. 1948'in diplomalıları küçük kentlerde daha kabuklarını kıramamışlardır, değil yazmaktan, okumaktan bile çekinirler. Birininse "Beni sokmayan yılan bin yaşasın" havasından kopması, kent gazete basımıyla satışını binin falan üstüne çıkarması gereklidir. Bunu, o günlerin tek parti yönetiminden ya-

ka silken genç adam üstlenecektir. Üstlenirken de, ne insanı atak yapan kutsal bilgisizliğinin, ne orta yaşlılığın ilk basamaklarına sertçe adım atışının ayırdında olacaktır. Küçük kent gazeteciliği sıradan bir iştir. Bu, yavaş yavaş anlaşılır. Ama para pul sağlamasa da sanat, öykü öyle midir? Orası büyülü, insanı titremelerde tutan, düşündürücü, düşündürtücü bir alandır.

1954'te Vatan gazetesi özel bir Sanat Sayfasında ilk kez dört öyküyü, ardından da İstanbul, Yenilik, Varlık gibi yazın dergileri Abdullah Aşçı imzalı başka öyküleri piyasaya sürer. Adına birden inanılamayan, karnını otelcilikten doyuran yazar, iyi bir ün sahibidir diye Türk Edebiyatçılar Birliğine, başka deyişle yazıncı esnafımız arasına hemen alınır. Sonraları her kurulacak yazın derneği ya da sendikası adı anılan yazarca kapısını açacaktır.

Eşim ölünce tam bir "Bekâr Adam" olup çıktım. 1955'te de kentim Burdur'dan kopup Eskişehir Şeker Fabrikasında yeni bir işe başladım. 1956'dan bu yana Burdur Şeker Fabrikasında muhasebe memurluğu yapmaktayım. 1958, ikinci evliliğimdir. İki eşten üç çocuğum doğdu. Sekiz yıllık dedeyim. Tenimin rengi buğdayken karaya çevrilmeye yüz tuttu. Saçlarım azalıp tepem açıldı. Takma dişliyim. Kalp yetmezliği çekiyorum. Aslı aranırsa "Ardımda ne bıraktım ki?" diye düz çizgili geçmişime aval aval, şaşkın ördek gibi bakakalmadayım. Topu topu elli altmış öykü yazabilmişim şimdiye değin. Ahım şahım şeyler olsa! Ne gezer? Beceriksizim de, suçluyum da. Yüzlerce yazı okurum her yıl, fakat borcumu ödeyemem, ödeyemedim. Borcumun pek azını, binde birini belki, 1960'dan önce kaleme aldığım Bitirim Üsteğmen başlıklı öyküyle ödemeye çalıştım. Bekâr Adam kitabımdaki, ülkede ilk kez askerlik yaşayışını, subayın er dövüşünü konu edilen öyküm yüzünden 27 Mayıs 1960'dan iki hafta sonra Türk Ceza Yasası Madde 159. Orduya Hareket ve Orduyu Tezyif sanıklığıyla ağır cezaya verildim. Cezaevinde bir ay kalıp aklandım. Yalnızca öykümün etkisiyle değil, böyle parmak kaldırıcı yazılar daha yazılmasın, dost düşman içimizi bilmesin çekintisiyle kışla koşullarının iyiye döndürülmesi çorbasına tuzum karıştı diye sevindiydim işte bir zamanlar.

Başka? Sıfıra yakın. Her yıl bir öykü. Baharı tek çiçekle karşılama ya da topal eşekle kervana katılma. İnsan ekmek parası kazandığı işle her zaman borç ödeyemiyor. Tuttuğum yanım hiç mi yok? Var. Kendini beğenmeyen çatlar patlarmış. İnatçılığım var, az parayla geçindiğim, yakın illere bile geziler yapamadığım, basın yaşamının gümbürdediği koca kentlere gidemeyip saman alevi gibi parlayıp sönmem gerektiği halde hâlâ öykü yazmada direndiğim, kalemimi en güzel öykülerde kullanma isteğim var. Yılda bir iki kez de olsa adım öykücüler arasında anılıyor bugün. Az şey mi bu? Adam olana çok bile. Değerli değilim ya, nüfusa oranla öykücünün pek az bulunduğu ülkemizde Abdurrahman Çelebiliğimi elden bırakmıyor, en hafif esintiyle söneceğimi biliyorum. Buncası da yetiyor bana.

Ayaktakiler, Abdullah Aşçı, Mahmut Makal, Fakir Baykurt. Oturan Halil Öztürk, çömelen İbrahim Aşçı.

Yılda ancak bir iki öykü yumurtladığımı kimseden saklamadım şimdiye değin. Yazın işi palavra götürmüyor. İnsanın değil yapıtın, kalınlığın değil özün konuştuğu ustasınca hep kabul edilegelmiştir. Öykülerimi yıllık izinlerimde yazabildim. Yazışımın öyküsü ya da mutfağı şöyle.

Umarım ki kafa ütülemem bağışlanır, muhasebe demek, para bildiren sayıların kendi kurallarınca sınıflandırılması, toplanıp birbirinden çıkarılması, sonuçta işletmenin kârda mı, zararda mı olduğunun açıklığa kavuşturulması demektir. Büyücek bir işletme olan fabrikada on bir ay içim dışım sayılarla dolup taşarak yaşarım. Kimi Cumartesi Pazar günleri fabrika çalışmaya çağırmamışsa, okumaya fırsat buluyor, öteki günlerin geceleri de dergiydi, kitaptı, günlük gazeteydi, karıştırıyorum. Yılın on bir ayında sanatın yazıp yapma dalıyla ilişkim hemen hemen kopuk sayılır. Kimi sanatçı dostlara yazılan mektuplar konu dışı. Eski dönemlerin bey konaklarında becerildiği gibi merdiven sahanlıklarında hizmetçi sıkıştırmasına benzeyen anlık yazılar çiziktir-

meyi, kanımca sanatın uzun sabır, bıkılmaz çaba isteyen zorlu yüce yanıyla bağdaştırmam. Dökeceksem sanatımı ortaya, derin, kesintisiz bir zaman dilimi içinde, düşüne taşına, değiştire beğene, sözcükleri dilimle dişimle tada ısıra, ağır ağır bağlantıyı da, örgüyü de gözden kaçırmayarak, önemlisi okura saygıyı kollayarak, özenle dökmeliyim.

On bir aylık fabrikadan ekmek parası çıkarma didinmesi sırasında, beynimde ne konular fır döner de, günün hayhuylu olaylarının etkisi, itisi, baskısı altında ezilir, yok olur gider. Temmuz ya Ağustos sıcağının gevşekliğinde izine çıktığımda tam bir beden yorgunuyumdur. Sanatsa beyine besin hazırlama değil midir? İnsanlığını her an duyacak denli incelmiş kişi, karın açlığından çok beyin açlığı çekmez mi? Çeker. Kim hazırlayacaktır bu besini? Bizler, sanatçı doğduğu sanrısına kapılanlar. Öyleyse dayan kalemim! Buğday için, domates için, patates için tarla sürülür de, çapalanıp sulanır da eee, beyine besin kotaracak şu posa kafacığın yapılacak işe yatırılması hiç mi gerekmez? Gerekir. İzin sırasında ilk işimi fabrika dağdağasından da, sayılanlarından da arınmam olduğunu iyi bilirim. Bilirim de izin başlayınca hemen evime kapanıp masa başına oturamam. Kalemle kâğıda bakışım, devenin nalbanda bakısı örneği ürkekçe, dahası sersemcedir. On bir ay masa bası özle, kavuşunca öleceğini san, kıvran dur bir ikircik içinde, ne derler buna? Tembellikten öte yeteneksizlik demezler mi?

Çıvdırıp çıvdırıp kaçarım evden. Sağda solda, bir yıldır adım atmadığım kenar mahallelerin tozlu, pis, yoksul sokaklarında amaçsız dolaşır dururum. Şu tezide, bu marangozda, öteki bakkalda vakit öldüreceğim diye sümüklenirim. Sonra hiç aklımda değilken ayaklarımın keyfine uyarak vururum dere boylarına, bağ aralarına. Uzaklaşırım böylece insanlardan, evimden. Ne zamana değin? Tam bir hafta. Hep suçlarım kendimi. "Ulan," derim, "Getir artık serseriliğin sonunu, ne bok yemek bu, dön evine. Boşluktan asalaklıktan utanmıyor musun? Çalışmayana yeme içme haram değil midir?"

Aynı suçlamayı sözcüklere yer değiştirerek öyle çok yinelerim ki gayri masa başına geçmek özlem olmaya başlar. Sinirlerim yatışmadadır yavaştan usuldan, ucundan kıyısından. Bir haftalık kaçış döneminde öğleleri yemek için eve uğradığımda, akşamları mutlu aile tablosu meydana getirdiğimizde, olur olmaz her şeye kulp bulmuş, herkese kan kusturmuşumdur. Eşimin, çocuklarımın yaka silktiklerini, ötesi diş gıcırdattıklarını sezerim. Şöyle der gibidirler: "İlk birkaç satırı kâğıda dökebilse de, kurtulsak şu eşek herifin şerrinden!"

İlk iki satırı, ilk iki sayfayı kâğıda aktarırken evimin salt bir sessizliğe gömülmesini isterim. Kim yitirmiş ki ben bulacağım öyle sessizliği? O sıralarda sokak kapımızın çalınması, gelenin gidenin çoğalması tepemi attırır. Evimin günlük yaşayışına alışamamışımdır. Karım olsun, çocuklarım olsun ikide birde odama dalıp bir eksikliği bildirirler. Haklarıdır. Elbet soğan erkeğinden çok evin erkeğiyim. On bir aydır sorulmayan şey, şu bir ayda da sorulmasa ya? Olmaz, sorulacaktır. Evim de anlamıştır yazıyla mazıyla oyalandığımı.

Bir daha ayaklığa dönmemek için yazımı tamamlamak tek hedefimdir. Birkaç gün sonra kafadakiler kâğıda dökülmüştür ya, tasarlananın ancak yüzde on beşiyle yirmisinin üstesinden gelinebilmiştir. Somut ilk taslak, gene de büyük başarıdır benim için. Kafada alabora olup duran duman, şimdi kara çizgi halinde karşımdadır. Yeniden sıtmalı didinmelerle hanım erdirilmesine, okur karşısına daha abdestli çıkabilmenin yollarını aramaya çalışırım. Silbaştan, silbaştan, silbaştan...

Küçücük, bir odalık dünyamda kapkara satırlarımla, yırtılıp atılan, yenisi yazılan sayfalarımla mutluyumdur üç hafta boyu. Aynı konu altı yedi kez yazılmıştır, altmış yetmiş kez okunmuştur. Sokak da, dış olaylar da önemini yitirmiştir. Kendimi kaptırdığım havada tümceleri tersyüz edip duruyor, vurgu, etki arıyorumdur bıkıp usanmadan. Boz düzelt, boz düzelt... Bir sözcük, bir satır, bir okuyuşumda cici görünmüşse, "Yak ulan bir sigara, nasıl da dokundun zurnanın zırt dediği yere!" diye kendimi kutlarım. Kimindeyse kaka noktalara rastlar, idam yargısından çıkmış yargıçlar gibi kalemler kırarım hırsımdan.

İzin tükeniyordu. İş gelip dayanmıştır yazdığımı değişen günde, değişen ruh durumunda gözden geçirmeye,

geçirirken de her virgüle yer beğendirmeye. Öyküye koymaya çalıştığım etki, vurgu oturmuş mu diye, neşeliyken üzgünken, dinlenmişken, yorgunken, uykudan yeni uyanmışken gece kirpiklerimden ağırlıklar sarkarken hep yeniden okurum yazdığımı. Ne zamana dek mi? Ta bıkıncaya dek. Gitgide uzaklaşıyorumdur ya, gene de kopamıyorumdur yazdığımdan. Kâğıt tomarını her yere taşırım, bir parka, bir yazlık sinemaya, bir konukluğa. Adım atamam onsuz. Evimde ben yokken yangın bile çıksa, son yazılan kurtulmalıdır. "Üç haftadır, geceli gündüzlü yanıp kavrulmalarla ortaya çıkardığım işte şu yapıtımı insanlar, nankörler, insanların bir bölüğü, nankörlerin pek azı, okumaya meraklı ancak bir iki bin kişi, on beş yirmi dakikada okuyacak, sonra ellerinden atacaklardır." derim, "Getiremiyeceklerdir akıllarına çekilen sıkıntıyı."

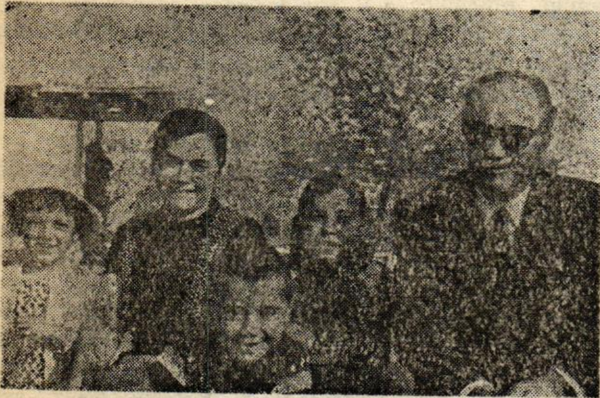
Kendim başka tür, Merih'ten inme bir okur muyumdur? Örneğin bir kötü eriği, ekşi eriği ağacın, bir yılda, gecede gündüzde, sıcakta soğukta, yağmurda, aydınlıkta karanlıkta sayısız tehlikeye göğüs gererek meydana getirdiğini, beni yetiştiren aklı başında her yazının yıllardır böyle çabalarla ortaya çıktığını aklımın kıyıcığından geçirir miyim? Eğri oturup doğru konuşacaksak, hayır.

Denir ki kadın kısmı akılsız olurmuş. Neden? Dayanılmaz sancılara katlanıp yeniden ana olduğundan. Ah, unutmak gibisi var mı? Keşke yıl on iki ay tüm yazıncılar kalemleriyle şöyle böyle geçinebilseler de ana gibi, ağaç gibi daha üretmenin çilesini çekseler. Var mı doğurma gibisi, yaratma gibisi, sonra unutma, unutulma, sansız olma, ülke beyinlerini fiskeleme gibisi?

Sonraki yazıncı kuşakların kalemleriyle geçinebilmeleriyle yurdumuzu karış karış gezip dolaşabilmelerini dileyen işbu kendi başarısızlığımı da, yeteneksizliğimi de sergileyen özet özeleştirim, 1978'in Haziranında, nüfusu kırk binleri geride bırakan Burdur'da, gidilecek sessiz köşe bulunamadığından gürültü patırtı arasında, bozula düzele, arada yokuşa rastladığımda kendime kıza köpüre yazılıp basılma umuduyla ilgili dergiye, hoşgörülerine sığınarak değerli okurlara saygıyla sunuldu.

19 Mayıs 1938

Burdur : 10 Mayıs 1970 aile içinde

Zaman

Kırıldı kol kanat
Düştü dal budak
Yatıya durdu zaman
—Çığlık gibi
askıda kaldı—

Kemal Kutu

KİTAPLAR

Tam Bağımsızlık Üzerine

Bilim ve Sosyalizm Yayınları'nın 28 ve 29 numaralı iki kitabı, yeryüzünün birbirine en uzak iki ucundaki iki ülkeyi anlatıyor. "Portekiz Devrimi" (*)Portekizi, tarihini, toplumsal ve ekonomik koşullarını, faşist diktatörlüğü, sınıf mücadelelerini ve 25 Nisan hareketini; "Vietnam Devrimi" (**) Vietnam'ı, "Ulusal Demokratik Halk Devrimi"ni, "Sosyalist Devrim"i, "Vietnam Emekçi Partisi"ni ve tabii Ho Şi Minh'i anlatıyor. Portekiz ve Vietnam birbirinden çok farklı tarihsel gelişim göstermiş, çok farklı ekonomik ve toplumsal koşulların egemen olduğu iki ayrı ülke. Ancak bazı ortak yanları var. Bunlardan biri; her iki ülke de emperyalizmin sömürü ağı içinde, geri bıraktırılmış, halkları çift yanlı ekonomik sömürü (kurtuluştan önceki Güney Vietnam'ı düşünelim) ve faşist baskı altında ezilmiş İkincisi; her iki ülkenin de düşmanı ortak : ABD emperyalizmi.

Vietnam halkı yıllarca süren kurtuluş savaşı sonunda ABD emperyalistlerini topraklarından atmayı başarmış, ulusal kurtuluşuna ulaşmış ve sosyalizm yolunda bağımsızlık ve demokrasi savaşında, tüm dünya halklarına örnek olmuş kahraman bir halk. Yaşadığımız çağda tam bağımsızlığın simgesi haline gelmiş. Vietnam Emekçi Partisi Birinci Sekreteri Le Duan, Vietnam'lı savaşçıların Amerikan emperyalizmine karşı kazandığı büyük zaferin nedenlerini, iki ayrı Vietnam'ın var olduğu günlerde şöyle saptıyor: Partiye ve halka sonsuz güven duymak; ülke ve dünya koşullarını değerlendirirken öznelliği bir yana bırakıp bilimsel sosyalizm yolundan gitmek; uzun süren savaş boyunca düşmanı ve dostu ayırabilmek, tek düşmanın ABD emperyalizmi olduğunu bütün açıklığıyla görebilmek, ülke içinde ve dünya savaşın her aşamasında dost ve bağlılık kazanmağa yönelik bir siyaset izlemek; kendi gücünü iyi bilmek, ama aynı zamanda düşmanın gücünü ve olanaklarını da (tabii zayıflıklarını da) bir o kadar yakından ve doğru tanımak; ABD emperyalizmi ve yerli işbirlikçileriyle yaşamın tüm alanlarında çarpışabilecek derecede iyi örgütlenmek...

Vietnam'daki bağımsızlık ve sosyalizm savaşı hakkında dünyanın her ülkesinde yıllarca yazılmadık kalmadı. Vietnam'dan gelen haberler uzun süre gazetelerin birinci sayfalarını, radyoların haber bültenlerini doldurdu. Sonunda Vietnam ve Vietnam'lı çocuklar kurtuldu, üç yıldır sosyalizmi kurma yolunda başarıyla ilerliyorlar. Ancak bir-kaç aydır Vietnam ve diğer Çinhindi ülkeleri yine gazete ve radyo haberlerinde güncel oldular. Ölmeden önce Ho Amca, günün birinde Çin ile Vietnam'ın arasının açılacağını, hele Kamboçya ile savaşa tutuşacaklarını aklından bile geçirmemiştir. Büyük önder Ho Şi Minh, Vasiyetname'sinde kardeş partiler arasındaki görüş ayrılıklarının kendisini çok üzdüğünü ve birliğin kurulması için partisinin elinden geleni yapacağını söyler (10 Mayıs 1969). Moskova ile Pekin arasındaki anlaşmazlığa karşın, her iki ülkeden de yardım görerek savaşmış olan Vietnam'ın bilinegelen bu tavrını bugünün koşullarında yeniden değerlendirmek gerekiyor. Ancak Vietnamlılar, toplumsal yaşamın ve devrim mücadelesinin çok karmaşık ve zorluklarla dolu olduğunu, bu zorlukları ortadan kaldırmanın devrimcilere düşen bir görev olduğunu her zaman savundular ve bu görüşlerini de uyguladılar. Şimdi dünyadaki bütün ilerici güçler Uzakdoğu'daki "düşman kardeşler" çatışmasının en kısa sürede sona erdirilmesini bekliyor.

Le Duan'ın yazdıkları ilk bakışta "çok ilginç" ve "çok karmaşık" konular değil belki. Olaylar hakkında salt bilgi edinmek isteyenlere, belki de "eskiden beri bilinen" ve "önemsiz" gibi gözükebilir. Ne ki, o "çok basit" ve "çok bilinen" değerlendirmelerden çıkarılacak sayısız ders var. Çünkü görüyoruz ki, bunlar yeri geldiğinde -iyi bilindiği sanıldığı halde- yaşama geçirilemiyor; yani iyi kavranmamışlar. Kısacası, Le Duan'ın yazdıkları büyük bir dikkatle, düşünerek ve karşılaştırmalı sonuçlar çıkarılarak okunmalı.

"Portekiz Devrimi"ni bir Amerikalı (Gil Green) yazmış. Ancak olaylara yakından tanıdığımız "Amerikalı gözüyle" bakmıyor. Green 25 Nisan'ı, öncesini ve sonrasını anlatırken olayları üstüste yığmıyor, sonuçları gözden geçirirken nedenlerini özellikle vurguluyor. Ve okur kitabı bitirdiğinde, kendisini yoğun bir eğitim seminerinden çıkmış gibi hissediyor. Hele bu bir Türk okur olursa, ilginç karşılaştırmalar yapacak somut ipuçları kazanıyor.

Bir ülke hem geri kalmış ve hem de emperyalist tekellerin güdümündeyse o ülkenin insanları için -Vietnam örneğinde değindiğimiz gibi-, "tam bağımsızlık" ve "gerçek demokrasi" kavramları daha bir önem kazanıyor. İşte Green kitabında, bu kavramların Portekiz örneğindeki somut gelişmelerle ulaştığı yeni boyutları anlatmış. Portekiz, deniz aşırı toprakları kendinin 23 katı fazla olan bir ülke. Faşist yönetim, bir yandan emperyalist sistemle işbirliği yapar-

ken, öte yandan -Green'in belirttiği gibi- sömürgelerdeki ham madde kaynaklarının yağmalanması konusunda gelişmiş kapitalist ülkelerle gelişiyordu. "Portekiz öteki Avrupa ülkelerinin 'kendi' sömürgelerinden bir şeyler koparma çabalarını da önlemek zorundaydı. Ama yine de o zamanlar yeterli derecede gelişmiş bir ekonomik ve teknolojik altyapı, gerekli anapara kaynakları olmaması yüzünden Portekiz, sömürgelerinin büyük kapitalist-emperyalist güçlerin dev tekellerince daha büyük ekonomik sömürü altına alınmasına 'izin' vermek zorundaydı. "(s. : 23) Aynı sayfadan somut bir örnek :" Örneğin Gulf Oil, Angola'daki en büyük Amerikan holdingiydi ve günde 145.000 varil petrol çıkarmaktaydı. Ama bunun bir kısmı Amerika Birleşik Devletleri'ne, Japonya'ya ve Avrupa pazarlarına gönderiliyordu. Bu petrolün ancak yüzde sekizi Portekiz'e geliyordu. Oysa Portekiz gereksinimi olan petrolü dışardan ve çok fazla ücret karşılığında ithal ediyordu." Bu alıntının hemen arkasından, Portekiz'i özellikle 25 Nisan'a kadar topu topu 35 ailenin yönettiğini hatırlamakta yarar var. Yanlış adlandırma yapmamak için düşünmek zorundayız: Emperyalizmin sömürüsü altındaki bir ülkede, yerli malı "tekel" görünümünde olan örgütlenmeler ortaya çıksa dahi, bunlar bilimsel sosyalizmin sözlüğünde tek ve açık tarifi lan tekeller değildir. Bu yanlışlık tıpkı "emperyalizm"in başına gelenlere benzemekte.

Gil Green'in kitabını okurken ister istemez Türkiye geliyor gözümüzün önüne. Ancak bazı ayrılıklar yok değil; örneğin, 500 yıllık sömürgeciliğin bıraktığı bir sermaye birikimi var Portezik'de. Ayrıca işçilerin örgütlenmesinin yüksek oranda ve düzeyde olmasının getirdiği sonuçlar var; bir Cunhal, 25 Nisan küçük burjuva radikal hareketinden sonra, Lizbon'da çoşkun sevgi gösterileriyle karşılanıyor ve bir askeri zırhlı araçta taşınıyor. Türkiye ile olan benzerlikler daha çok: ABD'nin Portekiz'deki devlet yönetimine gösterdiği yakın ilgi; CİA ile Soares arasındaki ilişkiler; papazların gerici eylemlerden önce verdikleri vaazlar; "Ne Brejnev, ne Kissinger" türünden sloganlar gibi. Bir de sağcı Demokratik Halk Partisi'nin programındaki göstermelik sol görüşler çok ilginç (s. : 59).

Gerçi bugün Portekiz'deki devrimci ve ilerici güçler 25 Nisan 1974'ü izleyen aylardaki kadar etkin değil. Yeni gelişmeler bir yana, Green faşizme karşı mücadelede her zaman başı çekmiş güçlerin, ülkenin geleceği konusunda yakın geçmişte iki doğru saptama yaptıklarını bildiriyor. Kitabın en önemli yanı bu bizce: Belli özellikleri nedeniyle Portekiz ve benzeri ülkeler için "burjuva demokrasisi" olasılığından söz edilemez, bu birinci önemli nokta. İkincisi, Portekiz işçi sınıfının ve bağlaşıklarının önlerindeki devrimci aşama sosyalizm yolunda ulusal-demokratik devrimdir.

Ortada iki ayrı ülke var, ayrı ayrı koşulların belirlediği gelişmeler ve mücadeleler var. Ancak -öncelikle başarı söz konusu olduğunda- ortak olan iki nokta var. Portekiz ve Vietnam'da devrimci mücadeleyi sırtlanan güçler, amaçlarını ve düşmanlarını doğru belirlemişler: Sosyalizm için tam bağımsızlık ve buna ulaşmak için de ABD emperyalizminin yenilmesi. Bu durum, okurun bakış açısını güçlendirecek ve çok şeyin toz duman içinde olduğu bugünkü Türkiye'de, doğruların görülmesine yardımcı olacaktır.

Sargut ŞÖLÇÜN

(*) Gil Green. Portekiz Devrimi Bilim ve Sosyalizm Yayınları 28 Ankara 1978.
(**) Le Duan. Vietnam Devrimi Bilim ve Sosyalizm Yayınları 29 Ankara 1978.

Behrengi'nin Masalları

Behrengi, İran'ın yarı-feodal üretim ilişkileri içinde, ezilenden yana, -kendi deyimiyle- nerede yoksulluk gördüyse orada olan bir eğitim emekçisi yazardır. Türke'ye ilk kez *Küçük Kara Balık*'ı çevrildiğinde hemen çocukların saldırısına uğramasının (!) kökeninde, tinel biçimlenme yakınlığımızdan çok, O'nun, çocuk psikolojisini yakından tanıması ve "masal" diye yazdığı gerçekliğin epik yansısı vardır. Özellikle kırsal bölgelerde çocuklara yakın olan nesneleri "antropomorfik" ("insanlaştırma") bir yöntemle insan yaşamına aktarırken ya da doğa insan yakınlaşmasını sosyal savaşımlara indirgerken öz'ü, ustaca biçimlendirir. Behrengi'nin çocuk duvarlıklarını yakalayabilen çocukların düşünce kapsamına yönelik biçemi (üslup'u) de anlaşılabilir konuşma diline yakın ve yalın bir söyleyişle özgün bir bütünsellik taşır. "Eylem"i özdeğin asıl içeriği olarak kabullenip yer, zaman ve tarihsel gelişime dayalı 'eytişimsel' bir yöntemle yeni bir masal tekniği geliştirir. Örneğin *Bir Şeftali Bin Şeftali* (*) adlı kitabında, iki çocukla dostluk kuran bir şeftalinin öyküsüne geçmeden önce: "Yoksul, kıraç bir köyün eteğinde, türlü türlü meyve ağaçlarıyla dolu soluk bir bağ uzanıyordu (s. 5)." diye, kısaca olayın geçtiği yeri betimler ve: "Birkaç yıl önce köyün ağası topraklarını parçalayıp köylülere satmış, bu verimli bağı kendine ayırmıştı (s. 6)." gibi, birkaç tümceyle de bilimsel ve teknolojik devrimin karşısında feodal üretim biçiminin durumunu belirler. Yine -otantik masallarda olduğu gibi- olaya geçmeden önce ya da olay süreci içinde masal kahramanlarının sınıfsal konumları, kişilikleri ve bedensel yapılarıyla birlikte çevremizde kolayca tip'leyebileceğimiz belirgin öğeler olarak tanıtır. Çünkü geleneksel masallarda kullanılan "ejderha, dev, cin, peri" vb. gibi masal kahramanları, çocukları metafizik açmazlara sürüklemektedir. Kahramanları çocuk olan her masal, çocuklar için yazılmış sayılmaz; çocuklar için yazılmış birçok masal da, çocukların sağlıklı gelişmesine hiç bir katkıda bulunmadığı gibi, onları -kimi zaman olgunluk dönemlerine dek- üpotik düşünceler peşinde oyalar durur. Bu açıdan Behrengi'nin masalları çocuklara olduğu gibi, yetişkinler için ya da masal yazmak isteyenler için özgün bir kaynaktır.

Hüseyin FERHAT

(*) Bir Şeftali Bin Şeftali, S. Behrengi, Cem Yayınevi

ÖYKÜCÜK

Doğan, Yengeçler ve Aslan

Doğan kuşu yırtıcı, iyi uçan bir kuştur. Yakaladığı küçük kuşları yiyerek beslenir. İyi uçtuğu ve avını yakalayabildiği için insanlar tarafından beslenerek alıştırılır ve kuş avında kullanılır.

Yengeci ise bilmeyenimiz yoktur sanırım. Suda yaşar. En önemli özelliği birinci ayak çiftinin iki kıskaç olarak gelişmesidir. Yengeç oynaklı kabuklulardandır. Yan yan yürür. Biz insanlar da yan yan yürüyenlere "yengeç gibi yürüyor" deriz.

Üç yengeç ırmağın kıyısında oturmuş konuşuyorlardı. Birara gözleri gökyüzüne kaydı. Gökyüzünde doğan kuşunu gördüler. Doğan, döne döne yanlarına geliyordu. Yengeçler hayran hayran izlediler doğanı. Doğan alçala alçala gelip yanlarına kondu. Yengeçler daha "hoşgeldin" bile demeden kıskançlıklarını belli ettiler:

— Biz de senin gibi uçmak istiyoruz, dediler.

Doğan:

— Uçamazsınız, dedi, güldü. Kendisini kıskandıklarını anlamıştı. Aldırmadı bu kafasızlara.

Yengeçler alaylı alaylı:

— Niçin uçamayacak mışız? diye sordular.

Doğan kuşu niçin uçamayacaklarını uzun uzun anlattı onlara. Yengeçler Nuh diyor, peygamber demiyorlardı. Doğan onları uçmak sevdasından caydıramayacağını anladı. Kafalarına koymuşlardı bir kez.

— Peki, dedi, madem uçmak istiyorsunuz, size nasıl uçabileceğinizi öğreteyim. Önce çevremde diziliverin bakayım. Gözünüzü kapatın, dediğim zaman havada olacaksınız.

Doğan sözlerini bitirir bitirmez güçlü bir fırtına çıktı. Yengeçleri alıp yukarılara götürdü. Ortalık düzeldikten sonra yengeçler, yürekleri korku içinde, döne dolana bir bataklığa düştüler. Ne doğan vardı yanlarında ne de uçuyorlardı.

Yengeçler, öfkelendiler, kızdılar. Alçak doğan bizi kandırdı, dediler. Yine de kıskanıyorlardı. Bu öfke ve kıskançlıkla doğan kuşuna tükürmek istediler. Başlarını havaya kaldırıp ağız dolusu tükürdüler. Doğan kuşu yücelerde uçuyordu. Tükrükleri geri döndü yüzlerine.

Yaramaz yengeçler bunun üzerine daha da kızdılar. Sonunda aslanın yanına gitmeye karar verdiler. Gittiler:

— Ey yüce kralımız, dediler. Doğan denilen o alçak kuşu şikayete geldik senin yanına. Sen ki ormanların, karaların ve suların sultanısın Ama doğan kuşu senin bütün bu ünlerini almış elinden. Çünkü o uşabiliyor ve istediği yerlere gidebiliyor. Siz niçin uçmuyorsunuz.

— Ben uçabilir miyim? diye sordu aslan.

— Uçmamanıza bir neden yok sultanımız, diye yanıtladılar.

Budala aslan inanmıştı uçabileceğine. Yaşlı bir aslandı ama akılsızdı. Bu yaşa gelmişti ya birşey öğrenememişti daha.

— Peki ne yapmalıyız uçabilmek için?

— Biz de dağlara çıkalım, yiğitler gibi uçalım.

Aslan önde yengeçler arkada yola koyuldular. Kayalara, dağların doruklarına tırmandılar. Doğan kuşunun yuvasına vardılar. Aslan:

— Ey mızrak kuyruklu doğan, diye seslendi. Söyle bakalım bize, senin gibi nasıl uçabiliriz?

Doğan yengeçleri görünce herşeyi anladı. Ne inatçı yengeçlerdi bunlar. Demek ki daha akıllanamışlardı. Üstelik koca aslanı da kandırmışlardı. Suç benden gitti, dedi kendi kendine. Alaylı alaylı güldü :

— Yüce sultanım, dedi. Uçmak, sanıldığı gibi güç bir şey değil. İki üç takla atıp koyverdiniz mi kendinizi olur biter bu iş.

Aslan:

— Hepsi bu kadar mı? dedi küçümser bir dille.

— Hepsi bu kadar, dedi doğan. kendinizi bırakmadan önce yanınızdaki yengeçleri pençenize almayı unutmayın. Aşağı indiğinizde bir yeriniz incinebilir.

Doğanın bu sözlerini işiten yengeçler ağlayıp sızlanmaya başladılar. Uçacaklarını anlamışlardı. Yaptıkları işin yanlış olduğunu görmüşlerdi ama iş işten geçmişti. Bir yandan aslana yalvarıyorlardı bir yandan da başlarına gelecekleri düşünüyorlardı. Korkudan tir tir titriyorlardı.

— Biz uçamayız ki? diyorlardı boyuna.

Aslan:

— Niçin ağlıyorsunuz canım? dedi. Bu uçurumlar, bu doruklar bizim

için nedir ki?... Şimdicik ineriz aşağıya. Merak etmeyin siz. Yalnız pençelerime iyi tutunun.

Koca kafalı budala aslan onları pençelerine aldı. Bir anda boşlukta buldular kendilerini. Yürekleri korkulu ve yaralıydı. Döne döne hep birlikte düştüler uçurumun dibine. Paramparça olmuşlardı. Çok geçmeden kartallar ve etyiyici kuşlar üşüştüler başlarına. Akılsızlıklarının cezasını ölümleriyle ödemişlerdi.

Hüseyin DENİZ

SÖYLEŞİ

Kelkit'de Küçük Bir Söyleşi

Kelkit'i bilir misiniz? Gümüşhane'nin bu küçük kasabasını bileniniz de çıkar, bilmeyeniniz de. Bininiz nasıl bilir; Türkiye'de en çok içki tüketilen küçük bir kasabamız, diye mi? Yoksa, Şiran olaylarından dolayı mı duydunuz adını? Bilemiyoruz artık orasını.

Biz Kelkit'de Kelkitli arkadaşlarla güzel şeylerden söz ediyoruz. Örneğin tiyatrodan.

Hüsnü Çelik — Biz şişe şişe içki tüketilen bir küçük kasabada, tiyatroya eğildik. Halkımıza tiyatro ile diyeceklerimizi demeye, sorunlarımızı karşılıklı irdelemeye başladık. Bundan haberiniz yoktur. Nereden olacak?

Gerçekten de haberimiz yoktu. Biz sorduk, onlar söyledi. Böylece bilmediklerimizi öğrendik.

G.E. — Tiyatro geçmişinizi biraz anlatsanız...

Ataç Elalmış —Kısaca tiyatro geçmişimiz; Kelkit'de uzun bir süredir tiyatro dalında çalışmalar yapıldığını biliyoruz. Geçen yıla dek sergilenen oyunlar, içeriği yönünden halka bir şey vermeyen güldürü ve kahramanlık konulu oyunlardır.

Türkiye'de devrimci harekete paralel olarak Kelkitli devrimciler de halkın güncel olayları içeren devrimci yapıtlara gereksinme duyduğunu sezinliyerek, 1977'de ileriye yönelik çalışmalara girmiştik. Muzaffer İzgü ve Zeki Göker'in ortak yazımı olan "Yeniden Doğarız Ölümlerde" oyununu sahneleyerek, Kelkit, Gümüşhane, ve Trabzon'da büyük bir ilgi gördük.

G.E. — Çalışmalarınız sırasında karşılaştığınız güçlükler nelerdir?

A.E. — Çalışmalarımız sırasında ekonomik sorunlarımızın yanı sıra, araç-gereç ve sahne eksikliğimiz başlıca sorunumuzdur. Dekor, müzik, kostüm ve makyaj sorununu kendi dar olanaklarımızla çözümlüyoruz. Hazırladığımız ışıklandırma tesisatı, kasabamıza gelen yabancı tiyatro topluluklarınca da kullanılıyor. Hiç bir resmi kuruluşun bize yardımcı olmadığını, bilmem eklememize gerek var mı?

Buralarda kız oyuncu da başlı başına bir sorundur. Ailevi, akrabasal, töresel baskılar son derece fazladır. Biz bu sorunumuzu da çözdük. "Hababam Sınıfı"nda Ofelye rolünü arkadaşımız oynamıştı. "Yeniden Doğarız Ölümlerde" ise liseli iki öğrenci kız arkadaşımızdan yararlandık. Eğer oynayacak kız oyuncu bulamasaydık, hiç bir öğrenimleri olmayan kendi eşlerimizi ya da kardeşlerimizi oynatacaktık.

G.E. — Yeni çalışmalarınız nelerdir?

H.Ç. — Yeni oyunumuz kendi yazdığımız bir oyun. Adı: Koreli Memet. Konusu : Yöremizde çok sık görülen sınır anlaşmazlığını, yani yayla sorununu, içeriyor. Konu bizce iyi biliniyor. Teorik ve pratik yanlışlık ve yanlış anlamalardan kaçınıldı. Konunun içindeki rolünü herkes baştan seçti ve oturup birlikte, karşılıklı, yazdık. Karşılıklı söyleşerek oyunu ortaya çıkardık.

Muhtar avukat politikacı üçkağıtçı tiplerinin köylüyü nasıl kendi çıkarları için sömürdüklerini göstermeye çalıştık. Oyunun gelişimi içinde köylünün yanında her zaman devrimci bir öğretmen var. Yol göstericidir. Daha Sonra Koreli Memet işçi sınıfının içinde yer alır.

G.E. — Oyunun gelişiminde Memet'in durumu ne olur?

A.E. — Ve Memet 15 - 16 Haziran büyük işçi yürüyüşüne katılır. Ve biz biliyoruz ki, yalnızca köylünün sorunlarını ortaya koymak, tarihsel süreç içinde eksiktir, bütünü tamamlamaz. Ayrıca, Türkiye'de köylüyü işçiden soyutlamak olanaksızdır. Her ikisi de sürekli birbiriyle bağıntılıdır. Yöremizde İstanbul, Ankara ve Almanya'da çalışan işçi sayısı çoktur. Ve konunun konumu böyle olunca bizim konumuz da gerçeklere dayanmalıydı elbet. Koreli Memet olayı gerçektir, yaşanmıştır. Ve o denli gerçektir ki, yöremizde şimdiyedek işçi hareketlerine katılan, ölen, yaralanan ve tutuklanan işçi arkadaşlarımız vardır.

Konu yöreseldir. Konunun kendisinin getirdiği bu yöresellikte, halen konuşulan ağız, folklor ve müzikde yöresel unsurlar taşıyor.

G.E — Başka neler hazırlamayı düşünüyorsunuz?

A.E. — Evrensel bir konuyu içeren başka bir oyun üzerine de çalışıyoruz. Konu: Filistinli askerlerin cephedeki ruhsal durumlarını içeriyor. Amerikan emperyalizmine hizmet eden İran Şahı ve Ürdün kralına karşı yurtlarını savunan bir avuç Filistinli'nin savaşım azmini, biz, küçük bir anadolu kasabasında destekliyoruz. Çoğu büyük kent tiyatrocularının yapamadıklarını biz, burada yapmaya çalışıyoruz.

G.E. — Çalışmalarınızda başarılar.

H.Ç.A.E. — Teşekkürler.

Gültekin EMRE

Sevgi Sevgi Üstüne

Emek emek üstüne
Emeğe değer hani
Bizi ateşe atıp
Keyif çatanlar hani

Gel gör bizi biz buyuz
Ekmeksiziz susuzuz
Zulum devam etse de
Kurtuluştur sonumuz

Kurşun üstüne kurşun
Benim silahım hani
Vurulup yere düşen
Kardeşim Mehmet hani

Gel yoldaşım sen de gel
Gerilerde kalma gel
Güneşe giden yolda
Gerçekleri gör de gel

Sevgi sevgi üstüne
Açan çiçekler hani
Yeşeren mezarıma
Doğacak güneş hani

Tarihler bizi bilir
Bir ölür bin diriliriz
Kara bulutlar bir gün
Üstümüzden silinir

Hüsnü Çelik - Ataç Elalmış

GÖRÜŞLER

Çok Söyler Bir Söz Etmez

Günlük yaşamda nice kişilerle karşılaşıp konuştuğumuz olmuştur. Bunlardan kimileri az söyler ama, doyurur. Daha doğrusu bizi sıkmadan duyurdukları olur. Kimileri de diyeceklerini uzatarak şişinir dururlar karşımızda. Böylelerinin yanında haklı olarak sıkılırız. Bu sıkıntımızı nice gizlemeye çalışsak daha çok yüz çizgilerinde belirginleşir. Neylersiniz ki her adam yeterli sezgi gücüne erişmediği için bunu anlayamaz. Çok sözle çok şey söylendiği sanılır. Bu eksik yanı bilisiz kişilerde gördüğümüz gibi büyük büyük okulları bitirmiş olanlarda da görürüz. Bilisizlerin bu davranışlarını hoş karşılayabiliriz. Ya öbürleri... Genellikle eğitimsizliğin ortaya çıkardığı kişilerdir bunlar. Bilgili görünürler, bilgisizdirler. Erdemli görünür, erdemsizdirler. Bir sürü tutarsız düşünceleri tutarlıymış gibi gösterirler. Karşılaştıklarımız arasında böylelerine çok rasladığımız gibi televizyonundan tutun türlü yayın organlarında da karşımıza çıkar dururlar. Hele o siyaset cambazları... Sanki hep kendilerinin dedikleri doğrudur. Çoğularının yaptıkları iş gerçeklerin beline kazma vurmaktan gayrı nedir ki? Irmağa ırmak, çiçeğe çiçek diyememek... En çekilmez olan da budur. O denli çarpıklıklar, ve yalanlarla insanlık onurunu yitiren o insancıklar hiç değilse küçülmenin ne olduğunu bilebilseler. İyi ki gerçeklere saygılı olanlar var. Kıvandıklarımız, gönendiklerimiz olsa olsa böyleleri arasından çıkabiliyor. Unutulmayacak, yaşatacak olanlar da bunlardır. Çünkü öyleleri sözlerini pişirerek sunarlar. Söyledikleri düşüncenin kaynağından gelir. İçten, olumlu, özverilidirler.

Doğaya, insana sağlıklı bakan insan değerli olanı yakalayıp değersizi beyin eleğinden geçirmez mi? Elbet öylelerinin yapacakları budur. Bunu yapmadıkları gün başkalarına kendi büyüklüğünün fidanını diker. Bu dikilen fidanın meyvelerinden başkaları da yararlanır. Kişinin boşluğu kötü. Boş kazan dokundukça çok ses çıkarır. Ya dolu olanı öyle mi? Bir gün tanıdıklardan biri bahçesine sarmısak ekiyordu. Bir başkası bunu görünce, "Dostum sık ekme, seyrek düşür, bol olsun." dedi. Bu söz bana, "Sarmısağın sıkından seyreği iyi olur," atasözünü anımsatmıştı. Doğada, yaşamda genellikle hemen her şeyin sık olanı böyle değil midir? Sözünde sık olanı böyledir elbet. Usanç verir, yanılgıları çoğaltır. Yere dökülmüş yüzlerce kurtlu elmadan bir tane sağlam iyidir. Karın doyurmak için de on tane simit yemek yerine bir yumurta içmek daha yararlıdır. Bilgiler kafaya çuval çuval dökülmez, damla damla düştükçe çoğalır. Çuvalla dökmeye kalkıştığımız gün hem biz zarar ederiz hem de başkaları. Kaynaklar da azdır ya, o gördüğümüz koca ırmakları besleyen onlar değil mi? Ağacı, asmayı neden budarlar? Daha gür olsun, daha olgun meyveler versin diyedir.

Söz dedik nereye geldik? Adamı sözünden anlarlar. Kuşkusuz anlayanlar için diyorum. Bir gün birisi başkalarının sözlerini keserek çok konuşuyordu. Oradakilerden olgun biri dayanamadı O çok konuşanın omuzuna elini dayadı, "Bire kardeş, gel az söyle çok olsun," dedi. Düşündük. Adam haklıydı. Siyasal alanda

olsun, bir sohbet alanında olsun, az-la öze dayanmalı. Elli sözcükle anlatılma olanağı bulunan bir konu beş yüz, beş bin sözcüğe yükselirse sıkıntı vermez mi? Anlaşılması güçleşmez mi?

Sözler yerinde, zamanında kullanıldığı zaman doğurgandır. Bu ölçü kullanılmazsa kısırlaşırlar. Hele bir de kötü amaçlarla söyleniyorlarsa... Şu televizyona bakıyorum da, görüntü araya girince sözleriyle yavanlığa düşenler hemen beliriyorlar. Adam kandırayım derken o konuşan kişinin sesinde, yüzünün bir köşesinde ne yalanlar görünüyor. İçten olanlarda böyle bir çirkinlik göremiyoruz. Olsa olsa bunların gelecek günlere, sevgiye dönük olduklarını görüyoruz. İyi ki halktan da çoğu görür oldu bunu. Demokrasiyle özgürlüğün gittikçe güçlenebilmesi bu denli görüşlerin yaygınlık kazanmasına bağlı olmuyor mu dersiniz?

Sözün duyurduğu anlamla bütünleşen yüze iyice bakmalı. Sonra us metresiyle ölçmeli onu. Yargılamalardan, kıyaslamalardan geçirmeli. En sonunda da bir soru sormalıyız kendimize: "Bu adam kimden yana ötüyor?" Böyle bir sorunun karşılığında yanılgılar yakamıza yapışmazsa kolkola olabiliriz. Böyle kendimiz olduğumuz kadar kendimizde başkaları oluruz. Öyleyse bu yazıyı uzatmadan şu düşüncelerle bir yargıya varmalı: Kişi var bin söz söyler bir söz etmez, kişi var bir sözle bin duyurur. Öylesine bir duyuruşta gerekli anlam birikimini konuşan kişinin bakışlarında, devinimlerinde bile bulma olanağına erebiliriz. Yeter ki İyi bakalım. Us aydınlığında görelim baktıklarımızı...

Şevket YÜCEL

Belgeler

Sabahattin Âli ile Bir Görüşme

Sorular :

"1 — İkinci Dünya Harbi, fikir ve sanat hayatımıza ne gibi tesirler yaptı?

2 — Sizce sanatta (eski - yeni) ikiliği mi, yoksa ileri - geri davası mı vardır?

3 — Halkçı sanat, halk edebiyatı geleneğini devam ettirmek demek midir? Halkçı sanattan ne anlıyorsunuz?

4 — Fikir ve sanat hayatımızın geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz?"

Sabahattin Ali, Yanıtlıyor :

"1 — Büyük bir tesir yaptığı iddia edilemez : dünyada olup biten dev gibi hâdiselere zorla gözlerini kapamak ve gözleri kapatmak isteyenlerin çokluğu, dünyanın gidişine ayak uydurmak isteyenlerin yürüyüşünü hayli ağırlaştırmıştır. Buna rağmen yavaş yavaş dünyanın ileri hamlelerinin tesiri bizim fikir ve sanat hayatımızda da görülüyor. Hakikati sezen, gören, ortaya sermek isteyenlerin sesi git gide yükseliyor.

2 — İkisi de yoktur. Sanatta sadece hakiki sanat, yani içinde geliştiği kitleye organik bağlarla bağlı olan ve bu kitleye bir şeyler vermek isteyen sanatla, kendi içine kapanık gaflet uykusuna yatmış yalancı oyunlar dâvası vardır.

3 — Hayır. Sahiden halkçı sanat halk kitlelerinin meselelerini en tesirli, en kuvvetli ifade şekilleriyle verebilen sanattır. Bu da ancak bugünün zevklerine uygun ve geniş ifade imkânları veren sanat formları ile mümkün olur.

4 — Sanatın alıcısı olan kitleler bunu satıcıları olan sanatkârların faaliyetiyle git gide daha çok alâkalandığı ve arkadaki bağlar boyuna sıklaştığı için, aylakçılar oyunundan başka birşey olmayan "hoşca vakit geçirme" sanatının ortadan kalkacağına ve canlı, yaratıcı bir sanatın insanları daha ileri, daha mesut bir gelçeğe hazırlayacağına inanıyorum".

ANT, Gençlik Yayını. Sayı 8, 1 Temmuz 1945

OLAYLAR HABERLER

Bekir Yıldız'ın Akşehir Festivalindeki Açış Konuşması

5. Uluslararası Nasreddin Hoca Şenlikleri Gülmece Öykü Yarışması Açış Konuşması

5. Uluslararası Nasreddin Hoca Şenliğinde, Gülmece Öykü Yarışmasının üçüncüsü, Semih Balcıoğlu, Bekir Yıldız, Ferruh Doğan ve İsmet Şenoğlu'ndan oluşan yargıcılar kurulunca sonuçlandırılmıştır. Alınan kararı huzurunuzda basına ve kamuoyuna açıklıyorum.

«DAYAK BİRİNCİSİ» isimli öyküsüyle birinci ve «DİKTATÖR» isimli öyküsüyle üçüncülüğü Muzaffer İzgü, İkinciliği de «HAYIR MI?» öyküsüyle Ali Meriç almıştır.

Ayrıca Bulgar yazarı Sergey Mitov'a «Penaltı» isimli öyküyle yargıcılar kurulu dışında, Nasreddin Hoca Derneği kendi adına koyduğu özel bir ödül vermiştir.

Gülmece türü, kanımca edebiyatın en güç türüdür. Bu yıl katılan öyküler belli bir düzeyi tutturabilmiş, özellikle Muzaffer İzgü, gülmece türüne başarılı birkaç öykü kazandırmıştır. Bu öykülerin en belirgin özelliği; dramatik olanı komikleştirmek yerine yaşamda var olan gülmece türüne uygun olanın aranıp yaratılmış olmasıdır.

İkinciliği kazanan Ali Meriç arkadaşımıza yargıcılar kurulunun kendisine verdiği bir başlangıç güveniyle, daha iyi öyküler yazabilmesi için önemli bir olanak kazandırılmıştır kanısındayım.

Şimdiye kadar hem ödül almış, hem de ödüllendirilmelere katılmış bir yazar olarak şu gerçeği de açıklamak istiyorum : İnanınız, ödül kazanmak kadar, ödüle değer bir öyküyle raslaşmak aynı sevinci veriyor insana.

Bu yılki yarışmalara parasal olanaklar sağlayan Kültür Bakanlığının parasal katkılarına karşın, sanatsal ve kültürel gelişmemizin zincirleri olan sansür ve ceza yasasının düşünce özgürlüğünü kısıtlayan 141 ve 142. maddelerini, bugüne değin olumlu yönde çözümleyememiş olmalarından ötürü üzüntülerimi bildirir, gülmece öykücülüğümüz adına bizleri umutlandıran, sevindiren yazarlarımızı da sevgiyle selamlarım.

Yargıcılar Kurulu Üyesi

Bekir Yıldız

Uluslararası Çocuk Kitapları Fuarı

1979 yılının UNESCO tarafından 'Dünya Çocuk Yılı' olarak benimsenmesi nedeniyle, 1979 yılı içinde, İstanbul'da bir Çocuk Kitapları Fuarı düzenlenecektir. Yirmiye yakın kuruluş ve yayınevinin ortaklaşa düzenlemeleri düşünülen fuarda, kitap sergileri yanısıra çocuk tiyatrosu gösterileri, halk oyunları ve çocuk korosu konserleri gibi etkinlikler de yeralacaktır. Fuarın amacı, çocuk yazınıyla ilgili olan yazar, yayımcı, kütüphaneci, eğitimci, öğretmen, öğrenci, anne ve babalar arasında iletişimi sağlamaktadır. Bu amaçla fuar süresince açık oturumlar, sempozyumlar, konferanslar ve söyleyişler de düzenlenecektir.

İlk defa gerçekleştirilecek bu nitelikte bir fuarın, ülkemiz çocuk yazınına niteliksel katkılarda bulunacağı ve yazınımızın yurtdışında da tanıtılmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

İşte gündelik yaşamın içinde... Kimi fotoğraf çekiyor, kimi konuşuyor, bağırıyor, sesleniyor, yürüyor... Bedrettin de eline bir kitap almış sokağın köşesinde dikilip kitaba göz atıyor... Yurtiçi gezilerinden bir anı...

Faşizme Karşı Naif Sinema ve "Savaş Kurbanları"

Murathan Mungan

II. Paylaşım Savaşının sinema olayı üzerinde önemli etkileri olmuştur. Sinemanın yapısından gelme geniş kitleleri, kısa bir sürede ve yoğun bir biçimde etkileme gücünün açık bir şekilde farkına varılmıştır. Hemen ardından birçok ülkede sinema ya devletleştirilmiş ya da devletin gözetimi, denetimi altında geliştirilmiştir. Savaş öncesi Nazi Almanya'sında Propaganda Bakanı Goebbels in UFA gibi devlet sineması kuruluşlarına verdiği önem ve kuruluşun yaptığı faşist filmler bilinmekteydi. Bu işin bir yanı...

Öte yandan II. Paylaşım Savaşı sinemaya yeni bir malzeme getirdi : Faşizm... Bu da işin ikinci yanı. Savaştan sonra faşizmin yenilgisi ve açtığı yaralar artık sinemaya bitmez tükenmez bir kaynak sağlıyordu. Savaşta faşizmin her türlü baskı ve işkencesine uğramış kişiler ve kitleler filmlere konu edildi. Bugün Batı Sineması, bu malzemeyi hâlâ sık sık dönüp işliyor. Biraz da konu sıkıntısının zorlamasıyla, zaman zaman II. Paylaşım Savaşından ya da sonrasından ama özellikle faşizmin bu savaştaki konumundan kesitler veriyor. Bu sezon izlediğimiz Robert Enrico'nun "SAVAŞ KURBANLARI"da bu soy çalışmalardan...

Faşizmin yenilgisi ve geniş kitlelerin nefretini kazanan vahşet eylemleri, geniş kitleleri sinema için hazır bir seyirci potansiyeline dönüştürmüştür. Batı Sinemaları sık sık bu konulara döndüklerinde bu yüzden seyirci sıkıntısı çekmemektedirler. Ne var ki gözden uzak tutulmaması gereken kimi önemli noktalar vardır. Bu filmlerin hemen hemen tümü "Düzen Sineması" dediğimiz her ülkedeki kurumlaşmış sinema endüstrisi içerisinde yapılmıştır. Oysa bu "Düzen Sinemaları", tekelci sermayenin denetimi ve yönetimi altındadır. Bu bağlamda bu filmlerin büyük tavizleri içerdiği açıktır. Nitekim her filmde faşizm, sürekli olarak, onu vareden toplumsal, ekonomik özünden soyutlanarak, sınıfsal kökeninden koparılarak ele alınmış; Faşizm ve eleştirisi ise, temelsiz bir insan sevgisi, soyut bir şiddete karşılık, bir savaşa karşılık biçimde getirilmiştir. Dolayısıyla seyirci, faşizme karşı uyanık tutulmaktan çok, her türden savaşa, şiddete karşı bir potansiyel haline getirilerek, pasifize edilmeye çalışılmıştır. Bu filimlerde seyirciden, faşizmin tekelci sermaye ile olan ilişkisi, "sömürü,," "vahşet", "şiddet" gibi unsurların aslında, bu ilişkiye sıkı sıkıya bağlı unsurlar oldukları gizlenmiştir. Ve faşizmin kötülükleri insanlıktan çıkmış, barbar ruhlu birtakım adamların militarist eylemleri, insanlık dışı şiddet gösterileri biçiminde halka yansıtılmıştır. Faşizmin genilgisi ve geniş kitlelerden tecrit edilmesine neden olan vahşet ve terörü bu filmlere eksen edilerek tüm sorunlar bu eksen çevresinde oluşturulunca; dolayısıyla filim de anlatılan da tüm boyutlarıyla faşizm olgusu değil yalnızca militarist bir vahşet olmaktadır. Buna bağlı olarak da, seyircinin tepkisi hümanist ve duygusal bir düzlemde temellendirilmektedir. Kısası bu filimlerde, faşizm tahlillerinden ve onun tekelci sermaye ile olan ilişkisinin yansıtılmasından sürekli kaçınılmıştır. Bu doğaldır, çünkü "Düzen Sineması"nı elinde tutan tekelci sermaye, yalnızca finansman kaynaklarına değil, dağıtım ve gösterim mekanizmasına da egemendir. kendisiyle tersleşen herhangi bir girişimi rahatlıkla kusup atacak bir yapıya sahiptir. "Düzen Sinemaları" içerisinde faşizme karşı tutarlı, doğru ve kararlı bir mücadele sinemasının yapılamamasının nedeni budur. Bu anlamda sinema endüstrisini elinde tutan bu güçlerin, "sınıf tavrı"na sahip yönetmenler yerine hümanist, ideolojik bilinçten yoksun yönetmenleri yeğlemeleri anlaşılır bir şeydir. Onların faşizmi "sınıfsal bir çözümleme ile analiz etmek" yerine, özünden kopararak, Hitler'in kötü adamlarının caniliği ile ya da sınırsız bir militarizmin kötülükleriyle özdeşleştirerek geçirtilmeye çalışması,kuşkusuz tekelci sermayenin çok işine gelir. Özetleyecek olursak Batı'da "Düzen Sinemaları" içerisinde yapılan faşizm aleyhtarı filmler, hiç bir zaman mevcut düzenle tersleşmemiş, onun işleyişini tehdit etmemiştir. Böyle olduğu sürece de egemen güçler bu fimlerin yapımına izin vermiştir... Bu sinemacıların bir sınıf tavrından yoksun oluşları, onların tepkilerini cılız, güçsüz dahası etkisiz kılmaktadır...

Robert Enrico'nun üç ödüllü, "Savaş Kurbanları"da bu "Düzen Sineması" içerisinde oluşturulan faşizme karşı naif bir sinema örneği. Bu genel özellikleri taşıyan faşizme aynı yanlış bakış üzerine temellenen, bireysel, hümanist bir film olarak dikkati çekiyor. Nitekim yönetmenin asıl ilgisini çeken faşizm ve onun sonuçları değil, bireyin acısı ve onun sorunları... Filmine kahraman olarak Alman ordularının işgali altındaki bir Fransa kasabasındaki küçük bir burjuva doktoru seçmiş Robert Enrico. Karısı, çocuğu ve köpeği ile mutlu bir küçük burjuva yaşantısı içinde yaşamını sürdüren bu doktorun (Philippe Noiret) bir gün karısı ve çocuğu bir Faşist Alman Birliği tarafından vahşice öldürülünce, doktor isyan eder ve tek başına bu faşist birlikle mücadeleye girişir. Onları teker teker yokeder, intikamını alır. Sonunda ise yaşamın gerçeği ile uyumsuzluğa düşmüştür. Karısının, çocuğunun ölümünü kabullenememiştir. Bu uyumsuzluk sürecek midir? Yönetmen için evet, çünkü doktor da aslında savaşın kurbanıdır artık, faşizmin yaralarından o da sebeplenmiştir.

Enrico, filmde tekil mücadeleyi öneriyor seyircisiden çok, onun insan için sorun yaratan yanına yaklaşıyor denebilir. Bu bakımdan filmin malzemesine eleştirel bir bakış yok.

Enrico da birçok meslektaşı gibi, hem sınıf tavrından yoksun olarak hem de sinemasını kimin için yaptığı sorununu çözmeden, faşizme yaklaşıyor. Hatta faşizmne. Filmin gelişiminde ister istemez bireysel başkaldırı ve kişisel mücadele öndüzeye çıkıyor. Hatta, doktorun faşist birliğe karşı mücadelesinde yanında çarpışabilecek bir partizanlar birliğini, bilerek yaptığı bir şaşırtmaca ile başka bir yere yollaması ve mücadelesine kaldığı yerden tek başına devam etmesi tam anlamıyla bir burjuva idealizasyonu ile sonuçlanıyor. Çünkü yönetmeni ilgilendiren yurtsever partizanların yiğit mücadelesi değil, karısının ve çocuğunun intikamını tek başına alacak bir doktorun ruhbilimsel ayrıntılarıdır. (Noiret'nin çok ustalıklı, ölçülü, ayrıntıları çok iyi değerlendiren temperemanlı oyunu ile bu ruhbilimsel ayrıntıların yansıltılabildiğini söyleyebiliriz. İşin ilginç yanı Noiret'nin başrolünü Annie Girardot ile paylaştığı "YAŞLI KIZ"-dan sonra böylesi bir kompozisyonda ulaştığı başarı...) Peki ya yönetmen, bu küçük burjuvanın tekil ve örgütsüz mücadelesinin yetmezliğini, çözümsüzlüğünü hatta yenilgisini işleseydi sonuç değişir miydi? Sanmıyoruz. Filmin belki biraz rengi değişir, bir karamsar atmosferin egemenliğine girerdi ama bu, seyircide oluşması istenen herhangi bir değişimin nicel birikimini koşullamazdı. Çünkü bu tür olgular, ancak köktenci bir yaklaşımla, sınıf tavrıyla ele alındığında ve belli bir ideolojiye yaslanılarak yansıtıldığında sonuç verici olur. Nitekim "Düzen Sinemaları" içerisinde yapılan kimi filmlerde örgütsüz, tek başına verilen mücadelenin kaçınılmaz yenilgisi olsun anlatılırken Robert Enrico, bunu dahi yapmayarak giderek bu soy fimlerin de gerisine düşmüştür. Böylelikle idealist burjuva felsefesinin "mistifikasyonu" uğruna bu fırsatı da kaçırmıştır.

Filme kendini bütünleyen genellemenin de ışığında sürekli öz açısından yaklaştık. Sanırız bu hem doğru hem de zorunlu bir yaklaşımdır. Mao Zedung'un çok önemle belirttiği bir nokta vardır: Emperyalizmin çürüme döneminde sanatlarda öz ve biçim arasında önemli bir çelişki vardır: Biçim yetkinleşirken öz çürür. Daha doğrusu özün çürümesi, biçimsel yetkinliklerle gizlenmeye çalışılır. Bu anlamda Batı Sinemalarının ulaştıkları bugünkü "Estetizm" ideolojik çürümenin bir yansımasıdır. Robert Enrico da, anlatım yönüyle vasatın üzerine çıkıyor. Özellikle filmin esprisini oluşturan "kurgu" geriye -dönüşleri iyi değerlendiriyor. Yönetmen kaçıp- kovalamaca sahnelerindeki raslansallık ile öykünün inandırıcılığını sekteye uğratırken, filmi bir gerilim filmi yapmaya götürüyor. Merak unsurunun çevresinde dönen bir serüven filmi olma tehlikesinin eşiğine getiriyor. Filmin müziğinin olağanüstü güzellikteki işlevselliği dikkat çekici. Philippe Noiret ve Romy Schneider ikilisinin oyunları birer ustalık örneği...

Çağdaşlık

Ömer Naci Soykan

Hiçbir kavram içi boş bir kutu değildir. Her kavramın içine aldığı şeyler vardır. Heidegger'in dil varlığın evidir demesi bundandır. Önemli olan bu evin içindeki varlığı görebilmektir. Değişik görmeler, değişik kavram içeriklerini verir. Bizim görmemizi belirleyen koşullar ne ise gördüğümüz de ona göredir. Görmemizi belirleyen koşulların başında maddi koşullar gelir. Hangi toplumsal sınıfta isek, daha doğrusu, hangi toplumsal sınıfın bilinciyle bakıyorsak, o bilince göre göreceğiz demektir. Bir toplumsal sınıfta olmak yetmez. O sınıfın bilincinde olmak gerekir. Bakış açısının farklılığı, farklı bilinçte olmaktan gelir.

Çağdaşlık gibi kavramlar, ona neyi yüklüyorsak öyle görebileceğimiz kavramlardır. Çağdaşlıktan anladığımız nedir? Hangi bakış açısıyla çağdaşlığa bakıyoruz?

Çağdaşlığı iki bakımdan görüyoruz. Birincisi, çağını yansıtmak, ikincisi, çağını oluşturan olaylara katılan biri olarak çağını değiştirmek. Değiştirmede pay almak .Çağını yansıtmak, moda bir deyim! Üstünde durulması gerek. Gerçekte, salt bir yansıtmadan, bir ayna gibi yansıtmadan söz edilebilir mi? Hiç kimse düz bir ayna değildir. Onun bakışında yaşayışından gelen inançlar, kanılar, amaçlar vb. vardır. O bunlarsız ne birşeyi görür, ne de gösterebilir. Yansıtıcı bir t a b u l a r a s a değildir. Dünyaya boş gözle bakmak onu görmemektir. Boş göz kördür. Yansıtıcının yansıttığı şeylerde kendisi vardır. Onları yansıtırken kendine göre değiştirir.

Değiştirme! Çağımızda albenisi en çok olan sözcüklerden biri. Ne değiştirilecektir? Çağı değiştirmek için önce nasıl bir çağda yaşadığımızı bilmemiz gerekir. Kendisi ile ilgilenmemizi istiyen bir çağda yaşıyoruz. Eski çağlardaki gibi rahat değiliz. Oyunun dışında kalmak olanaksız. Hepimiz oyunun içindeyiz. Yansız olmanın bile bir yanı tutmak olduğu bir çağda yaşıyoruz. Çekimser kalamayız. Oyumuzu kullanmak zorundayız. Hem de açık bir oylamada. Çağımızı belirten özelliklerin başında toplulukların sürekli bir taşma, bir kabına sığmama içinde oluşlarıdır. Böylesine hızla değişen bir çağda değişmeye ve değiştirmeye katılmamak olanaksız.

Değiştirme yalnız başına bir anlam taşımaz. Değiştirmenin yönü önemlidir. Nasıl bir değişmeden söz edilmektedir? İleriye dönük bir değişme mi? Evet, ama ne demektir ileriye dönük bir değişme? Daha insanca bir düzen için savaş demektir. Daha insanca bir düzen! Sonu hiç gelmiyecek bir düzen demektir. Her zaman "daha" vardır. "Daha" bir bitmemişliktir. Sürekli oluşumdur. Değişmenin gelen yasası: değiştirirken değişmek, değişirken değiştirmek. Değişmeye katılmak bir değişmedir. Bu sürekli savaşın içinde olmak, çağımızın içinde olmak, ona katılmak demektir.

Çağını değiştiren olaylarda kendi payını almak nasıl olasıdır? Bir yazar, bir aydın, bir işçi, bir teknisyen olarak çağına katılmanın anlamı nedir? İçinde bulunduğumuz durum, bizden onu değiştirmemizi istediği bu sırada görevimizi yapmak. Görevden kaçmamak. Elimizdeki kalemle; tornavidayla, tornavidayla savaşmak. Daha insanca bir düzen için. Olanaklarımız ölçüsünde ve olanaklarımızı zorlayarak. Çağın değişmesinde payını almak çağın yaratıcısı olmaktır. Düpedüz bir yansıtıcı değil, yaratıcı olmaktır. Çağın yaratıcısı, aynı zamanda çağını en iyi yansıtandır da. Ona en iyi tanık olandır. Çağının tanığı ona katılandır. Çağdaş savaşıma katılandır. Nasıl en iyi tarihçiler tarihi yaratanlarsa, yani halksa; çağın en iyi tanıkları da onu yaratanlardır, yani toplumdur. Çağın yaratılmasında tek kişi soyut bir kavramdır. Çünkü tek kişi çağın içinde erimiştir. Oysa o çağı yaratanlar, kişiler, yani toplum en somut olandır. Toplum çağın hem yaratıcısı, hem taşıyıcısıdır. Toplum çağını sırtında taşır.

Toplum, kendi yasasını çağına dikte eder. Değişme bir kaos değildir. Bir düzen içinde değişme oluşur. Değişmenin yasaları vardır. Toplumun yasalarıdır onlar. Toplumu yönetenler, toplumca yönetilirler. Karşılıklı bir bağlılık vardır bu yönlendirmede. Hangi toplumda yaşıyorsak, o toplumun gözleriyle görürüz. Bizim gözlerimiz toplumun gözleridir. Toplumun gözleri toplumun iç yasalarıdır. Hem toplumun kendisini, hem de bizim ona bakışımızı belirleyen yasalardır onlar. Ancak değiştirilmeye açıktır o yasalar. Değiştirirken değişen yasalardır. Değişmez yanları yasa oluşlarıdır. Hiçbir zaman yasası olmıyan bir toplum yoktur.

Çağdaş olmak topluma katılmaktır. Bir gemiye bindirilmişizdir. Gemiden atlamak olasıdır kuşkusuz, boğulmayı göze alıyorsak. Öyleyse gemideki görevimizi yerine getirmeliyiz. Dümenciysek, dümen tutalım, açık denizlere doğru. Kalafatçı isek işimizi eksiksiz yapalım. Su almasın gemimiz. Gemiye bindirilirken bize sorulmamıştır. Bundan ötürü, özgür istenç nerde, demiyelim. Özgür istencimiz geminin içinde söz konusudur, görevimizi yaparken. Gemideki görevimizi yapmak çağa katılmaktır. Gemi çağdır. Çağdışı olmak istemiyorsak, yani boğulmak istemiyorsak gemiye sımsıkı tutunalım. Çağdışı yok olmak zorundadır. Onların kuru gürültülerine kulak asmayın, nasıl olsa boğulup gideceklerdir.

Çağdaş, çağında hakkı olandır. Kim çağına birşeyler katmıştır, öyleyse çağında hakkı var demektir.

Çağdaş, ötekilerle birliktedir. Birlikte görür. Birlikte gördüğü için de birbirine benzer. Çağdaş, bir "hilkat garibesi" değildir. Don Kişot hiç değildir. Çağdaş basit bir neferdir. Omuzunda yıldızlı üniforması yoktur. Onun omuzlarında çağının yükü vardır. Ama, o bu yükün altında ezilmez. Seve seve taşır bu yükü. O kendinindir çünkü. Çağdaşın yapıp ettikleriyle kendi arasında tatlı bir uyum gizlidir. O yapıp etmelerinden hoşnuttur. İsteyerek katılmıştır bu savaşa. O savaşın içinde doğmuştur. Gözleri başka bir şeyi görmez.

Çağdaş, çağının gerçeklerini yaşar. Yaşamak bir etkinliktir, öyleyse çağdaşlık bir etkinliktir. Çağdaşlık, çağına katılma, onun yaratılmasında katkısı olmaktır.

Dur Biraz da Ben Sorayım

Hasan Hüseyin

kim kurdurttu bu kampları
bu silahlı kampları?
kim kaynattı kazanları
bu silahlı kamplarda?
çay bilir çaylak bilir
yol bilir yolak bilir
bütün herkes bilir de
vergi alan bilmez ha?
bilmesin
bilmesin biraz daha!

bilmesin
duyulmuş mu anaların it doğurduğu
kim doğurdu bu itleri?
kim uluttu ulum ulum
bu ekmeksiz çocukları sokakta?
zinciri kim muştayı kim tabancayı kim
kim bombayı eline bu okulsuz yoksulun?
vur diyen kim özgürlüğü
vur diyen kim kurtuluşu
vur diyen kim bu ülkenin
güzel yarınlarını?

cinayetler işleniyor okul kapılarında
işçiler aydınlar kahpece vuruluyor
kolgeziyor sokaklarda hitler döküntüleri
mussolini artıkları din yalanıyor
ülke dönmüş kanaraya
konacak dal bulamıyor barışın güvercini
bundan medet umuluyor soygunlar düzenine
vurguncular düzeni pompalanıyor!

hep sen sordun ey egemen
elin tetikte
dur biraz da ben sorayım
sen söyle:

düşlerini dinleten kim devrimcilerin
nerde kaldı o aygıt?
kitapları yaktırtan kim, kalemleri kırdırtan kim
nere gitti o faşist?
bedrettin'ler fahrettin'ler doğan'lar
tanilli'ler ibrahim'ler orhan'lar
yer yarıldı
yere gitti vuranlar
öyle mi?
bu tetiği çeken eli
bu tetiği çektireni
ben bilirim
sen bilirsin
bütün herkes bilir de
vergi alan bilmez ha?
bilmesin
bilmesin
bilmesin biraz daha!
bu bataklık
bu sinek
bu karanlık
bu gidiş!
bilmeseydi keşke dünya
bilmeseydi bütün herkes
bilmeseydi kimin kimi
kimin niçin vurduğunu
bilseydi iki kişi
yalnızca iki kişi
iki kişi
yalnızca!
milyonlar milyonlar milyonlar yetmiyor da
yetiyor iki kişi
insanı sallandırmağa !

davul çalın davul çalın çocuklar
halay çekin halay çekin çocuklar
marş söyleyin marş söyleyin çocuklar
şarkı
türkü
gürültü!
bu sessizlik
bu susuş
ölümden beter!